

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**BARACK OBAMA VE SONRASI AMERİKAN DIŞ
POLİTİKA SÜRECİ VE TÜRKİYE**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Mehmet Kaan ÖNEM**

İSTANBUL, 2009

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**BARACK OBAMA VE SONRASI AMERİKAN DIŞ
POLİTİKA SÜRECİ VE TÜRKİYE**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:
Mehmet Kaan ÖNEM
Öğrenci No:
070771011

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Sait YILMAZ

İSTANBUL, 2009

YEMİN METNİ

Sunduğum Yüksek Lisans Tezimi, Akademik Etik İlkelere bağlı kalarak, hiç kimseden akademik ilkelere aykırı bir yardım almaksızın bizzat kendimin hazırladığına and içerim. 27/08/2009

Aday: Mehmet Kaan ÖNEM

Barack Obama ve Sonrası Amerikan Dış Politika Süreci ve Türkiye

Tezi Hazırlayan: Mehmet Kaan ÖNEM

Özet

Bu tez çalışmasında yeni başkan Barack Obama döneminde ABD'nin dünya ve Türkiye ile olan ilişkilerinin ne şekilde gelişebileceği üzerinde durulmuştur. İlk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politika karar alma süreci ve George W.Bush dönemi politikaları incelenmiştir. Obama'nın başkan seçilmesinden bu güne dek yaşanan gelişmelere de bu çalışma kapsamında yer verilmiştir. Buna göre 44. Başkan Barack Obama döneminde de hegemonik güç odaklı politikaların yumuşak güç kurgusu altında sürmesi beklenmektedir. Bu hipotez; Realizm, güç ve geleneksel Amerikan Dış Politikası kavramları ekseninde açıklanmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri, Dış politika, Realizm, George W.Bush, Barack Obama

Barack Obama and after Barack Obama U.S. Foreign Policy Process and Turkey

Prepared by: Mehmet Kaan ÖNEM

Abstract

In this thesis, it is elaborated that how will the relationship between both the U.S.A and the world and the U.S.A and Turkey be improved in the period of the new president, Barack Obama. First of all the U.S.A 's foreign policy decision-making process and the politics of George W. Bush period are searched. The improvements from the time of Obama's designation are given place in this research. Accordingly 44. Barack Obama's period it is expected that hegemonic power focused politics will go on under the mild power fiction. This hypothesis; realism is tried to be explained in the axis of power and traditional american foreign policy.

Key Words: United States of America, Foreign Policy, Realism, George W. Bush, Barack Obama

İÇİNDEKİLER

Yemin metni	
Jüri sayfası	
Türkçe Özet ve Anahtar Kelimeler	
İngilizce Özet ve Anahtar Kelimeler	
Tablolar Listesi	III
Şekiller Listesi	IV
Kısaltmalar	V
Giriş	1

I. BÖLÜM

ABD DIŞ POLİTİKASININ KÖKLERİ VE AMERİKAN DIŞ POLİTİKA SÜRECİ

1.1. Dış Politika Kavramı	2
1.2. Amerikan Dış Politikasının kökenleri	3
1.2.1. Başkanlık Sistemi'nin Özellikleri ve Anayasal Kurumlar	5
1.2.1.1. Yürütme organları	8
1.2.1.1.1. Başkan ve Başkan Yardımcıları	8
1.2.1.1.2. Kabine ve Diğer Yardımcı Kuruluşlar	12
1.2.2. Yasama Organları	15
1.2.2.1. Kongre	15
1.2.2.2. Senato	18
1.2.2.3. Temsilciler Meclisi	19
1.2.3. Siyasal Partiler	20
1.2.4. Baskı ve Çıkar Grupları ve Lobiler	24

II. BÖLÜM

BUSH DÖNEMİ VE OBAMA İLE ABD'NİN DİĞER DEVLETLER VE AKTÖRLER İLE İLİŞKİLERİ

2.1. Genel Hatlarıyla George W.Bush Dönemi	34
2.2. Barack Obama Dönemi	52
2.2.1. Ortadoğu Devletleri ile İlişkiler	55
2.2.1.1. İran	57
2.2.1.2. Irak	61
2.2.1.3. Suriye	65
2.3. Avrupa Birliği ile İlişkiler	68
2.4. Asya Devletleri ile Olan İlişkiler	73
2.4.1. Japonya ve Kuzey Kore	73
2.4.2. Afganistan	76
2.4.3. Çin	80
2.4.4. Rusya	84

III. BÖLÜM

BARACK OBAMA YÖNETİMİ'NDE ABD VE TÜRKİYE

3.1. Türk-Amerikan İlişkileri	90
3.1.1 İkili İlişkiler	91
3.1.1.1. İlk dönemler	91
3.1.1.2. Yakın dönem	92
3.2. Barack Obama'nın Politikaları'nın Türkiye'ye Olası Etkileri	93
3.3. Türkiye'nin Obama'nın Politikalarına Karşı Geliştirebileceği Politika ve Tercihler	
3.3.1. Ermeni Meselesi	96
3.3.2. Irak ve PKK	98
3.3.3. Kıbrıs Sorunu	100
3.3.4. Afganistan	103
Sonuç	106
Kaynakça	108
Özgeçmiş	119

TABLULAR LİSTESİ

Tablo No.	Sayfa
1. Irak Savaşı Ölümler	44
2. İran Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları	58

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No.	Sayfa
1. Amerika Birleşik Devletlerinin Genişlemesi	4
2. Amerikan Federal Sistemi	7
3. Dış Politika Oluşum Süreci	11
4. Siyasi Partilerin Örgütü	23
5. Aktörlerin Özerklikleri ile Kaynak Dağılımı Arasındaki ilişki	26
6. CFR Temelli Örgütlenme Şeması	32
7. Güç Çeşitleri	40
8. Irak'ın Etnik Yapısı	62
9. AB'nin Genişlemesi	72
10. Amerika Birleşik Devletleri Aleyhine Jeopolitik Trendler	73
11. Uluslar arası Güç Piramidi	91
12. Afganistan	104

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.k.	Adı geçen kitap
a.g.m.	Adı geçen makale
APEC	Asia-Pasific Economic Corporation
CIA	Central Intelligence Agency
FBI	Federal Bureau Investigation
CFR	Council of Foreign Relations
CNN	Cable Network News
PNAC	Project of New American Century
BM	Birleşmiş Milletler
NATO	North Atlantic Treaty Organization
BOP	Büyük Ortadoğu Projesi
GOP	Genişletilmiş Ortadoğu Projesi
ŞİÖ	Şanghay İşbirliği Örgütü
ISAF	International Security Assistance Force
WASP	White Anglo Saxon Protestant
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

Giriş

Amerika Birleşik Devletleri, bugün dünya politikalarına yön veren başat bir güç durumundadır. Soğuk savaşın sona ererek taraflardan birinin tarihe karışması üzerine ve Küreselleşmenin de sınırları ortadan kaldırıcı etkisiyle birlikte bu devletin politik tutumları ve müdahaleleri yalnızca ilgili ülkeleri ve coğrafyaları değil tüm dünyayı etkilemeye başlamıştır. Bu çerçevede, bu çalışmada öncelikle Amerikan dış politika karar alma sürecinin incelenmesi amaçlanmış, siyasi mekanizmanın nasıl çalıştığı üzerinde durulmuştur. İlave olarak George W. Bush dönemi politikalarına değinilmiş ve Yeni başkan Barack Obama döneminde dünyayı ve Türkiye'yi nelerin beklediğine yer verilmiştir.

Ülkelerin ve Türkiye'nin geliştirebileceği alternatif politika seçenekleri ortaya konularak yeni başkan Obama'nın bugüne kadarki politikaları çerçevesinde geleceğe dair senaryolar ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda; mevcut gelişmeleri analiz eden hakemli dergi makalelerinden, konu ile ilgili yayınlanmış kitaplardan, kurum imzalı kaynaklardan ve güvenilir internet kaynaklarından yararlanılmıştır. Amerika dün olduğu gibi bugün de hala etkin bir güçtür ve belirli bir müddet daha bu gücünü devam ettirecektir. Uzun vadede ise Rusya, Çin, Hindistan gibi uluslar arası aktörlerin etkinliklerini artıracığı beklenmelidir. ABD, bu süreç boyunca aktörleri dengelemek suretiyle kendi gücüne eriştirmemeye çalışacaktır ve bunu da yeni dönemde yumuşak güç unsurlarını kullanarak gerçekleştirecektir.

I. BÖLÜM

ABD DIŞ POLİTİKASININ KÖKLERİ VE AMERİKAN DIŞ POLİTİKA SÜRECİ

1.1. Dış Politika Kavramı

Dış politika, kullanımı tarihsel süreçte çok da fazla geriye gitmeyen bir kavram olarak karşımıza çıkar. Literatürde kavramın mahiyeti hakkında muhtelif görüşler mevcuttur. ‘‘Geleneksel liberal görüşü paylaşan ve Aristo ve Eflatun’dan başlayarak Grotius’a ve Kant’a kadar uzanan idealist ve liberal okulu temsil eden yazarlar politikayı bir işbirliği ve çıkarların uyumlaştırılması süreci olarak görürken, realist okul mensupları politikayı başlı başına bir çatışma süreci olarak tanımlarlar.’’¹

Politika; en genel anlamıyla bir edimde bulunmayı, harekete geçmeyi ve fiili bir durumu niteler. Böyle olmakla birlikte herhangi bir durum karşısında takınılması muhtemel pasif bir tutumu ve hareketsizliği de yine politika olarak nitelemek yanlış olmayacaktır. Devletlerin politik tercihlerini iç ve dış olmak üzere temel olarak iki sınıflandırmaya tabi tutmak mümkündür. Burada, bizi daha çok ilgilendiren dış politika kavramı üzerine yoğunlaşmamız yerinde olacaktır.

Dış politika ile Uluslar arası İlişkiler ve Diplomasi arasında karşılıklı bağlar mevcuttur. Ancak burada ayırt edilmesi gereken nokta dış politika kavramı ile diplomasi kavramının eşdeğer olmadığı ve diplomasi tarihinin çok daha eskilere uzandığı gerçeğidir.

‘‘Diplomasi yazılı tarihten önce de vardı. Diplomatik ilişkiler bir klan, bir kabile veya herhangi bir topluluk diğerleri ile temas ettiği gün doğmuştur. İlk kabilelerin evlenme, ticaret ve ev alanlarının saptanması gibi konularda müzakerelerde bulduklarına kuşku yoktur. Bugünkü devletin bazı niteliklerine sahip oldukları bilinen ilkel toplumların ilişkilerinden ilk uluslar arası kuralların ortaya çıktığı söylenebilir.’’² Görüldüğü gibi diplomasi dış politikaya nazaran daha eski bir kavramdır.

¹ Arı, T., Uluslar arası İlişkiler ve Dış Politika, İstanbul, 2006, s. 36.

² İskit, T., Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması, İstanbul, 2007, s. 67.

Bununla beraber dış politika ile uluslar arası politika ve uluslar arası ilişkiler kavramları da son derece ilintilidir. Dış politika daha ziyade mikro ölçeklidir, uluslar arası politika ise makro düzeyli politikaları ifade eder. Tam bir tanım ile ifade etmek gerekirse; ‘*Bir devletin başka bir devlete veya devletler ya da daha geniş anlamıyla uluslar arası alana karşı izlediği politikaya dış politika diyebiliriz.*’³ Her ülkenin dış politikası birbirinden farklılık arz eder. Bu kısa girizgâhtan sonra asıl konumuzu ilgilendiren Amerikan dış politikasının kökenlerine şöyle bir göz gezdirelim.

1.2. Amerikan Dış Politikasının kökenleri

Amerika Birleşik Devletleri resmi olarak 1776 yılında bağımsızlığının ilanı ile kurulmuştur. Kuzeyde Kanada, güneyde Meksika ve Meksika Körfezi, doğuda Atlas Okyanusu ve batıda Büyük Okyanus ile çevrili, oldukça geniş bir coğrafyaya yayılmış bir devlettir. Birleşik devletlerdeki devrim, olgun ve düşünülerek varılmış bir özgürlük seçimidir.⁴

Kuruluşundan bu yana sürekli bir ilerleme ve gelişme evresi izlemiş bu devletin politikaları da değişen konjonktürün de etkisiyle dönem dönem farklılıklar göstermiştir. Kimi zaman Monroe Doktrini’nde olduğu gibi pasif bir görüntü çizen amerikan dış politikası kimi zaman ise etkin ve müdahaleci bir tutuma bürünmüştür. Amerika’nın coğrafi olarak Eski kara’dan uzakta yer alışı, zaman zaman izolasyonist bir politika izlemesine imkân tanımıştır. Diğerlerine karışmama anlamına gelen izolasyonizm’den ilk kez John Adams söz etmiştir.⁵

Kuruluş dönemi Amerikan dış politikası’nın en belirgin özelliği; kazanılan bağımsızlığın pekiştirilmesi ve akabinde yeni yerleşim birimleri ve toprak parçaları da elde ederek büyümektir. Kuruluş dönemini izleyen zaman diliminde savaş ve satın alma gibi değişik yollarla toprak artırımını gerçekleştirmiştir. İspanya’dan Florida ile Rusya’dan Alaska’nın satın alınması bunlara birer örnek olarak gösterilebilir.

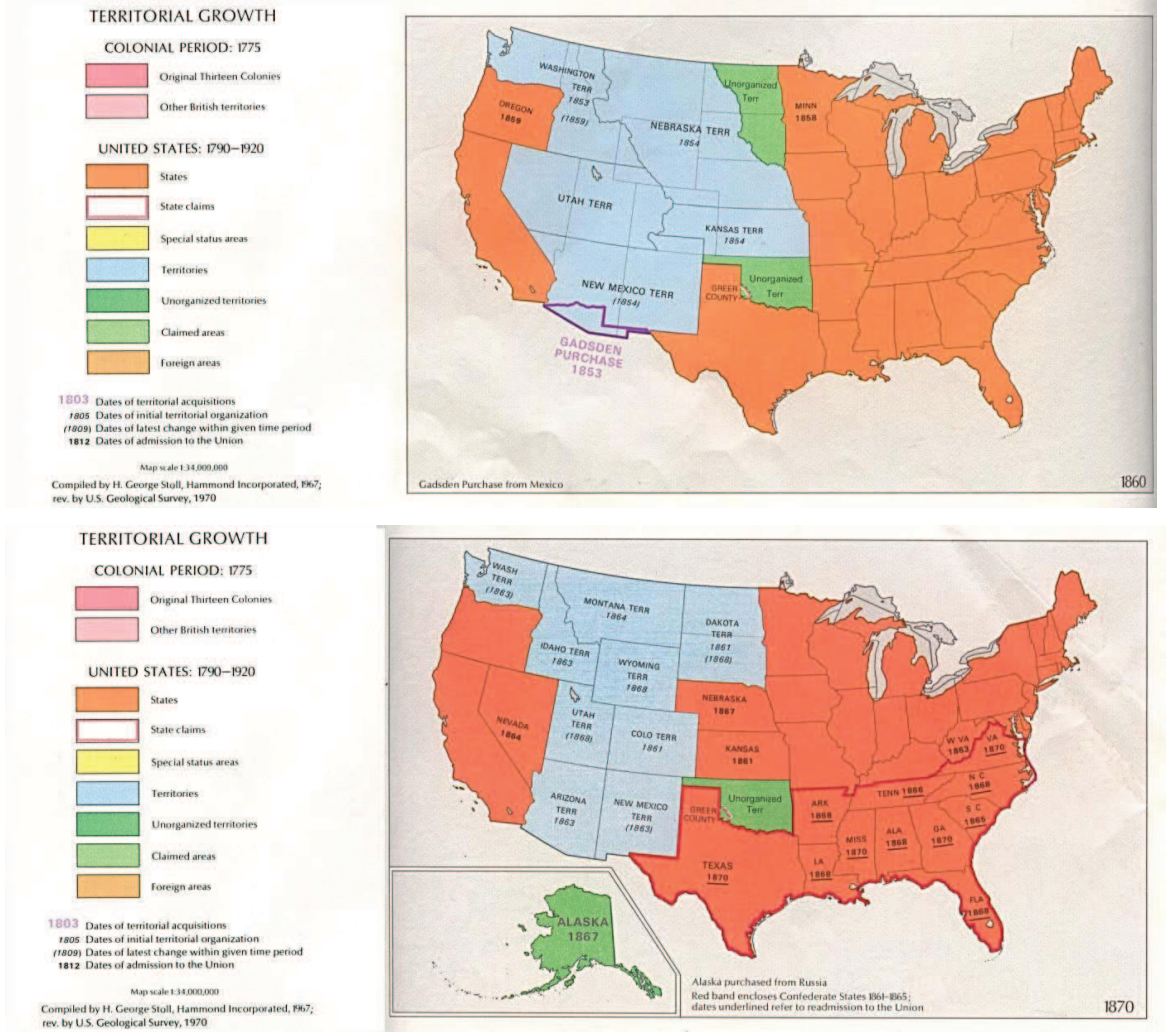
³ Kürçüoğlu, Ö., “Dış politika nedir? Türkiye’deki dünü ve bugünü”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 35, Sayı 1, Ankara, 1980, s. 311.

⁴ Sezal, İ., Öncü Sosyologların Kaleminden Sosyoloji, Ankara, 2004, s. 225.

⁵ Arı, T., Uluslar arası İlişkiler ve Dış Politika, s. 253.

ABD, İngilizlere karşı istiklal mücadelesini kazandıktan sonra hızlı bir büyüme ivmesi çizmiştir. ⁶ Bu ilerleyip genişleme süreci, ileride dünya'nın her yerine etki edebilme kapasitesine sahip Amerika birleşik devletlerini yaratacaktır. ABD'nin 1776–1789 arasındaki kuruluşu, aslında demokratik bir siyasal sistem yaratma çabasıydı. ⁷

Şekil 1: Amerika Birleşik Devletleri'nin genişlemesi

Kaynak: <http://www.lib.utexas.edu/maps/histus.html>

Kuruluş dönemindeki büyümenin rakamsal boyutu, bize konu hakkında çok daha net ipuçları vermektedir. ‘İç savaşın bittiği yıl olan 1865 ile İspanyol-Amerikan savaşının patlak verdiği 1898 yılı arasında buğday üretimi yüzde 256, mısır yüzde 222, rafine şeker yüzde 460, kömür yüzde 800, çelik ray yüzde 523 ve işler halde olan demiryolu mil uzunluğu yüzde

⁶ Claude, J., Amerikan İmparatorluğu, (Çev. T. Saraç - A. Gülercan), Ankara, 1969, s. 126.

⁷ Fukuyama, F., Devlet İnşası, İstanbul, 2006, s. 46.

567'den fazla artmıştı.”⁸ Verilen rakamlar, altyapısal ve iktisadi büyümenin ne denli hızlı olduğunu bizlere açıkça göstermektedir. Amerika, yavaş fakat sürekli bir ilerleme kaydederek gelişmiştir. Ekonomisinin hızla sanayileşmesi, genişleyen jeopolitik hırslara temel oluşturmuştur.⁹

1.2.1. Başkanlık Sistemi'nin Özellikleri ve Anayasal Kurumlar

Amerika Birleşik devletleri Türkiye'nin aksine parlamenter rejim ile değil başkanlık sistemi ile idare edilmektedir. Başkanlık sisteminin günümüzdeki en bilinen ve en başarılı örneklerinden biridir. Birleşik yapılı devletlerde göze çarpan en belirgin özellik siyasi iktidarın mevcut organlar arasında paylaştırılmış oluşudur.¹⁰ Erklar ayırımına dayanan bu sistem, böylece herhangi bir erkin diğerine baskın olmasını engelleyici bir işlev görür. Her bir organ kendi sınırını çizen alan içerisinde görev yapar.

Başkanlık sistemini diğerlerinden ayıran, kendine has bazı temel özellikleri vardır. Bu özellikleri “aslî özellikler” ve “tali özellikler” olarak ikiye ayırabiliriz.¹¹ Aslî özelliklerin başta gelenlerini şöyle sıralamak mümkündür: Yürütme organı tek kişiliktir. Yürütme organı olan başkan, doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Başkan, yasamanın güvenine dayanmaz.

Bu başlıca üç temel asli özelliğin yanı sıra yine üç maddelik bir tali özellikler sıralaması yapılabilir. Bunlar ise şu şekildedir; Başkan'ın yasama organını feshetmesi mümkün değildir. Aynı kişiler hem yürütmede hem de yasamada görev yapamazlar. Başkan, yasama organının çalışmasına katılamaz. Görüldüğü gibi, bir organın diğerinin görev alanına müdahalesi kısıtlanmak suretiyle engellenmiş ve belirli bir ayırımı gidilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri anayasası 1787 yılında Philadelphia'da kaleme alınmış, iki sene sonra yürürlüğe girmiştir. 1791 yılında ise ‘‘Bill of Rights’’ adı ile anılan, kişilerin temel hak ve özgürlüklerine yönelik 10 maddelik ekleme yapılmıştır. Bu, günümüze değin uzanacak olan Anayasa'nın temel iskeletidir. Erklar ayrılığı, federalizm, denetim, denge sistemi anayasa'nın yapı taşlarını oluşturan öğelerdir.

⁸ Kennedy, P., Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri, Ankara, 1996, s. 283.

⁹ Brzezinski, Z., Büyük Satranç Tahtası, İstanbul, 1998, s. 7.

¹⁰ Öztekin, A., Yönetim Bilimi, Ankara, 2002, s. 179.

¹¹ Gözler, K., Anayasa Hukukuna Giriş, Bursa, 2004, ss. 82–110.

‘‘Founding Fathers’’ dediğimiz ABD’nin ilk kurucuları, İngiltere ve İrlanda’daki dini ve siyasi baskılardan kaçıp, kendi hayatlarını inandıkları gibi yaşamalarına imkân verecek olan kişisel özgürlüklerin güvence altına alınması ve Avrupa’daki ekonomilere hâkim olan aristokrat toprak sahiplerinin kendilerine yüklediği vergi ve ticari sınırlamalardan bağımsız olarak refaha ulaşma ortak paydasında birleşmişlerdir.¹²

Federalizm, Amerikan yönetim sisteminin en belirleyici unsurudur. Bu sistemde bir federal devlet ve onun yanında federe devletler bulunmaktadır. Federalizm’in ana ilkesi iktidarın paylaşılmasıdır. Kuvvetler ayrılığı ilkesi gereğince Yasama, yürütme ve yargı birbirinden ayrı hareket eder ve bu şekilde gücün tek bir merkezde toplanması önlenir. Amerika birleşik devletleri’nin 1789 anayasası federal yapılı bir devlet düzeni getirmiştir.

Başkanlık sistemi’nin olumlu ve olumsuz yanları bulunmaktadır. Sistemin, uzun bir zamandır süregelen tartışma konusu yapılmasının nedenlerini daha iyi anlayabilmek için bu yanlarına eğilmek gerekir. Başkanlık sistemi’nin olumlu yanlarından en önemlileri şunlardır: Başkan, doğrudan halk tarafından seçilir. Bu nedenle doğrudan doğruya halk tarafından seçim’in daha demokratik olduğunu söylemek mümkündür. Görev yapacağı süre önceden belirlenmiş olduğu için, devlet sevk ve idaresinde istikrar ana unsurdur. Sistemin olumsuz yanlarından biri, seçim döneminde yarışa girenlerin yarattığı sistemi kutuplaştırma tehlikesidir. Ayrıca başkanlık sistemi niteliği itibari ile sağlam ve güçlü bir altyapıya gereksinim duymaktadır.

Amerika’da başkanlık rejiminin bu denli başarılı uygulanmasının muhtelif sebepleri vardır. Eğitime verilen önem ve gelişkin bir eğitim sistemi bunlardan biridir. ‘‘*Amerika Birleşik Devletleri’nde partiler arası ideolojik katılığın ve kutuplaşmanın olmaması, 200 yıldır kökleşmiş disiplinsiz iki partili sistem, güçlü bir yargı, yerel sorunlara dönük siyasete kapı açan federal yapı, yüksek demokrasi kültürü, bilinçli, etkili, sorumlu baskı grupları bu ülkede sistemin işlemlerini sağlayan temel özelliklerdir.*’’¹³ Tüm bu özellikler, sağlıklı işleyen bir mekanizmayı yaratan hususlardır.

¹² Göze, A., Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, İstanbul, 2000, s. 491.

¹³ Tanör, B. – Yüzbaşıoğlu, N., 1982 Anayasasına göre Türk Anayasa Hukuku, İstanbul, 2005, s. 415.

Şekil 2: Amerikan Federal Sistemi

Federal Hükümet

Anayasada açık bir şekilde sayılmış yetkiler:

- Vergi koymak ve toplamak
- Borç vermek
- Askere alım işlemleri yapmak
- Ulusal alan ve sermayeyi yönetmek
- Yeni federe devletler kabul etmek
- Dış ilişkileri yönetmek
- İktidarın yürütülmesi için zorunlu bütün yasaları yapmak

Federe Hükümet

Anayasa ile korunmuş yetkiler:

- Federe devletin sınırları içinde ticareti düzenlemek
- Seçimleri gerçekleştirmek
- Seçmen niteliklerini tayin etmek
- İktisadi alanda şirketler yaratmak
- Lisanslar vermek
- Yöresel idari örgütü kurmak
- Kamu ahlak ve güvenliğini korumak

Federal ve federe hükümetlerin ortak yetkileri:

- Vergi koymak ve toplamak
- İkrizat yapmak
- Yasa yapmak ve uygulamak
- Mahkemeler kurmak
- Genel refahı sağlamak

Kaynak: Çam, E., Çağdaş Devlet Sistemleri, İstanbul, 2000, s. 96

1.2.1.1. Yürütme organları

1.2.1.1.1. Başkan ve Başkan Yardımcıları

A. Başkan

Yürütme erki, Anayasa'nın 2. maddesine göre devlet başkanına verilmiştir. Bunun yanında başkana yardımcı olan başkan yardımcısı da vardır. Başkanın vefatı veya istifa etmesi ya da görevden azledilme anlamına gelen impeachment durumunda görevi başkan yardımcısı devralır. Başkan yardımcısı da başkan gibi seçimle belirlenir.

Amerika birleşik devletleri başkanı ülke politikalarına yön veren, örgütlenmenin en tepesindeki kişidir. Başkan, dış politikanın yürütücüsüdür. Başkan, Amerikan vatandaşı olmak zorundadır. Bunun dışında en az 35 yaşında olmak ve en az 14 senedir Amerika'da ikamet ediyor olmak başkan olabilmenin diğer şartlarındandır.

Başkanın kişiliği, liderlik vasıfları ve genel karakteristik yapısı, uygulanacak politikalar bakımından son derece önemlidir. Liderlik denilen şey; kısmen kişilik ve akıl, kısmen organizasyon ve biraz da Machiavelli'nin "Fortuna" adını verdiği kader ve şansın birlikteliğidir.¹⁴ Örneğin yeni başkan Barack Obama, ılımlı söylemleri ve barış yanlısı tutumları ile yumuşak karakterli bir lider görüntüsü çizmektedir. Göreve başlar başlamaz Guantanamo üssü'nün kapatılması ile ilgili vermiş olduğu demeç bunun bir işareti olarak görülebilir.¹⁵ 6 Nisan 2009 tarihli TBMM'de yapmış olduğu konuşmada, ABD'nin İslam ile bir savaşta olmadığını söylemesi bu kapsamda değerlendirilmesi gereken bir diğer gelişmedir.¹⁶ Bunun yanı sıra örneğin Theodore Roosevelt gibi, kişiliğinde kısa vadeli çıkarlar ile yüksek ülkelerin ve pragmatizmin birbirine geçtiği liderler de görev yapmışlardır.¹⁷

¹⁴ Brzezinski, Z., İkinci Şans, İstanbul, 2008, s. 14.

¹⁵ <http://www.cnnturk.com/2009/dunya/01/22/guantanamonun.kapatilmasina.onay/510175.0/index.html>
(25.02.2009)

¹⁶ <http://arsiv.sabah.com.tr/2009/04/07/haber,1869B343F53E4ADFB5F800333CF79F36.html> (07.04.2009)

¹⁷ Sander, O., Siyasi Tarih 1918-1994, Ankara, 2007, s.118.

Bu nedenle politik hayatın ve ülke siyasetinin lider kişilikler ile doğru orantılı bir seyir izlediğini söylemek yerinde olur. İlimli ve yumuşak huylu başkanlar, bu yönde daha anlayışlı ve farklı görüşleri dinleyip bunlardan dersler çıkarabilen bir yapıdayken, sert ve taviz vermez yapıya sahip başkanlar ise aksi yönde hareket ederler. Başkanların zayıf ya da güçlü başkanlık ayrımını doğuran, anayasal güçleri dar veya geniş olarak yorumlama eğilimlerindeki farklılık da önemli bir husustur.¹⁸

Başkan'ın seçim sürecine gelirsek, karşımıza şu yol çıkar: Başkan iki kademeli bir seçim ile seçilir. Öncelikle birinci grup seçmenler başkan'ı seçecek delegeleri seçerler. Ardından asıl seçim yapılır. Başkan adayının seçilebilmesi için ikinci kademe seçmenlerin çoğunluğunun oyuna ihtiyacı vardır.¹⁹ Seçimlerin ne zaman yapılacağı hususu kongre'nin önceliğinde olsa da, seçimler ekseriyetle kasım ayında yapılır. Başkan'ın atanıp göreve başlaması ise 20 Ocak'ta gerçekleşir. Bir defa görev yapan başkanın ikinci defa aday olma şansı vardır. Anayasa'da yapılan 22. değişiklik ile bir kişinin iki defadan fazla başkan seçilmesi engellenmiştir. 1947 yılında kabul edilen bu değişiklik 1951 yılında yürürlüğe konmuştur. Böylece bu tarihten itibaren üst üste iki kereden çok başkan seçimi yasaklanmıştır.

Amerika birleşik devletlerinde bugüne dek 43 başkan görev yapmıştır. Barack Obama Amerika'nın 44. başkanıdır. Bugüne kadar görev yapmış olan başkanlara baktığımızda çeşitli ortak özellikler karşımıza çıkar. *‘‘ABD başkanlarının profili göz önüne alındığında bu ülkedeki üst yönetici elitin özelliklerini de özetleyecek olan ortak bir kavrama ulaşılır ki bu ‘‘WASP’’ (White, Anglosakson, Protestant) olarak kısaltılan ‘‘Beyaz, Anglosakson, Protestan’’dır. Gerçekten de Protestan olmayan Kennedy hariç olmak üzere gelmiş geçmiş bütün başkanlar bu tanıma uymaktadır. Buna ilave olarak ülkede şimdiye kadar hiç bayan başkan seçilmemiştir.’’*²⁰ Yeni siyahî lider Barack Obama sözü geçen WASP dışında kalan ilk başkanıdır. Başkan'ın görevlerine geçmeden önce kısaca başkan yardımcısı hakkında da bazı bilgiler vermekte yarar var.

¹⁸ Dereli, E., Karşılaştırmalı Bir bakışla ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri, İstanbul, 2001, s. 37.

¹⁹ Tosun, G,E - Tosun, T., Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemleri, İstanbul, 1999, s. 60.

²⁰ http://www.arem.gov.tr/proje/yonetim/Dunyada_Kamu_yon/amerika.pdf (01.05.2009)

Başkan yardımcısı, başkanın sağ kolu olarak kendisine yardımcı olan fakat genel anlamda arka planda kalan kişidir. Görev süresi başkan ile aynı olmak üzere 4 yıldır. En önemli husus, başkanın herhangi bir şekilde görevden ayrılması veya görev yapamaz hale gelmesi halinde onun yerine geçmesidir. Ayrıca gelişen diplomatik ilişkiler çerçevesinde düşünüldüğünde, başkan'ın ağır iş yükünü azaltıcı bir rol oynadığını da söylememiz mümkün olacaktır.

Başkanın görev, yetki ve sorumlulukları anayasa ve yasalar ile belirlenmiştir. Bunları kısaca şöyle özetlemek mümkündür: Başkan devlet başkanlığı görevini yürütür. Dolayısıyla başkan amerikan ulusal birliğini temsil eden kişidir. Yürütmenin başı olarak hareket eder. Federal devletin yönetimini gerçekleştirir ve yasaların uygulanmasını sağlar. Kongre'den geçen yasaları veto etme yetkisine haizdir. Başkan, ordunun başkomutanıdır. Askeri atamalar yapabilir ve gerekli gördüğü hallerde kongre'den savaş ilanı isteyebilir. Kabinayı denetleme yetkisi vardır. Federal yargıçları, konsolos ve elçileri atayabilir. Aynı şekilde federal suçları affetme, erteleme veya azaltma yetkisi vardır. Başkan, uluslar arası antlaşmalar yapabilir. Senato tarafından onaylanan bakanları atar. Ve son olarak şunu söyleyebiliriz ki, başkan siyasi partinin başkanlığını yapar.

Başkan'ın görevi ile ilgili çok farklı alanlarda sorumluluğu olduğu açıktır. '*ABD Anayasasını zorladığınız zaman –ki bir tam başkanlık sistemi anayasasıdır- başkanın görev ve yetkilerine ilişkin bir iki şey daha çıkar: zaman zaman kongreye bilgi verir ve tavsiyelerde bulunur; senato ve temsilciler meclisini olağanüstü toplantıya çağırır, yabancı elçileri kabul eder, yasaların uygulanmasını gözetir.*'²¹

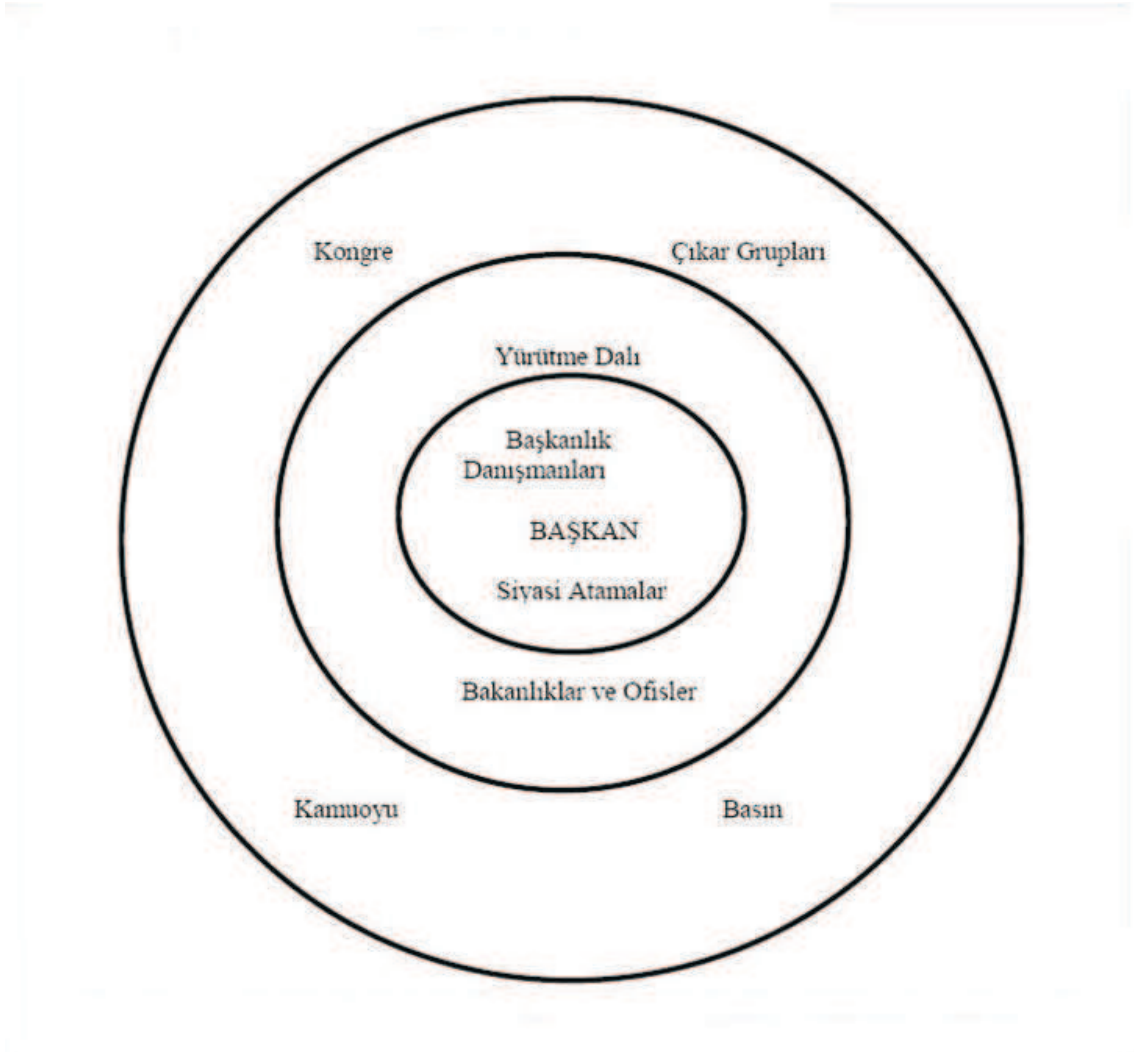
Görüldüğü üzere başkan'ın yetkileri oldukça geniştir. Ancak hal böyle olmakla beraber bu yetkiler sınırsız olarak da algılanmamalıdır. Kusursuza yakın olarak nitelendirilebilecek Amerikan sistemini her bakımdan üstün kılan şey sahip olduğu dış politika geleneğidir.²² Ve ABD anayasasında başkanlığa atfedilen yetki ve sorumluluklar bu kadar fazla olmakla beraber, federal devlet sistemi anlayışının temeli olan fren ve denge sistemi çok önemlidir,

²¹ Parla, T., Türkiye'nin Siyasal Rejimi 1980-1989, İstanbul, 2005, s. 217.

²²http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=149:tuerk-ve-amerikan-d-politikalarinda-benzerlikler-ve-amerikan-diplomasisinden-alnacak-dersler&catid=98:analizler-abd&Itemid=135
(01.06. 2009)

yasama ve yargı'nın hiçbir şekilde gücünü örtmez.²³ Federal sistem'in mahiyeti başkan'ı sınırlayıcı etki yapar. Bu şekilde farklı devlet organları arasında birinin diğerine baskın olma şansı ortadan kalkar. Anayasa, başkan yardımcısını izleyen kişilerin sırasını belirleme yetkisini kongre'ye vermiştir. Başkan ve başkan yardımcısının görevden ayrılmaları durumunda Temsilciler Meclisi başkanı gelir. Senato geçici başkanı ve belirlenen bir sıra içinde kabine üyeleri bu sırayı izler.

Şekil 3: Dış Politika Oluşum Süreci

Kaynak: Kegley, Jr, C. - Wittkopf, E., American Foreign Policy, New York, 1991, s.327

²³ Parla, T., a.g.k., s. 217.

Dış politika'nın en önemli ögesi ve yürütücüsü olan başkan'ın kişisel özellikleri çok önemlidir. O güne değin almış olduğu eğitim, görev yaptığı yerler ve tecrübesi ve dahi yetiştiği sosyal çevre oldukça mühim faktörlerdir. Ancak bütün bunların yanında ayrıca karar alma sürecinde kendisini etkileyen bir takım faktörler de vardır.

Devlet, sistematik şekilde fonksiyonel olarak örgütlenmiş en önemli ve en büyük organizasyondur. Devlet'i sevk ve idare eden başkan'ı da etkileyen bu faktörler içsel ve dışsal faktörler olmak üzere 2'ye ayrılır. ²⁴ Dışsal çevre, devletin sınırları dışında olup biten gelişmelerin cereyan ettiği fiziki çevredir. İçsel çevre ise kamuoyu, baskı grupları, coğrafi konum gibi etmenlerdir. Yine bunların yanında basın yayın organları ve medya'nın, kimi zaman çok şiddetli biçimde olmak üzere lobilerin ve kamuoyu elitlerinin başkan'ı etkilediğini söylemek yerinde olacaktır. Hiç şüphe yok ki bütün bu faktörler eş zamanlı olarak ve değişik derecelerde başkan'ı yönlendirici etkide bulunurlar, kararlar üzerinde ciddi tesirleri vardır.

1.2.1.1.2. Kabine ve Diğer Yardımcı Kuruluşlar

Ayrıca yürütme organına bağlı, bu erkin sağlıklı bir şekilde işleyişini gerçekleştiren, ona yardımcı olan bakanlıklar ve kurumlar da vardır. Şimdi bunlara bakalım:

Amerika birleşik devletleri yönetim sisteminde 15 bakanlık bulunur. Kabine'deki bu bakanlıklar şunlardır; tarım, ticaret, savunma, eğitim, enerji, sağlık ve insan hizmetleri, iç güvenlik, iskân ve kentsel kalkınma, içişleri, adalet, çalışma, dışişleri, ulaştırma, maliye ve gaziler bakanlıklarıdır. Bunlardan iç güvenlik bakanlığı 2002 yılında kurulmuş, en yeni oluşturulmuş bakanlıktır. Başkan George W.Bush, 11 Eylül 2001 saldırıları'ndan sonra Kongre'den geçirdiği vatanseverlik yasası ve bu yeni bakanlık ile birlikte terörizm ile mücadelede etkinliğini artırmak istemiştir. ²⁵ Bu yönde atılan ilk ciddi adım İç güvenlik bakanlığının kurulup faaliyet geçirilmesidir. Her bakanlık ile ilgili yetki ve sorumluluk ilgili bakana aittir. Ve her bir bakanı senato'nun onayı ile birlikte başkan atar.

²⁴ Arı, T., Amerika'da Siyasal yapı Lobiler ve Dış Politika, İstanbul, 1997, s.28.

²⁵ Fukuyama, F., Neo-Conların Sonu Yol Ayrımındaki Amerika, İstanbul, 2006, s. 15.

Dışışleri bakanlığı en eski tarihli bakanlıktır. Meclis ve senato 21 Temmuz 1789'da, dışışleri bakanlığının kurulması yasasını onaylamış ve başkan Washington 27 Temmuz'da imzalayarak kanunu yürürlüğe koymuş ve yeni anayasaya göre kurulmak üzere ilk federal kurum olarak dışışleri bakanlığı kurulmuştur. 2004 verilerine göre 15.000'den fazla çalışanı ve 8 milyar dolarlık bütçesi vardır.²⁶

Temel görevleri arasında ulusal güvenlik gibi hassasiyet arz eden pek çok konuda başkan'a tavsiyeler sunmak ve vatandaşlarının diğer ülkelerle ilişkilerinde çıkarlarını korumak yer alır.²⁷ Dolayısıyla Savunma bakanı ile dışışleri bakanı, başkanların en çok önem atfettikleri bakanlardır.

Savunma bakanlığı Amerika'nın en çok önem verdiği güvenlik sorunsalı çerçevesinde büyük önem taşır. İlk ciddi dönüşümü ikinci dünya savaşı sonu gerçekleşen bakanlık, savaşı takip eden 20 yıl içerisinde önemli bir kimlik kazandı.²⁸ Genelkurmay başkanlığı bu bakanlığın bünyesi içerisinde yer alır. Dış politika'da oldukça nüfuzu olan pentagon ile onun alt birimleri olan savunma haber alma dairesi ve savunma bakanı ofisi'nin yer aldığı savunma bakanlığı ile ilgili 1986 yılında yürürlüğe konan bir yasa ile bakan'ın rolü güçlendirilmiş ve askeri konularda bakanlığın etkinlik derecesi artırılmıştır.²⁹

Amerika'nın başat bir güç haline gelip dünya politikasında daha aktif bir rol oynamaya başlaması, bu bakanlıkların önemini daha da artırmıştır. Devletin askeri kanadını oluşturan bu bakanlıkların her hareketi dikkate değer şekilde önem taşır.

Bakanların başkan ile ne zaman görüşeceği ve bu görüşmelerin hangi sıklıkta gerçekleşeceği ise yazılı bir prosedüre bağlı olarak önceden öngörülmemiştir. Dolayısıyla bu, genel anlamda başkandan başkana değişen bir durumdur. Başkan'a bağlı yürütme hizmeti görev diğer kurumlar ise Bütçe dairesi ve Milli Güvenlik Konseyi'dir.

²⁶ Lefebvre, M., Amerikan Dış Politikası, İstanbul, 2005, s. 80.

²⁷ Arı, T., Amerika'da Siyasal yapı Lobiler ve Dış Politika, s. 113.

²⁸ Erhan, Ç., "ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt:56, Sayı:4, Ankara, 2001, s. 80.

²⁹ Arı, T., Amerika'da Siyasal yapı Lobiler ve Dış Politika, s. 120.

Buna, başkanın günlük rutin işlerini takip eden, medya ile olan ilişkileri yürüten beyaz saray görevlilerini de eklemek mümkündür. Ayrıca bağımsız birimler olarak adlandırılan birimler de vardır. Bağımsız birimlerden bazıları şunlardır: ³⁰

Merkezi haber alma teşkilatı(CIA), Çevre koruma ajansı(EPA), Federal iletişim komisyonu (FCC), Federal acil durum yönetim ajansı(FEMA), Federal rezerv kurulu (ABD Merkez bankası), Federal ticaret komisyonu (FTC), Genel hizmetler idaresi (GSA), Ulusal havacılık ve uzay dairesi (NASA), Ulusal arşiv ve kayıtlar dairesi (NARA), Ulusal iş ilişkileri kurulu (NLRB), Ulusal bilim vakfı (NSF), Personel yönetim ofisi (OPM), Barış gücü yatırım ve döviz komisyonu (SEC), Küçük ölçekli iş dairesi (SBA), Sosyal güvenlik dairesi (SSA), ABD uluslar arası kalkınma dairesi (USAID) ve ABD posta dairesidir.

Bütün bu sayılan birimler kendi etkinlik alanlarında başkanı destekleyici görev yaparlar. Günümüzde, faaliyeti ve gücünün getirdiği psikolojik etkisi nedeniyle diğerlerinden bir adım öne çıkan bazı birimler vardır. Merkezi haber alma teşkilatı CIA, Amerikan casusluk örgütü olarak anılan federal araştırma bürosu FBI ve bu iki birimden farklı olarak kongre kararıyla değil de, 1952 yılında başkan Truman'ın gizli emriyle kurulan Ulusal Güvenlik ajansı bunlardan ilk akla gelenlerdir. ³¹ CIA, haber alma ve istihbarat konusunda oldukça kurumsallaşmış, alanında uzman görevlileri bünyesinde toplayan iyi örgütlenmiş ve eşgüdümleşmiş bir kuruluştur. Ulusal güvenlik ajansının başlıca iki görevi ise amerikan siyasetçi ve askerlerinin güvenliğini sağlamak ve bütün sinyalleri ve yapılan konuşmaları dinlemektir.

1947 yılında, 2.dünya savaşını takiben kurulan ulusal güvenlik konseyi ise, başkan'ın en üst düzeyde danışmanlık yapması amacıyla oluşturulmuş bir birimdir. ³² Türkiye'deki milli güvenlik kuruluna benzeyen bu birimin üyeleri başkan, başkan, başkan yardımcısı, dışişleri bakanı, savunma bakanı ve CIA başkanıdır. Ayrıca konseyin daimi üyesi olmamakla birlikte genelkurmay başkanını da saymak mümkündür. Ulusal güvenlik konseyine verilen ağırlık da başkandan başkana değişiklik gösterir.

³⁰ http://www.arem.gov.tr/proje/yonetim/Dunyada_Kamu_yon/amerika.pdf (1.05.2009)

³¹ Köni,H., Amerika'nın uluslar arası politikası, İstanbul, 2007, s. 75.

³² Arı, T., Amerika'da siyasal yapı Lobiler ve Dış Politika, s. 25.

Ulusal güvenlik danışmanlığı Nixon döneminde Kissinger ile olan ilişkisinde olduğu gibi sıkı bir dirsek temasıyla da şekillenebilir ya da Başkan Ford ile Kissenger ikilisinde olduğu gibi daha esnek bir görüntü de çizebilir.³³

Adı geçen her bir birim son derece gelişmiş altyapıya sahip olmaları nedeniyle de önemli, köklü kurumsallaşmış yapılardır. Bu nedenle izlenmesi muhtemel politikalara direk etki etme kabiliyetine sahiptirler.

1.2.2. Yasama Organları

1.2.2.1. Kongre

Amerika birleşik devletlerinde Federal yönetim yapısında yasa çıkarma görevi anayasanın 1.maddesine göre Kongre denilen yasama organına verilmiştir. Kongre, senato ve temsilciler meclisi'nden müteşekkil organdır. Anayasanın kongreye verdiği yetkiler birinci maddenin sekizinci bölümünde sayılmıştır. Bunlardan bazıları; patent ve telif hakları vermek, para çıkarmak, deniz kuvvetleri oluşturmak, postaneler kurmak, vergi toplamak, borçlanmak, eyaletler arasındaki ticareti düzenlemek, savaş ilan etmek, kendi üyelerinin disiplinini sağlamak ve kendi işleyiş kurallarını belirlemektir. Kongre, ayrıca başkanın görevi kötüye kullanımı ile ilgili impeachment durumunda bir mahkeme gibi de görev yapar.³⁴ Yetkilerini aşan faaliyetlere imza atan veya görevini kötüye kullanan başkanların yargılanması için görev yapan bu mekanizmanın Andrew Johnson ve Richard Nixon gibi başkanlara uygulandığını görürüz.

Amerika'da çift meclisli sistemin öngörülmesi federal devlet yapılanmasının bir sonucudur. Federal devlet ile ona bağlı federe devletlerden birinin diğerine üstünlük kurup ayrıcalık sağlamaması için iki meclisli sistem kabul edilmiştir. Nüfuslarına göre temsil edilen temsilciler meclisi ile her devletin eşit senatör sayısına sahip olduğu senato vasıtasıyla denge kurma yoluna gidilmiştir.

³³ Brzezinski, Z., İkinci Şans, s. 15.

³⁴ Arı, T., Amerika'da siyasal yapı Lobiler ve Dış Politika, s. 40.

Kongre, uygulanacak politikaların doğrudan belirleyicisi de olabilir. İngiliz Avam Kamarası'ndan farklı olarak politikaları etkileyici parlamento'dan çok politika yaratıcı bir parlamento'dur.³⁵

Kongre'nin işleyiş sürecine bakarsak; Yasa yapıp çıkarılması kongre'nin öncelikli görevidir. Herhangi bir konuda yasa tasarısı sunabilme özgürlüğü açısından hem temsilciler meclisi hem de senato birbirine eşit statüdedir. Tek fark, gelir artırıcı yasa tasarılarının yalnızca temsilciler meclisi tarafından sunulabilmesidir.³⁶ Hazırlanmış olan yasa tasarılarının hem temsilciler meclisi hem de senato'dan geçmesi gerekir. Meclise sunulan her yasa tasarısı yasalaşacak diye bir kaide yoktur. Kongre, komiteler vasıtasıyla çalışır. Dikey komiteler şeklinde örgütlenmiştir. Tasarılar önce komite'de ele alınır. Ayrıca herhangi bir tasarı kongre dışındaki kişiler veya örgütlerce de meclis üyelerine önerilebilir. İlgili komite alt oturum düzenlemek suretiyle resmi görevlileri veya halk arasından seçtiği kişileri şahitlik etmek için davet edebilir. Alt komitede yapılan incelemeden sonra kabul edilen tasarı genel komiteye gönderilir.

Genel komite de aynı şekilde tetkik ve inceleme yapma bakımından hürdür. Komite tarafından onaylanan tasarı meclise veya senatoya ulaştığında tekrar müzakere edilebilir. Tasarı burada değiştirilebilir veya komiteye geri yollanabilir. Her iki meclisten de geçmesi halinde tasarı başkana sunulur. Eğer mevcut yasa tasarısı hakkında Meclis ve senato arasındaki biçimlerinde fark var ise sorunu çözmek için bir konferans komitesi görevlendirilir. Burada uzlaşmaya varılamazsa tasarı iptal edilir. Uzlaşma halinde tekrar her iki organa da geri gönderilir ve gönderildiği şekliyle oylamaya sunulur.

Önüne getirilen tasarı ile ilgili başkan tasarıyı onaylayıp yasalaştırabilir veya tasarıyı veto edebilir. Veto durumunda başkan ret nedeniyle birlikte tasarıyı ilk görüşülmeye başlanan meclise geri gönderir. Böyle bir durumda veto edilen tasarı'nın kongre'deki her iki mecliste de 3/2 çoğunluk sağlanarak oylanması ve bu oranın çoğunluğu ile kabul edilmesi gerekmektedir. Aksi durumda veto kesin sonuç yerine geçer. Günümüze değin geçen sürece bakıldığında kongre'nin vetoya karşı çıkışının çok da fazla olmadığını görüyoruz.

³⁵ Durgun, Ş., *Parlamentar Yapılar ve Parlamentarlerin Temsil Gücü*, Ankara, 2005, s. 139.

³⁶ http://www.arem.gov.tr/proje/yonetim/Dunyada_Kamu_yon/amerika.pdf (1.05.2009)

1789'dan 1986'ya dek geçen zaman dilimi içerisinde toplamda 2838 kanun tasarısı veto edilmiştir ve bunlardan yalnızca 99'u kongre tarafından kırılabilmiştir.³⁷ Dolayısıyla kongre'nin veto halinde ısrarcı bir tutum takınmadığını söylemek mümkündür. Bugüne değin Amerikan başkanları veto hakkını oldukça fazla kullanmışlardır. Şüphesiz, bunda veto edilen tasarıyı aşmanın nicel zorluğu da çok etkili olmaktadır. Bu nedenle başkanlar kendilerine verilmiş bu hakkı kullanma yoluna oldukça sık başvurmuşlardır.

Komiteler vasıtası ile çalışan Kongre ile ilgili, bize genel bir fikir vermesi açısından Senato dış ilişkiler komitesinin alt komitelerini şu şekilde sıralayabiliriz:³⁸ Senato dış ilişkiler komitesinin alt komiteleri sırasıyla Afrika, doğu Asya ve Pasifik, Avrupa, yakın doğu ve güney Asya, batı yer küresi, uluslar arası operasyonlar, uluslar arası ekonomik politika ile ihracat ve ticaret geliştirme alt komitelerinden mütevellit bir yapıdır.

Bunların yanında kongre'nin başka bir takım işlevleri de vardır. Bunlardan biri kongre'nin inceleme yetkisidir. Çeşitli yasalar, yasaların etkinliği, bilgi toplama, kurum performanslarının değerlendirilmesi ve kimi zaman çeşitli kamu görevlilerin soruşturulmaları işlemleri bunlara birer örnektir. Kongre yürütme organını da denetleyebilir. Yürütmenin bazı atamalarını onaylama ve faaliyetlerini inceleme ve kontrol etme yetkisi vardır. Örneğin başkan tarafından yüce mahkemeye yapılan üst düzey atamaların çoğunun senato onayı gerekir. Birliğe yeni devletlerin katılımı ile ilgili de söz hakkı olan kongre bu yolla Hawaii ve Alaska'nın katılımını onaylamıştır.³⁹

Saydıklarımızın dışında Genel muhasebe ofisi, kamu kaynaklarının kullanımını inceleyen bir birimdir. Ayrıca kongre yasa yapımının yanında kimi zaman başkanın seçimini de gerçekleştirebilir. Adaylardan hiç biri yeterli çoğunluğa ulaşamamış ise veya çoğunluğu sağlayan birden fazla aday aynı oyu almış ise temsilciler meclisi bu adaylar arasından birini gizli oy ile başkanlığa seçer. Thomas Jefferson ile J.Quincy Adams bu şekilde seçilen başkanlardır.⁴⁰ Ancak bu durum istisnai olduğundan, çok fazla yaşanmamıştır.

³⁷ Tosun, G,E - Tosun, T., a.g.k., s. 64.

³⁸ Arı, T., Amerika'da siyasal yapı Lobiler ve Dış Politika, s. 51.

³⁹ Yanık, M., Başkanlık Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, İstanbul, 1997, s. 55.

⁴⁰ Tosun, G,E - Tosun, T., a.g.k., s. 61.

1.2.2.2. Senato

Çift ayaklı kongre'yi oluşturan ayaklardan biri senato'dur. Genel kanı, temsilciler meclisine göre burada yapılan görüşme ve müzakere sürecinin daha önemli olduğu yönündedir. Senato 100 üyeden teşekkül eden organdır. Her eyaletten iki senatör seçilmektedir. Senatör adaylarının en az 30 yaşında, seçilecekleri eyalette oturuyor olmaları ve asgari 9 senedir amerikan vatandaşı olmaları gerekmektedir. Senato'nun önemli bir özelliği her federe devletin 2 senatör çıkarabilmesidir. Bu nedenle eyaletlerin büyüklüğü veya küçüklüğü önem taşımamaktadır. Senato'nun 16 sürekli komisyonu vardır. Dış ilişkiler, maliye ve ödenekler komisyonları önde gelenlerden bazılarıdır.

Senato her 6 yılda bir tamamen değişir. Seçim süreci bakımından senatörler 3 sınıfa ayrılır. Ayrılan bu üç sınıftan her biri her 2 yılda bir seçime girer. ABD başkan yardımcısı senato başkanlığını yapar fakat oy kullanma hakkı yalnızca eşitlik durumunda söz konusudur. Senatodaki boş pozisyonlar ilgili eyaletin valisi tarafından atama yapmak suretiyle doldurulur. Senato'nun, basit çoğunluk oylaması ile başkan tarafından atanmış bakanları, elçileri ve yüksek rütbeli memurları onaylama yetkisi bulunur.⁴¹ Başkan tarafından müzakere edilmiş uluslar arası antlaşmaları onaylama veya reddetme yetkisine haizdir. Senato'nun temsilciler meclisine kıyasla daha az sayıda üyeden oluşması, uzun sürebileceği düşünülen onay veya ret sürecini makul bir oranda kısaltabilmektedir. Ayrıca konuşmak, senato'da herhangi bir yasa tasarısını belirsiz bir süre engellemek için kullanılan en etkili yöntemdir.

Önceleri, her federe devletin yasama meclisi 2 senatör seçebiliyordu. Ancak daha sonra 1913 yılında yapılan bir değişiklik ile bu yöntem terk edilmiştir. Bunun yerine doğrudan doğruya halk tarafından seçim esası getirilmiştir.⁴² Yapılan yasaların anayasaya uygun olması gerekmektedir. Yasaların anayasaya uygunluğunu denetleyen mekanizma olarak Anayasa mahkemesi görev yapar.

⁴¹ Çam, E., a.g.k., s. 117.

⁴² Tosun, G,E - Tosun, T., a.g.k., s. 68.

1.2.2.3. Temsilciler Meclisi

Kongre'nin ikinci ayağı temsilciler meclisidir. Toplamda 435 temsilciden oluşmaktadır. Adayların en az 25 yaşında, seçilecekleri eyalette oturuyor olmaları ve asgari 7 senedir amerikan vatandaşı olmaları gerekmektedir.

Her eyalette nüfusa göre belirli bir temsilci sayısı ayrılmaktadır. Üyeler, eyaletlerin seçmenlerince iki yıl görev yapmak üzere doğrudan, genel oy ile seçilirler. Her bir temsilci, seçim bölgesi denilen belirlenmiş coğrafi bölgeden seçilir. Şayet temsilciler meclisinde bir boş pozisyon var ise bu, özel veya genel nitelikli bir seçim ile doldurulur. Meclis üyelerinin yasama dokunulmazlıkları vardır.

Temsilciler meclisine başkanlık eden bir başkan bulunur. Başkan genelde iktidar partisinden bir üyedir. Meclis başkanı oturumlara başkanlık eder, komisyon üyelerini atar ve diğer rutin başkanlık görevlerini yerine getirir. Komisyonlar aracılığı ile çalışan temsilciler meclisi'ndeki önemi komisyonlardan bazıları ise şunlardır: Ödenekler komisyonu, araçlar ve kaynaklar komisyonu, kurallar komisyonu.

Seçimler, başkanlık seçimleriyle aynı yıla denk düşer. Seçim günü her çift numaralı yılın kasım ayının ilk pazartesi izleyen Salı günüdür.⁴³ Temsilciler meclisi'nin senato ile ortak olmayan bazı yetkileri vardır. Bunlar arasında başkan adaylarının seçilme çoğunluğuna sahip olamaması halinde başkanı temsilciler meclisi tarafından seçilme yetkisi, gelir getirisi olan yasa tasarılarının öncelikli olarak temsilciler meclisinde görüşülmesi gerekliliği, başkan ve yüksek mahkeme hâkimlerine karşı suçlamada bulunma yetkisi örnek gösterilebilir. Temsilciler meclisinin yetkilerini şu şekilde sıralayabiliriz:⁴⁴

Öncelikle Temsilciler Meclisi mali inisiyatife sahiptir. Mali yönü olan yasaların önerisi temsilciler meclisi'nde yapılmaktadır. Bunun nedeni, vergiyi federe devletlerin değil vatandaşların ödemesidir. Dolayısıyla federe devletleri temsil eden senatörlerin mali inisiyatife sahip olmaması normaldir.

⁴³ Tosun, G,E - Tosun, T., a.g.k., s. 67.

⁴⁴ Çam, E., a.g.k., s. 116.

Temsilciler meclisi'nin diğeri bir yetkisi, başkanlık seçiminde ikinci seçmenler kolejinde gerekli çoğunluğu sağlayamayan başkan adaylarının başarısızlığı karşısında üç aday arasından Amerika birleşik devletleri başkanını seçme yetkisidir.

1.2.3. Siyasal Partiler

Amerikan siyasal yaşamının en önemli unsurlarından biri de siyasal partilerdir. Amerikan anayasasında siyasi partilerden hiç söz edilmemesine karşın geleneksel yönetim anlayışı içerisinde siyasal partiler çok önemli bir yer tutar, kamu politikalarının şekillendirilmesinde ve yürütülmesinde etkin rol alırlar.⁴⁵ Amerika'da genel itibari ile çift parti sistemi hâkimdir. Fakat bu sistem, nitelik olarak İngiliz çift parti sisteminden farklıdır. İngiliz partileri kurulum ve işleyişleri bakımından klasik partilerdir.

Cumhuriyetçi parti ve Demokrat parti, sistemin sağlıklı bir biçimde işleyişini sağlayan ve iktidar için sürekli mücadele halinde olan temel iki partidir. Bunların yanında federe devletlerde irili ufaklı başka partiler bulunuyorsa da bunların etkinliklerinden söz etmek oldukça güçtür. Fakat yine de günümüze değin belirli dönemlerde oldukça baskın ve etkin rol oynayabildiklerini ve hatta bu zikredilen iki partiyi ciddi anlamda tehdit eder niteliğe büründüğünü görürüz.⁴⁶ İşçi partisi, sosyalist parti, çiftçi partisi, ilerici parti bunlara örnek olarak gösterilebilir. Özellikle yasama organlarında oldukça hatırı sayılır bir güç elde ettikleri vakidir. New York'ta işçi partisi 1937 yılındaki seçimlerde şehir meclisine ve devlet yasama meclisine beş üye sokmuştur.

Fakat bununla birlikte günümüzde seçim yarışı hala demokratlar ve cumhuriyetçiler arasındadır ve iktidar bu ikisi arasında sürekli el değiştirmektedir. Üst üste iki dönem başkanlık yapan George W.Bush'un, görevi Barack Obama'ya bırakması ile beraber iktidar uzunca bir müddet sonra ılımlı söylemleri ile öne çıkan Demokratların eline geçmiştir.

⁴⁵ Gürbüz, Y., Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler, İstanbul, 1987, s. 82.

⁴⁶ Duverger, M., Siyasi Partiler, Ankara, 1993, s. 278.

Parti yapılarına baktığımızda hem cumhuriyetçi parti'nin de hem de demokrat parti'nin aslında temelde çok fazla farklılık arz etmediklerini görürüz. İdeolojik bakımdan ciddi bir farklılığa sahip olmayan bu iki partiyi de bu nedenle klasik birer kadro partisi olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır.⁴⁷ Kısıtlı sayıda üye ve aktif elitlerden oluşan bu kadro partilerinin her ikisi de, varlığı devletin kuruluş sürecine dek uzanan partilerdir.

Amerikan çift parti sistemini somutlaştıran bugünkü iki büyük partinin doğuşunu, ulusal birliğin oluşumu ile başlatmak olanaklıdır.⁴⁸ Kuruluştan beri var olduklarından oldukça kurumsallaşmış ve köklü yapılardır.

Demokrat parti'nin kurucusu Thomas Jefferson'dır. Öte yandan cumhuriyetçi parti'nin kurucusu ise Abraham Lincoln'dur. Demokrat parti liberal eğilimlidir, buna karşın cumhuriyetçi parti ise muhafazakâr eğilimlidir. Hal böyle olmakla beraber her birinin biri tutucu ve ötekisi liberal olmak üzere iki kanadı vardır.

Demokratlar, sosyal yardımın bir devlet gerekliliği olduğunu ve devletin müdahaleci ve aktif bir tutum takınması gerektiğini savunurken, cumhuriyetçiler bu tür faaliyetlerin mükelleflere ek vergiler şeklinde yansiyebileceğini söylerler. Bunun yerine özel teşebbüsün artırılması gereğine dikkati çekerler. Demokratlar, tarihsel süreçte federal hükümetin yetkilerinin genişletilmesine karşı çıkmışlar, cumhuriyetçiler ise tam tersine, federal hükümetin yetkilerinin genişletilmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Amerikan siyasal yaşamındaki bu iki partinin en etkin oldukları dönemler seçim dönemleridir. Dolayısıyla diğer zamanlardaki etkinlikleri oldukça zayıf, hatta yok denecek kadar azdır. Bu nedenle örgütsel bağların yeterince gelişmediğini ve disiplinsiz olduklarını görürüz. Asıl olan ön seçimler için aday tespiti olduğundan, partiler sosyal ya da ideolojik bir temele dayanmaz ve türdeşlikten yoksundur.⁴⁹ Bu durum kendini en çok seçimlerde belli eder.

⁴⁷ Tosun, G,E - Tosun, T., a.g.k., s. 75.

⁴⁸ Çam, E., a.g.k., s. 120.

⁴⁹ Duverger, M., a.g.k. s. 281.

Çoğu kez seçim yarışı da başkan adayları etrafında şekillenmekte, adayın bilgi birikimi, saygınlığı, kişiliği, beceri düzeyi ve sorunları algılama kabiliyeti ve çözümleme yeteneği yarışın kazanılmasında esas faktörleri teşkil etmektedir.

Geleneksel anlayış seçimler üzerinde oldukça baskın olabilmektedir. Kent merkezleri demokratik partiye, kırsal kesim ve banliyöler ise cumhuriyetçi partiye oy verme eğilimindedir. Fakat buna rağmen her iki partinin de seçim programı önceden belirlenmiş bir hedef kitle veya zümreyi hedef almaktan ziyade genel içeriklidir. Zira farklı toplumsal kesimlerden ve çeşitli halk kitlelerinden sağlanacak destek seçilebilme şansının o kadar yükselmesi anlamına gelecektir. Farklı katmanlara ulaşp onlardan kazanılacak oy seçimin gidişatını gösterir bir veridir. Hıristiyan muhafazakâr cumhuriyetçi parti ile liberal demokrat parti'nin temelde farklılaşan politikalarına rağmen çok kesin çizgilerle birbirlerinden ayıramayışları da burada akılda tutulması gereken bir olgudur.⁵⁰

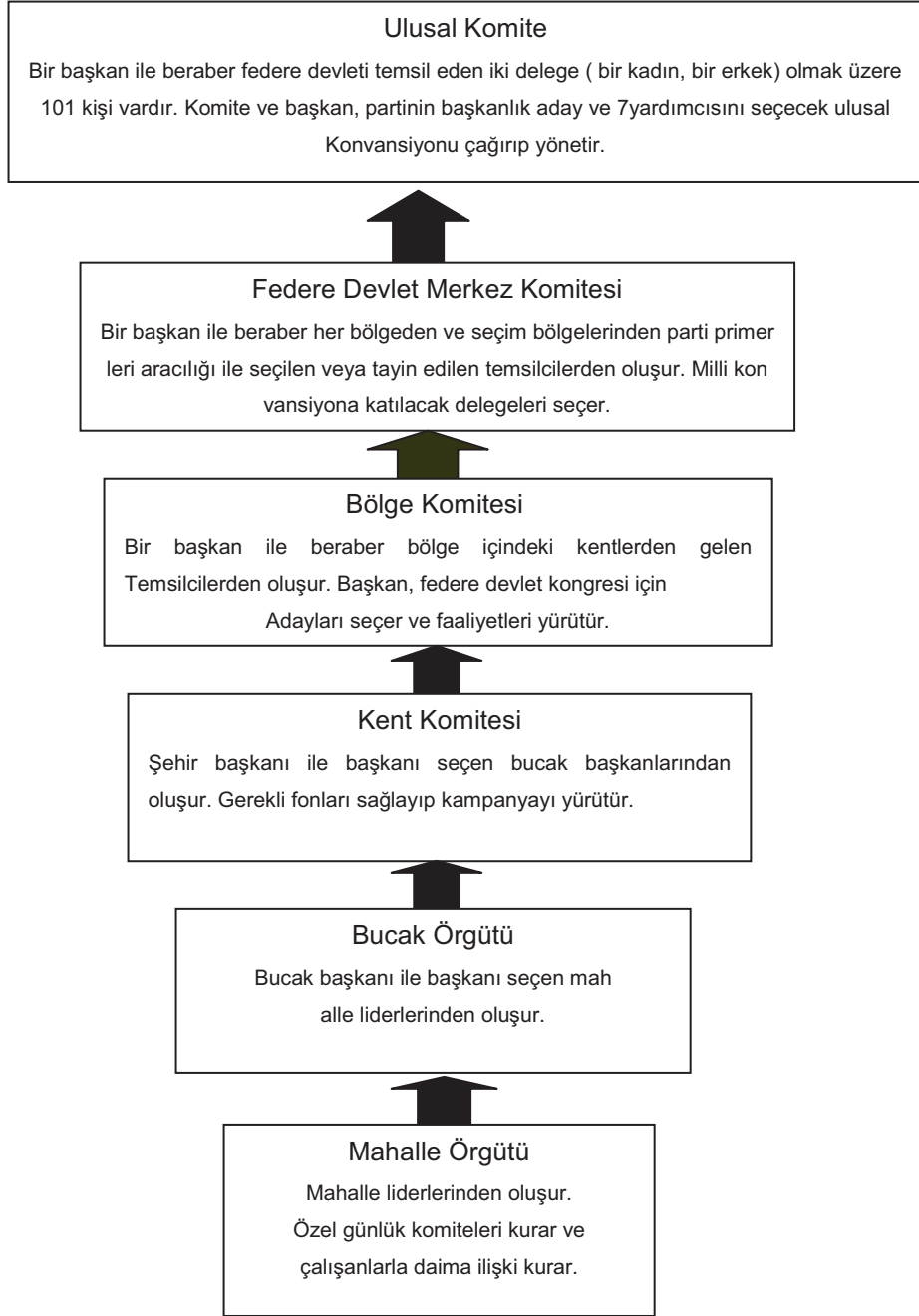
Parti örgütleri 6'lı bir kademelendirmeye tabi tutulabilir ve bu örgütlenme şemasında en üstte yer alan ulusal komite en önemli birim olarak karşımıza çıkar.⁵¹ Her bir kademe'nin kendi içerisinde yerine getirmesi gereken asgari sorumlulukları vardır. Bu dikey örgütlenme şemasında yetki ve sorumluluk, basamaklar yukarı çıkıldıkça artar. En alt basamakta mahalle örgütü yer alır. Onu, birden fazla mahalle örgütünü kapsayan bucak komitesi izler. Kent komitelerinin oluşturduğu bölge komitesi ile federe devlet merkez komitesi, en üst basamaktaki ulusal komiteye bağlanır.

Adayların tanıtımı, seçim propagandasının yürütülmesi gibi faaliyetlerden ulusal komite sorumludur. Ulusal komite'nin etkinlik derecesi ve başarısı başkan adayının seçilme şansı ile doğru orantılıdır. Komite üyeleri yaklaşan seçim için tanıtım ve propaganda faaliyetlerini hızlandırır. Toplantılar ve tanıtımlar düzenler. Kendi adayını seçtirebilmek için çalışan parti örgütleri daha önce de belirttiğimiz üzere seçimler sona erdikten sonra eski pasif durumuna geri döner. Etkinliğini, yeni seçim dönemine dek kaybeder.

⁵⁰ Lefebvre, M., a.g.k. s. 78.

⁵¹ Çam, E., a.g.k., s. 124.

Şekil 4: Siyasi Partilerin Örgütü

Kaynak: Çam, E., a.g.k., s. 121.

1.2.4. Baskı ve Çıkar Grupları ile Lobiler

Günümüzde, kurumsallaşmış anayasal devlet organlarının yanı sıra, yönetim faaliyetine çeşitli biçimlerde etki eden, onları yönlendirme becerisine sahip, çoğulcu ve demokratik sistem işleyişine olumlu katkılar yapan mekanizmalar da bulunmaktadır. Tarihsel süreçte zaman içerisinde ortaya çıkan ve giderek etkisini artıran bu mekanizmaların etki derecesi kimi zaman uygulanacak politikaların asıl belirleyicisi olabilmelerini dahi sağlamaktadır. Katılımcı demokrasi'nin vazgeçilmez unsurları olan bu mekanizmalar, düşünce çeşitlilikleri yaratarak siyasi iklimi zenginleştirir. Aktif siyasete katılımı sağlar.

Baskı ve çıkar grupları, lobiler, basın yayın ve medya, sivil toplum örgütleri, düşünce kuruluşları, eğitim kurumları ve üniversiteler, enstitüler ve vakıflar, hükümet dışı aktörler, think-tank merkezleri, çok uluslu şirketler karar alma sürecine çeşitli şekillerde ve oranda etki eden bu mekanizmalardan bazılarıdır. Amerikan devlet sistemine baktığımızda da bu kurumların etkisinin oldukça büyük olduğunu görmekteyiz. Bunların yanı sıra kamuoyu seçkinleri de göz ardı edilmemesi gereken bir diğer belirleyici faktördür.⁵² Kamuoyu seçkinlerinin politik kültüre olan katkısı ve olası politik tercihlere etkileri gözden kaçırılmaması gereken bir faktördür.

Amerikan şirketleri tarafından kurulmuş olan vakıf ve dernekler, zaman zaman dış politika karar alma sürecinde yoğun etkide bulunmaktadır.⁵³ Henry Ford'un kurduğu ve sonraları amerikan istihbarat birimleri ile yakın bağlar kuran Ford vakfı, komünizme karşı özgürlükleri korumak amacıyla yapılandırılmış olan Carnegie ve Rockefeller vakıfları, bunlardan önde gelenlerden bazılarıdır. Rockefeller vakfı aynı zamanda ileride söz edeceğimiz CFR'nin de finansörlerinden biridir ve aralarında yakın bir bağ vardır.⁵⁴ Dolayısıyla bu kuruluşların politik hayata doğrudan etkileri olmaktadır. Zamanla asıl kuruluş amaçlarından sapmalar gösterip politikaya müdahale eder hale geldiklerini görüyoruz.

⁵² Sümer, G., "Amerikan dış politikasının kökenleri ve Amerikan dış politik kültürü", Uluslar arası İlişkiler Dergisi, Cilt 5, Sayı 19, Ankara, 2008, s. 120.

⁵³ Köni, H., a.g.k., s. 23.

⁵⁴ Bulut, A., Küresel Haçlı Seferi, İstanbul, 2005, s. 116.

Yapılan araştırmalar ve dzenlenen raporlar, basılı yayınlar gibi araçlar da iktidarı yönlendirici etkiler yapabilmektedir. Ancak içlerinden basın ve büyük medya kuruluşları belki de en ön planda olan gruptur. Bundan dolayıdır ki etki etme, ikna ve yönlendirme kabiliyetleri daha güçlüdür. Günlük gazeteler ve televizyon programları aracılığı ile geniş bir kitleye hitap ettiklerinden etki kabiliyetleri de bir o kadar geniş bir alana yayılır. Kamuoyu oluşturulmasında basının etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Kitle iletişim araçları ile ulaşılabilen insan sayısının fazlalığı etkinin kapasitesini artırır. Amerikan kanalı CNN, 1992 yılında Somali'ye müdahale edilmesinde yayınlamış olduğu görüntüler ile başrol oynamıştır.⁵⁵ Yaşanan insanlık dramını kamuoyuna yansıtarak erken müdahaleye etkide bulunmuştur. Aynı şekilde belirli bir süre sonra yayınlanan başıboş dolaşan asker görüntüleri, birliklerin geri çekilmelerinde etkili olmuştur.

Basın kuruluşlarının savunma ve dış ilişkiler üzerindeki etkileri haber yönetimi ve CNN etkisi olmak üzere 2'ye ayrılır.⁵⁶ Medya'nın çoğu zaman hükümet'in uyguladığı politikaları eleştirdiği ve kamuoyunu da bu yönde yönlendirdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu, CNN etkisi olarak adlandırılır. Ancak aynı şekilde resmi veya özel yayın organları da hükümetler adına yayın yapabilmekte ve insanları etkileyip yönlendirebilmektedir. Bu da, aynı zamanda Amerika'nın yumuşak gücünü gösterir ve haber yönetimi olarak adlandırılır.

Radio Free Europe, Radio Liberty ve Voice of America gibi ajanslar aracılığı ile yapılan yayınlar komünist dünyada yaşayan topluluklara kendi ülkeleri ve dış dünya hakkında bilgiye ulaşmada önemli bir yoldur ve bu amaçla kullanılmıştır.⁵⁷ Vietnam savaşı sonrası gençleri gönüllü askerlik yapmaya davet eden yayınlar da insanları cezbeden sloganlarla süslenmiştir.⁵⁸ Sonuç olarak medya ve basının etkisi belirttiğimiz üzere çift taraflı bir yapıya sahiptir.

⁵⁵ Lefebvre, M., a.g.k. s. 84.

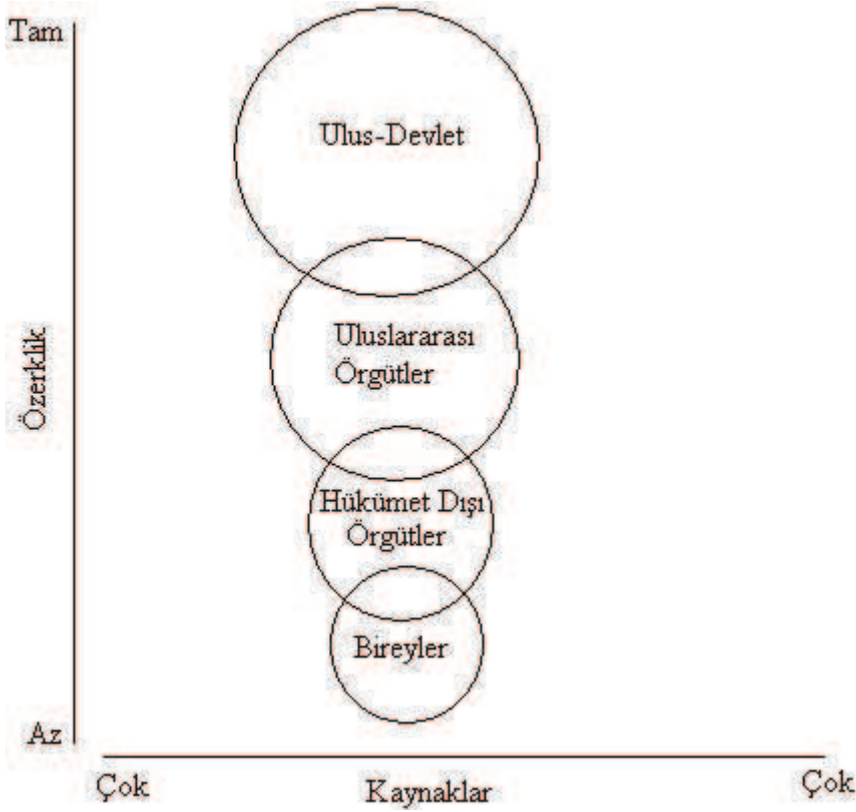
⁵⁶ Yalçınkaya, H., "Savaşlarda Asker-Medya İlişkilerinin Geldiği Son Aşama: İliştirilmiş Gazetecilik", Uluslar arası İlişkiler Dergisi, Cilt 5, Sayı 19, Ankara, 2008, s. 43.

⁵⁷ Fukuyama, F., Neo-Conların Sonu Yol Ayrımındaki Amerika, s. 141.

⁵⁸ Tanner, S., Bush'ların Savaşları, İstanbul, 2005, s. 29.

Sivil toplum kuruluşlarının da medya ve basın aracılığı ile sesini duyurabildiği gerçeği akıldan çıkarılmamalıdır. Sivil toplum kuruluşları gönüllülük esasına dayalı ve kar amacı taşımayan kurumlardır. Basın açıklamaları, yürüyüş ve organizasyonlar tertiplenmesi ve topluca yapılan gösteriler sivil toplum kuruluşlarının en çok başvurduğu yöntemlerdir. Dolayısıyla bütün bu saydıklarımız ışığında biraz da abartılı bir tabir ile kimi ülkelerde, medya ve televizyon'un hükümetleri bile düşürebileceğini söylememiz mümkündür. Kimi kez baskılar sonucu görevlerinden ayrılmak durumunda kalan devlet adamları bu anlamda unutulmamalıdır.

Şekil 5: Aktörlerin Özerklikleri ile Kaynak dağılımı arasındaki ilişki

Kaynak: Arı, T., Uluslar arası İlişkiler ve Dış Politika, s. 70.

Baskı ve çıkar grupları, amerikan siyasi hayatının kolektif hale gelmesinde ve esneklik kazanıp dinamik bir yapıya dönüşümünde rol oynarlar.⁵⁹ Kendi çıkarları doğrultusunda baskı yapmak, alınan kararları etkilemeye çalışmak en bilinen yöntemlerdir. Sanayi'den ticarete ve hatta sağlığa kadar kendilerini ilgilendiren hemen her konuda görüş bildirebilir, karar alıcı mekanizmadan lehte hareket etmelerini isteyebilirler. Baskı gruplarının siyasi partilerden görünen en belirgin farkı iktidarı ele geçirme amacı taşımamalarıdır. Bunlar ya doğrudan lobi yaparak ya da dolaylı yoldan kamuoyunu harekete geçirerek dış politikayı etkilemeye çalışırlar.⁶⁰

Seçim dönemlerinde kendilerine yakın olan adayı desteklemeleri de önemli bir husus olarak dikkate alınmalıdır. Desteklenen adaydan çeşitli tavizler koparmaları ve bu yolla rant elde etmeleri mümkündür. Amerika birleşik devletleri'nde baskı gruplarının tarihine bakarsak ilk defa 200 yıl önce James Madison'ın o dönemki büyük güçler olarak büyük toprak sahiplerini gösterdiğini görürüz.⁶¹

Baskı gruplarının izlediği yollar çok çeşitlidir. Karar verme sürecini yönlendirmenin etkili iki yolu parlamenterler ile birebir ilişki kurmak ve yürütmeye etkisi olan bireylerle temasta bulunmaktır.⁶² Bu, en etkili ve doğrudan ilişki biçimidir. Bu şekilde kurulacak temasların hem birincil konumda etkinliği olan bireye direk ulaşıldığından getirisi büyük olacak hem de zaman tasarrufu sağlanmış olacaktır.

Baskı gruplarını kendi aralarında bir sınıflandırmaya tabi tutmak da mümkündür. Her ne kadar ortak amaçlar paydasında buluşturulabilse de, baskı gruplarının kendilerini ilgilendiren çok çeşitli dallarda amaçları olduğunu söyleyebiliriz. Bu amaçlar ekonomik ve siyasi olabileceği gibi mesleki temelli de olabilir. Amerikan bankerler derneği ve amerikan karayolları derneği ekonomik amaçlı baskı gruplarına, amerikan tıpçılar derneği ise mesleki temelli hareket eden baskı gruplarına verilebilecek güzel örneklerdir.

⁵⁹ Çam, E., a.g.k., s. 136.

⁶⁰ Arı, T., Uluslar arası İlişkiler ve Dış Politika, s. 75.

⁶¹ Dincer, K.M., Lobcılık, İzmir, 1999, s. 10.

⁶² Arı, T., Uluslar arası İlişkiler ve Dış Politika, s. 79.

Amerika birleşik devletleri'nde, içerisinde çok uluslu şirketler, düşünce kuruluşları ve bürokrasi'nin yer aldığı dış politika karar alma sürecinde bir tamamlayıcılık göze çarpmaktadır.⁶³ Bu mekanizmalar birbirini etkileyici ve kimi zaman destekleyici görev yaparlar.

Baskı grupları dışında kalan ve politik karar alma sürecindeki aktörlere etkisi çoğu kez daha ciddi oranda olan lobiler bulunmaktadır. Lobiler nitelikleri itibari ile baskı gruplarından farklıdır. Çalışmaları yasal zemine oturtulmuştur. Lobicilik basit bir ifadeyle karar alıcı mekanizmayı etkileme ve yönlendirme anlamına gelen faaliyetler bütünüdür. Tarihte ilk lobicinin 16.Louis döneminde yaşamış olan Vergennes kontu olduğu sanılmaktadır.⁶⁴ Amerika'da lobiciliğin tarihi ise kuruluş dönemine kadar gider. Bu anlamda oldukça köklü bir geçmişe sahiptir. Ülke geliştikçe hız kazanan bu faaliyetler neticesinde 19.yüzyılın ortasına gelindiğinde Washington'daki lobici sayısı inanılmaz artmıştır.⁶⁵ Günümüzde bu sayı binlerle ifade edilmektedir.

Yürütme organı olan başkan ve kongreyi çeşitli şekillerde etkileme amacı güden lobilerin faaliyetleri lobicilik adı altında ülke yasalarında yer almış anayasal bir haktır.⁶⁶ Bu yasalardan ilki 1938 yılında çıkarılan yabancı temsilciler yasası ve ikincisi 1946 tarihli federal lobi yasasıdır.

Amerika'da kendilerine yasal olarak tanınmış bu hak çerçevesinde hareket eden oldukça fazla lobi bulunmaktadır. Fakat bunların etki kabiliyetleri birinden diğerine değişiklik gösterir. Kimilerinin etki gücü yüksek iken bir diğerinin nispi olarak etkisiz ve başarısız olabileceğini söylemek mümkündür. Amerika birleşik devletlerindeki lobi faaliyetleri eski başkan Bill Clinton döneminde çeşitli düzenlemelere tabi tutulmuştur.⁶⁷ Lobicilik amaçları yeniden tanımlanma yoluna gidilmiştir. Böylelikle zaman içerisinde büyüyüp gelişen lobicilik faaliyeti mevcut şartlara intibak ettirilmeye çalışılmıştır.

⁶³ Sümer, G., a.g.m., s. 135.

⁶⁴ http://www.stradigma.com/turkce/haziran2003/makale_03.html (1.05.2009)

⁶⁵ Dincer, M.K., a.g.k. s. 53.

⁶⁶ Arı, T., "ABD'de lobiciliğin dış politikaya etkisi ve Türk lobisi", Avrasya Dosyası, Cilt 5, sayı 2, Ankara, 2005, s. 13.

⁶⁷ http://www.stradigma.com/turkce/haziran2003/makale_03.html (1.05. 2009)

Lobiciliğin farklı türleri vardır. Burada en önemli ayırım Etnik temelli yapılanmış lobilerdir. Ülke içerisinde yaşayan yabancı grupların lobileri en etkin mekanizmalar olarak karşımıza çıkar. Amerika Birleşik devletleri'nde öne çıkan en önemli lobiler Ermeni Lobisi, Yunan Lobisi, Yahudi lobisi ve Türk lobisidir. Ayrıca etkinliği sınırlı olmakla beraber Arap lobisinden söz etmek de mümkündür. Bu lobilerden bazıları diğerlerine göre çok daha ciddi etkide bulunabilmektedir.

Dolayısıyla etnik temelli lobilerin bu etkinlik derecelerini belirleyen çeşitli etmenler vardır. Maddi gelir ve temsil edilen kitlenin büyüklüğü ile birlikte bir lobinin etkinlik derecesini belirleyen en önemli unsur, amerikan vatandaşlarının ve kamuoyunun verdiği destektir.⁶⁸ Gerekli bu destekten yoksun lobilerin başarı şansı oldukça düşüktür. Bu açıdan bakıldığında amerikan siyasi hayatına nüfuz eden en etkili lobinin İsrail lobisi olduğunu görmekteyiz. Tarihsel süreçte ve bilhassa 2.dünya savaşında ezilen ulus olmalarının da amerikan kamuoyunda kendilerine olan olumlu yaklaşımın etkisi vardır.

Türk lobisine baktığımızda ise günümüzde etkisi olmakla birlikte hala istenilen ve arzu edilen seviyede kararları etkileyemediğini görmekteyiz. Amerika birleşik devletlerinde bilhassa son yıllarda ivme kazanmaya çalışan Türk lobiciliğinin başlangıcı 1970'li yılların başlangıcına kadar götürülebilir. 1974–1977 yılları arası, Başkan Gerald Ford'un görev yaptığı dönem, Amerika'da Türk lobiciliğinin tohumlarının atıldığı dönemdir.⁶⁹ O dönemden bu güne dek belirli bir ilerleme kaydedilmiş olsa da hala istenilen düzeye ulaşılamadığı da bütün çıplaklığı ile karşımızda duran bir gerçektir. Türkiye kendisini ilgilendiren konularda Amerika birleşik devletleri üzerinde yeterince etkin olamamaktadır. Sözde ermeni soykırımı konusunda yaşanan gelişmeler yakın dönemden bunun en somut ve canlı örneklerinden biridir.

Lobilerin başarılı olabilmelerinin şartlarından en önemlilerinin kitlesel çoğunluk, maddi gelir ve kamuoyu desteği olduğunu belirtmiştik. Fakat bunlarla birlikte değinmemiz gereken bir diğer husus lobiler, enstitü ve vakıflar, think-tank merkezleri, bürokrat ve devlet adamları ve büyük şirket yöneticilerini de içine alan bir ilişkiler ağı veya sarmalıdır. Çok uluslu

⁶⁸ Arı, T., a.g.m., s. 18.

⁶⁹ Dincer, M.K., a.g.k., s. 180.

şirketlerin yöneticileri, devlet adamları ve bürokratlar ile lobi faaliyetleri yürütenler arasında sıkı bir etkileşim söz konusudur. Bu nedenle karar alma sürecine bu şekilde çok ciddi etki yapılabilmektedir.

Amerika birleşik devletlerinde, sayıları 1900'lü yıllarla beraber artan ve büyük çoğunluğu iyi eğitim almış Yahudiler önemli birer seçmen tabakası oluşturmuşlardır.⁷⁰ Politikacıların Yahudi seçmenlerin etkileri altında kaldığı bariz bir gerçektir. Yine bununla beraber, amerikan devlet adamlarının birçoğunun Yahudi kökenli olduğunu göz önüne alırsak konuyu daha iyi kavrayabiliriz.

Çok uluslu şirketler de, yabana atılmaması gereken aktörlerdir. Bu şirketlerin istedikleri siyasi partileri veya fikirleri yönetime dâhil etmek maksadıyla yapmış olduğu harcamalar vardır.⁷¹ Amerikan menşeli çok uluslu şirketler ve onların yöneticileri, uluslar arası sermaye hissedarları, amerikan elitleri de dış politikaların belirleyicisi konumundadırlar. Bugün bütün dünyaya hükmetme becerisine sahip Amerika birleşik devletlerinin bu politikalarının arka planında bu yapılanmalar da önemli ölçüde söz sahibidirler. CFR, Bilderberg ve Trilateral gibi örgütlenmeler bu bahsini ettiğimiz yapılanmalardan en göze çarpanlarıdır.

Bu örgütlenmeler, birinci dünya savaşından itibaren amerikan gücünü büyük şirketlerin çıkarları doğrultusunda yönlendirmek maksadıyla kurulmuşlardır.⁷² Bu yapıların fasılalarla dünyanın çeşitli merkezlerinde düzenlenen toplantılarında ve yapılan görüşmelerinde alınan kararlar amerikan dış politikasının temellerini oluşturmaktadır.

Bu örgütler iş adamları, amerikan üniversitelerindeki akademisyenler, sivil toplum kuruluşları ile sürekli iletişim halindedir. Paylaşılan enformasyonlar çok önemlidir. Her ne kadar asıl amaçlarının bu yönde olmadığı yönünde kamuoyu oluşturulmaya çalışılsa da adı geçen bu yapılanmaların legal oldukları ve politik etkileri dikkate değerdir.

⁷⁰ Köni, H., a.g.k., s. 154.

⁷¹ Arıboğan, D.Ü., Globalleşme Senaryosunun Aktörleri, İstanbul, 1996, s. 176.

⁷² Donnelly, T., Amerikan İmparatorluğunun Yeniden İnşası, İstanbul, 2004, s. 18.

Soğuk savaş ve ilerleyen dönemde Amerikan üniversitelerindeki iktisat derslerine getirilen değişiklikler göze çarpar.⁷³

Bu gruplardan, Foreign Affairs isimli yayın organına sahip olan ve finans, ekonomi, bilişim, ticaret, istihbarat ve akademik dünyadan binlerle ifade edilen üye sayısına sahip ABD dış ilişkiler konseyi CFR ana çatıyı oluşturmaktadır.⁷⁴ Bu örgütlerin yayın organları, televizyon kanalları ve medya aracılığı ile hükümetleri ve devlet başkanlarını etkilemesi sık görülen bir olgudur. Değişen hükümetlere ve başkanlara rağmen etkileri daimidir.

Örneğin Obama öncesi görev yapan başkan George W. Bush döneminde de Commentary, The Weekly Standard, The National Interest gibi yayın organlarının ve Yeni Amerikan yüzyılı projesi (PNAC), Jewish İnstitute for National Security Affairs (JINSA) gibi düşünce kuruluşlarının izlenen politik tutumları destekleyen bir davranış gösterdiğini ve yeni muhafazakâr görüş ve tutumların savunuculuğunu yaptıklarını görüyoruz.⁷⁵ Bu şekilde neo-conlar kamuoyunu da kendi istedikleri doğrultuda etkilemeyi başarmışlardır.

Kuruluşundan bu yana birçok ABD başkanının ve üst düzey siyaset adamının üyesi olduğu CFR örgütüne destek veren ve ona maddi kaynak sağlayan şirketler arasında Ford vakfı, Rockefeller vakfı, IBM, Standart Oil gibi büyük kuruluşlar vardır.⁷⁶

Türkiye'nin çıkarmış olduğu kimi önemli ve üst düzey siyasetçilerin de bu yapılanmalar ile ilişkisi olduğu ve öğrenimlerinin bir bölümünü bu ülkede geçirdiği bilinmektedir. Örneğin eski devlet adamı ve 7. cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Eisenhower bursu ile Amerika'da bulunmuş ve daha sonra Türkiye'de iş yapan bir çokuluslu amerikan inşaat firmasında çalışmıştır.⁷⁷ Ayrıca Jacques Chirac, Helmut Schmidt, Olof Palme, Jacques Attali gibi tüm dünyaca tanınan isimler de CFR üyesidir.⁷⁸

⁷³ Johnson, C., Geri Tepki Amerikan İmparatorluğu'nun Bedeli ve Sonuçları, (Çev. Ş. Ş. Yiğitler), İstanbul, 2006, s. 253.

⁷⁴ Yılmaz, S., Güç ve Politika, İstanbul, 2008, s. 174.

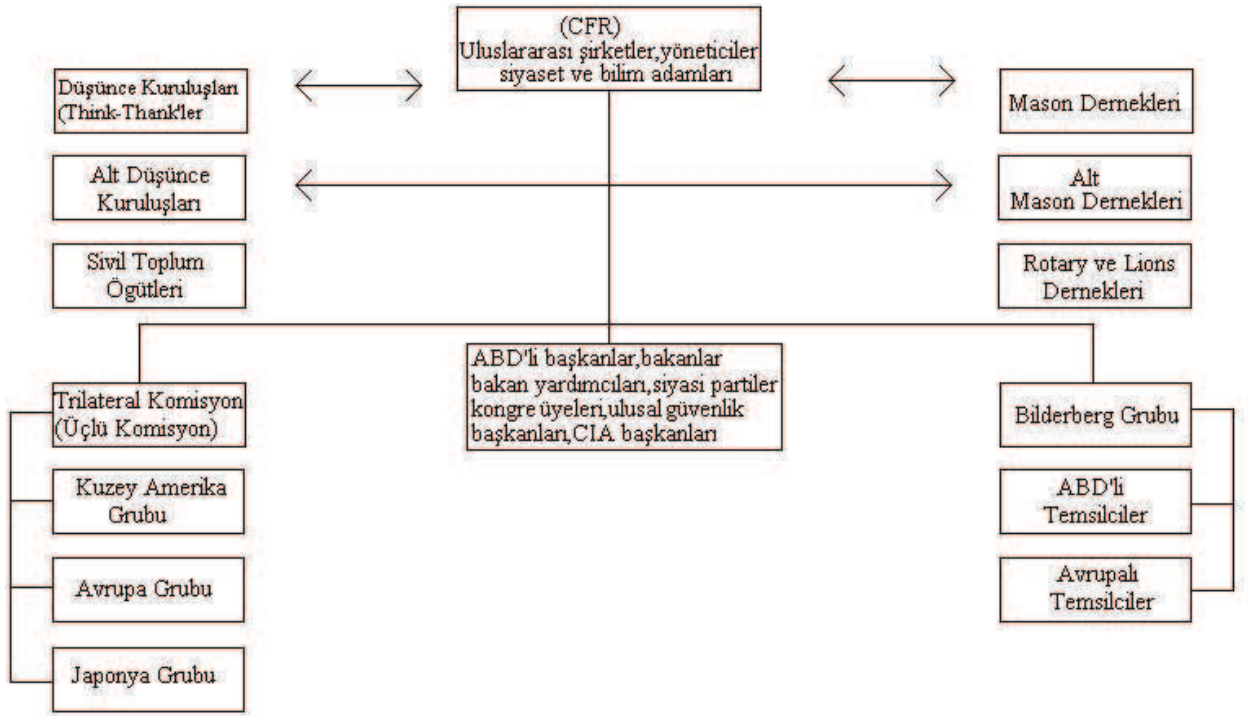
⁷⁵ http://www.stratejikboyut.com/article_detail.php?id=24 (11.06 2009)

⁷⁶ Donnelly, Amerikan İmparatorluğunun Yeniden İnşası, s. 21.

⁷⁷ Ahmad, F., Bir Kimlik Peşinde Türkiye, İstanbul, 2007, s. 162.

⁷⁸ Bilbilik, E., Amerikan Kuşatması, İstanbul, 2003, s. 179.

Şekil 6: CFR Temelli Örgütlenme Şeması

Kaynak: Bilbilik, E., Amerikan Kuşatması, İstanbul, 2003, s. 183.

Amerika'nın yumuşak gücünü oluşturan bir diğer yapılanma ise ulusal demokrasi vakfıdır. Hükümet dışı bir kuruluş olan ulusal demokrasi vakfı (NED) finansal kaynağı doğrudan ABD hazinesi olan ve amerikan ulusal güvenlik hizmetlerinin geliştirilmesi doğrultusunda görev yapan bir kuruluştur.⁷⁹ Çok uluslu şirketler ile birlikte faaliyet göstermektedir. The Coca Cola Company, Daimler Chrysler Corporation, Ernst&Young gibi dev bütçeli şirketler NED dışında kurulmuş Democracy Century Fund (DCF)'un maddi kaynaklarını oluşturmaktadır.

⁷⁹ Yılmaz, S., a.g.k., s. 186.

Buraya kadar saydığımız bütün kurum ve kuruluşlar, çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya sahip olan amerikan karar alma sürecinin birbirinden ayrılmaz ve hep birlikte bir bütün oluşturan öğeleridir. Bugün, her anlamda dünyaya hükmeden bir devletin yaratmış olduğu politikalarının öznesi olarak tek bir öğeyi saymak zaten doğru olmayacaktır.

II. BÖLÜM

BUSH DÖNEMİ VE OBAMA İLE ABD'NİN DİĞER DEVLETLER VE AKTÖRLER İLE İLİŞKİLERİ

2.1. Genel Hatlarıyla George W.Bush Dönemi

George W.Bush, Amerika'nın son çeyrek yüzyıllık tarihinde hem kişiliği hem de icraatları ile en çok tartışılan ve konuşulan başkanlarından biridir. Bu anlamda belki de en ünlüsüdür. Siyasi icraatları bir yana, gerek yapmış olduğu gaflar gerekse verdiği demeçler ile de gündemden hiç düşmemiştir.

2000 yılında göreve geldikten bir yıl sonra yaşanan 11 Eylül 2001 ikiz kuleler saldırıları, izlediği politikaların şekillenmesinde büyük ölçüde belirleyici unsur olmuştur. 11 Eylül, Bush için bir şans mıydı yoksa şanssızlık mıydı sorusunun cevabı yakın bir gelecekte saklıdır.

Bush döneminde en çok öne çıkan konular küresel terörizm, kitle imha silahları, rejim değişiklikleri ve güç kullanımıdır. Bush, izlemiş olduğu politikalar neticesinde sık sık uluslar arası kamuoyu ile karşı karşıya gelmiş, uluslar arası hukuku çiğnediği için eleştirilere maruz kalmıştır. İzlemiş olduğu güç temelli ve tek taraflı politikalar kimi zaman daimi müttefikleri tarafından bile şüpheyle karşılanmış ve iktidardaki yeni muhafazakârlar yalnız kalma tehlikesi ile karşı karşıya gelmişlerdir.

Bush, iktidara gelmeden önce görev yapan Bill Clinton ve ekibini izlemiş olduğu politikalar nedeniyle oldukça eleştirmiş ve Amerika'nın güç odaklı ve ayakları yere sağlam basan bir tavır takınması gerektiğini belirtmişti. Irak'a müdahale edilmesi gerektiğinin o günlerden altını çizmişti. Bir diğer başkan adayı Al Gore ile giriştiği mücadeleyi oldukça tartışmalı bir biçimde kazandıktan sonra bu yönde politikalar oluşturmak için ilk adımları attı. Söylemlerine yansıyan askeri ve güç odaklı düşünceleri uygulamak için aradığı fırsatı ise 11 Eylül saldırıları ile bulacaktı.

Fazlaca eleştirdiği Clinton'ın idealizmine karşı güç odaklı realizmi benimseyen Bush, faaliyetlerine bu şekilde yön verdi ve 2008'in sonunda başkanlık koltuğunu açmazlarla ve halledilememiş sorunlarla birlikte yeni başkan Barack Obama'ya bıraktı.

Bush döneminde üzerinde en çok durulan konulardan biri terörizm'dir. Terörizm oldukça eski bir terimdir. Ancak özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında kullanımı bu denli yaygınlaşmıştır. Fransa'da, devrim sırasında ilk kez siyasi bir araç olarak nitelendirilmiştir.⁸⁰ ABD'deki ilk terör örgütlenmesi olarak iç savaş sırasında kurulan Ku Klux Klan gösterilir.⁸¹ Bugünse terör, küreselleşen dünyada etkileri tek bir ülkeye indirgenemeyecek şekilde gelişmiş ve karmaşıklaşmış, böylece o da evrim geçirerek küresel bir terör halini almıştır. Bu nedenle devletlerin teröre karşı verdikleri tepki, meydana geliş biçimi ve algılamaları doğrultusunda çok yönlü, farklı ve değişik şiddette olabilmektedir. Bu açıdan bilhassa güvenlik konularındaki öznel ve nesnel algılamalar, karar vericileri zorlayıcı etki yapar.⁸² Var olan çeşitli hukuksal boşluklardan da devletler kimi zaman istifade etmek yoluna gitmektedirler.

Günümüzde uluslar arası hukuk içerisinde terörizm bağlamında karşılaşılan iki önemli sorun vardır. Bunlardan ilki 1937 yılında gerekli onayı alamadığı için yürürlüğe girmemiş olan Tedhişçiliğin önlenmesine ve cezalandırılmasına ilişkin sözleşme dışında genel kabul görmüş bir terörizm tanımının olmaması ve ikincisi, karşılaşılan terör eylemleri karşısında hukuki altyapıda nasıl mücadele edileceği konusudur.⁸³ Başkan George W.Bush'un ikiz kuleler saldırılarına vermiş olduğu tepki bu durum çerçevesinde değerlendirilebilir bir gelişmedir.

Teröristlerin büyük çoğunluğu kendilerini antiemperyalist olarak tanımlama eğilimdedir. Bu nedenle, yapmış oldukları faaliyetleri kendilerince meşru bir zemine oturtma gayesi taşırlar. Bunu yaparken de adam kaçırma, bombalama, devlet adamlarına suikast, sivil halk'a saldırı, fidye benzeri insanlık dışı yollara başvurmaktan çekinmezler. Nitekim 11 Eylül günü yaşanan saldırılarda da sayısı binlere varan masum insan hayatını kaybetmiştir. Yüzlerce insan da yaralanmıştır.

⁸⁰ Mango, A., Türkiye'nin Terörle Savaşı, İstanbul, 2005, s. 11.

⁸¹ Aydın, N., Küresel Terör ve Türkiye, İstanbul, 2006, s. 27.

⁸² Erhan, Ç., a.g.m., s. 79.

⁸³ Pazarıcı, H., Uluslar arası Hukuk, Ankara, 2005, s. 205.

Uluslar arası hukuk bağlamında konuya bakıldığında terörizm hakkında hazırlanmış birçok belge, anlaşma ve sözleşme mevcuttur. Ancak her şeye karşın üzerinde herkesçe mutabakata varılmış ve kapsamı kesin çizgilerle belirlenmiş bir terörizm tanım olmaması güç durumlarla karşılaşılmasına yol açmaktadır. Devletler kendi kaderlerini şansa bırakmak istememekte, bu nedenle fevri tutumlar izleyebilmektedirler. Çünkü sonuç olarak devletlerin kaderleri diğer devletlerin yaptıklarına karşı verdiği tepkiyle alakalıdır.⁸⁴

George W.Bush, 11 Eylül 2001’de ikiz kulelere ve pentagon’a yapılan saldırıların ardından hemen harekete geçmiş, ne uluslar arası hukuku ne de dünya kamuoyunun görüşlerini dikkate almıştır. İfadesini önleyici savaş retoriği ile bulan, tek taraflı politik bir tutumu ifade eden ve tarihe Bush Doktrini olarak geçen anlayış, sonraki dönemde çok taraflı işbirliği yerine tek taraflı mücadele ve müdahalenin deklare edilmesinden başka bir şey değildi.⁸⁵ Bunu izleyen dönemdeki slogan ise ya bizimlesiniz ya da bizim karşımızdasınız olacaktır ki, bu da aktörleri seçim yapmaya zorlayan ve baskı altında bırakan dar çerçeveli bir anlayıştır.

Uluslar arası hukukun öngörmüş olduğu, devletlerin terörizm ile mücadelesinde kullanılan 2 yaklaşım sırasıyla suçla mücadele ve kuvvet kullanmaya dayalı yaklaşımdır. Teröristlerin bir suçlu olarak addedildiği Suçla mücadele yaklaşımı çerçevesinde BM bünyesinde 13 tane terörizm karşıtı sözleşme ve anti terörizm amaçlı çeşitli bölgesel uluslar arası sözleşmeler yapılmıştır.⁸⁶ Yine BM tarafından hazırlanmış konvansiyonlar da vardır. 1990’lı yılların ortasından itibaren en önemlilerinden ikisi 1997’deki terörist bombalamaların önlenmesine ilişkin olanı ve 1999’daki terörizm’in finansmanını yasa dışı ilan eden konvansiyondur.⁸⁷

İlke olarak devletlerin uluslar arası ilişkilerde kuvvet ve silah kullanımı yasaktır. Ancak bu durumun belirli bir takım istisnaları bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi Meşru Müdafaa

⁸⁴ Waltz, K.- Ouster, G., (Çev. E. Onulduran) Uluslar arası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi, Ankara, 1982, s. 46.

⁸⁵ Arı, T., ‘‘Türk-Amerikan İlişkileri: Sistemdeki değişim sorunu mu?’’ Uluslar arası Hukuk ve Politika, Cilt 4, No 13, Ankara, 2008, s. 24.

⁸⁶ Taşdemir, F., ‘‘Terörizmle mücadelede Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri’nin benimsediği yaklaşımların karşılaştırmalı bir analizi’’ Avrasya Dosyası, Cilt 14, Sayı 1, Ankara, 2008, s. 406.

⁸⁷ Mango, A., a.g.k. s. 17.

hakkıdır. BM anlaşmasının 51. maddesine göre bu hakka başvurulabilmesi için silahlı bir saldırıya maruz kalınması ana koşuldur. Ancak bununla beraber, devletin çok yakın bir saldırıya hedef olması durumunda önleyici bir savunma hakkına mukabil kuvvet kullanıp kullanmayacağı hususunda öğretide görüş birliği mevcut değildir.⁸⁸

NATO, Amerika birleşik devletleri'nin maruz kaldığı 11 Eylül saldırılarından sonra kendi kuruluş statüsünde yer alan 5. maddeyi uygulama yoluna gitmiş ve bir veya birkaç ülkeye yapılmış saldırının tüm ülkelere yapılmış olarak kabul edileceğini açıklamıştır.⁸⁹ Bu durum var olan karmaşık durumu daha da belirsizliğe sürüklemiştir. Yine de ülkelerin büyük çoğunluğu Amerika'ya destek vermiş, resmi makamlar ve hükümetler yapmış oldukları açıklamalarla bu savaşın arkasında olduklarını dile getirmekten çekinmemişlerdir.

Bunlardan biri de o dönem görev yapan Türkiye Cumhuriyeti Hükümetidir. Türkiye savaşa tereddütsüz katılmış, Ankara üsleri ve hava sahası amerikan askeri araçlarına açılmıştır. Dönemin başbakanı Bülent Ecevit'in Amerika'nın Usame Bin Laden'e yönelik kanıtları bizi de ikna etmiştir açıklaması ve yine dönemin dış işleri bakanı İsmail Cem'in bu yalnızca ABD'nin değil Türkiye'nin de savaşındır demeci bu yönde dikkate alınması gereken önemli gelişmelerdir.⁹⁰

NATO'nun yürürlüğe soktuğu 5. madde saldırının tüm üyelere mal edileceği anlayışı ile oldukça geniş bir kapsama sahiptir. 5.maddenin içeriği şu şekildedir⁹¹ : *“Taraflar, kendilerinden birine ya da birden fazlasına kuzey Amerika’da ya da Avrupa’da yöneltilecek silahlı bir saldırının hepsine yönetilmiş bir saldırı olarak addedileceğine; böyle bir saldırının olması durumunda, BM şartınının 51. maddesinde tanınan bireysel ya da kolektif meşru müdafaa hakkını kullanarak Kuzey Atlantik bölgesi’nde güvenliği sağlamak ve korumak için bağımsız ve birlikte uyum içinde hareket ederek silahlı güç kullanımı da dahil olmak üzere gerekli görülen tüm şekillerde saldırıya uğrayan taraf ya da taraflara yardımcı olacakları konusunda anlaşmışlardır. Böylesi herhangi bir saldırı ve bu saldırı sonucunda alınan tüm önlemler derhal güvenlik konseyine bildirilecektir. Güvenlik konseyi, uluslar arası barış ve*

⁸⁸ Pazarcı, H., a.g.k. s. 513.

⁸⁹ Mango, A., a.g.k. s. 20.

⁹⁰ Ahmad, F., a.g.k., s. 216.

⁹¹ Güney, N.A., Batı'nın yeni güvenlik stratejileri AB-NATO-ABD, İstanbul, 2006, s. 84.

güvenliği sağlamak ve korumak için gerekli önlemleri aldığı zaman taraflarca alınmış önlemlerin uygulanmasına son verilecektir. ‘‘

Ancak BM anlaşmasında bahsi geçen silahlı saldırının yalnızca devlet kaynaklı saldırılar için geçerli olduğunu savunan bir görüş de vardır. Dolayısıyla doktrin’de, bu maddenin devlet dışı aktörler kaynaklı terörist saldırılara uygulanamayacağı yönünde bir anlayış da mevcuttur.⁹² Nitekim George W. Bush, bütün bu görüşleri ve mevcut yazılı müfredatı hiçe sayarak önce Afganistan’ı ardından da Irak’ı işgal etmiştir. Bu durum, uluslar arası ilişkilerde gücün her şeyden önde geldiğini gösterir bir olgudur. Zaten genel itibari ile bakıldığında, bugüne dek uluslar arası ilişkileri açıklama gayesi taşıyan kuramların da güç, yapı ve hegemonya olmak üzere 3 temel kavram etrafında şekillendiklerini görürüz.⁹³ İletişim, yardımlaşma, uluslar arası işbirliği gibi kavramlar hep geri planda kalmış, bu üç temel kavramın ardılı olarak ele alınmıştır.

Güç, realizmin temelini teşkil eder. Aynı zamanda jeopolitiğin de temel odağı olan güç; coğrafi, ekonomik, politik, askeri, demografik, kültürel ve teknolojik unsurları da bünyesinde toplayan oldukça geniş kapsamlı bir kavramdır.⁹⁴

Uluslar arası ilişkilerin başat aktörleri olarak devletleri gösteren realizm çerçevesinde devletler, birbirleri ile sürekli mücadele halindedir ve bitmek tükenmek bilmeyen, çoğu zaman psikolojik ancak bazen de fiziksel anlamda savaşıma giren aktörlerdir. Bazı görüşlere göre ise temelleri Machiavelli ve Thomas Hobbes’a dayanan realizm, başlı başına amerikan merkezli bir yaklaşımdır.⁹⁵ Realizm Amerikan üniversite çevrelerinde doğmuş ve yayılmıştır.⁹⁶

ABD’nin bugüne değin izlemiş olduğu politikaların, ülkelere yaptığı müdahalelerin çoğu da bunu doğrular niteliktedir. Özellikle 2.dünya savaşı sonrası bu durumun netleştiği

⁹² Taşdemir, F., a.g.m. s. 409.

⁹³ Yılmaz, S., ‘‘Uluslar arası ilişkilerde Güç ve Güç dengesinin evrimi’’ Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar dergisi, Cilt 1, Sayı 1, İstanbul, 2008, s. 31.

⁹⁴ Hacısalihoğlu, Y., ‘‘Kuramsal ve Kavramsal bir çözümleme: Mekan-güç-çatışma ve jeopolitik’’ Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar dergisi, Cilt 1, Sayı 2, İstanbul, 2008, s. 32.

⁹⁵ Arı, T., Uluslar arası İlişkiler ve Dış Politika, s. 110.

⁹⁶ Bostanoğlu, B., Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası, Ankara, 2008, s. 81.

dönemdir. Realizm, alçak ve yüksek politika ayırımına gider ve askeri, güvenlik, savunma ile ilgili konuları yüksek politika olarak kabul eder.

Realizm'e göre söz konusu olan ulusal çıkarlar ve ülke savunması ise karşı tarafın tehdidini beklemeye de gerek yoktur. Var olan tehdit algısı müdahale için meşru zemini kendiliğinden sağlamaktadır.⁹⁷ Soğuk savaşın sona ermesinden sonra, Fransa ve Almanya gibi müttefik ülkelerin düşünce ve görüşlerini reddeden güç odaklı politikalar; Bush doktrini, Irak ve Afganistan müdahaleleri ile somutlaşmış ve yerleşmiştir. Bu gelişmeler bunların sonucudur ve Alman-Fransız bloğu yaşananlar karşısında ABD-İngiltere cephesinden düşünce olarak ayrılmıştır.⁹⁸ Yalnızlaşan Bush ve Neo-Con'ların, işgal ettikleri yerlerde bir süre sonra bataklığa saplanmalarının bir nedeni de budur. Bu nedendir ki realizm'in mevcut uluslar arası sistemi ve olgularını açıklamaya yetersiz kaldığını düşünenlerce neo realist bir akım geliştirilmiştir. Neo Realistlerin de bir takım görüşleri realistlerle paralel olmakla birlikte bazı kesin farklar da bulunmaktadır.

Neo realizm, herkesten bağımsız hareket eden bir güçten söz edilemeyeceğini belirterek, karşılıklı asimetrik bağımlılığa vurgu yapar.⁹⁹ Bush'un başına buyruk hareketi Amerika'yı bilhassa Irak'ta çıkmaza sürüklemiş ve günümüzde halen devam etmekte olan sorunların temelini atmıştır.

Amerika birleşik devletleri, Irak ve Afganistan müdahalelerinde sert ve yoğun baskıcı bir güç kullanımından ziyade daha ılımlı, gerek kendisiyle iyi ilişkileri olan müttefiklerinin gerekse uluslar arası kamuoyunun da görüş ve önerilerini dikkate alan bir tutum izleseydi durum bugünkü mevcut halden çok daha iyi olabilirdi. Bu durum uluslar arası işbirliğinin de ne kadar mühim olduğunu gösterir nitelikte tarihten en yakın örnektir. Nitekim Joseph Nye yumuşak güç kavramına vurgu yapar ve Bush yönetiminin başarısızlığını buna bağlar.¹⁰⁰

⁹⁷ Arı, T., Uluslar arası İlişkiler Teorileri, İstanbul, 2006, s. 165.

⁹⁸ Dağcı, K., 'ABD'nin yeni güvenlik yaklaşımı ve Terörizm' Avrasya Dosyası, Cilt 12, Sayı 3, Ankara, 2006, s. 78.

⁹⁹ Özdemir, H., 'Uluslar arası İlişkilerde Güç: Çok boyutlu bir değerlendirme' Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 63, Sayı 3, Ankara, 2008, s. 131.

¹⁰⁰ <http://www.ekopolitik.org/public/printnews.aspx?id=940> (2.06.2009)

Şekil 7: Güç Çeşitleri

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	Zorlama Caydırma Koruma	Tehdit Kuvvet	Zorlayıcı Diplomasi Savaş İttifak
Ekonomik Güç	Teşvik Zorlama	Para Verme Yatırım	Yardım Rüşvet
Yumuşak Güç	Hayranlık Uyandırma Gündem Yaratma	Değerler, Kültür Politikalar Kurumlar	Kamu Diplomasisi İki Taraflı ve Çok taraflı Diplomasi

Kaynak: Nye, J., Yumuşak Güç, İstanbul, 2005, s. 37.

Karşılıklı bağımlılık ilişkileri, başta ekonomi ve kültür olmak üzere birçok konuda olduğu gibi askeri ve güvenlik ile ilgili konularda da mevcuttur. Birbirinden etkilenmeme söz konusu olamaz.¹⁰¹

Aslında Amerika'nın başat güç olarak öne çıkmak ve yalnızca yerel siyasette değil aynı zamanda dünya politikalarına da yön vermek isteği yeni bir olgu değildir. George W.Bush, yalnızca bu olgunun göze çarpan son bariz örneğidir. Geçmişte, örneğin Carter yönetiminin, selefi olan Ford yönetimini eleştirisi ve özellikle o dönem Sovyetler birliğine karşı gereğinden çok yumuşak bir politika izlendiğini belirtip daha baskın bir role vurgu yapması bunlardan biridir. Başkan Carter'a göre Amerika atak bir dış politika izlemeliydi.¹⁰² Aynı şekilde Ronald Reagan, Carter Yönetimini gerçekçilik dışı hareket ettiği ve komünizme yumuşak davrandığı için küçümsemiştir.¹⁰³

Dolayısıyla Bush, bu anlayışın son örneğini teşkil eder. Bush'tan önce görev yapan Amerikan başkanları olan Baba Bush ve Clinton dönemlerine de baktığımızda, idealist ve genel anlamda pasif bir tutum izlenmekle birlikte yönetimin genel çerçevesinin gerektiği halde sert ve tek yanlı harekete geçme eğiliminde olduğuna şahit oluruz. Önemli olan Amerika'nın yaşamsal çıkarlarıdır ve bu doğrultuda ne yapılması gerekiyorsa yapılacaktır

¹⁰¹ Özdemir, H., a.g.m, s. 132.

¹⁰² Sander, O., Türkiye'nin Dış Politikası, Ankara, 2006, s. 103.

¹⁰³ Burbach, R., 'Amerikan Demokrasisinin trajedisi', (Çev. A.Fethi), Düşük Yoğunluklu Demokrasi, İstanbul, 1995, s. 127.

düşüncesi ağır basmıştır. Nitekim baba Bush ve Clinton dönemleri'nde açıklanan ulusal güvenlik strateji raporları bize bu anlamda yeterli fikir verir mahiyettedir.

Soğuk savaş sonrası, 1991 yılında belirlenen stratejide Sovyetler birliğinin dağılması ile birlikte tehditlerin de çok yönlü ve tek bir düşmandan gelemeyecek şekilde karmaşıklaştığı ve bu nedenle hem amerikan ordusunun hem de NATO'nun dönüşüme uğraması ve yeniden yapılandırılması gerektiğinden söz edilmiştir.¹⁰⁴ Bundan 5 yıl sonra, 1996 yılında da bu kez başkan Clinton, 1991'de belirlenen hedef ve önceliklerin değişmediğini ve ABD'nin temel hedeflerinin savaşmaya ve ülke dışına asker göndermeye hazır silahlı kuvvetler olduğunu ve bunların yanında iktisadi gelişme ile ülke dışında demokrasilerin teşvik edilmesi gerektiğinin altını çiziyordu.¹⁰⁵ Askeri güç Amerika'nın hep temel önceliğiydi.

ABD, kendi kıtasında doğup kıta dışında genişlemeye başladıktan sonra hep ön planda olmuştur. Dünya politikasına yön verme amacıyla hareket etmiş ve bunun kendine tanrı tarafından bahşedilmiş bir görev olduğunu kabul etmiştir. Bu düşünce Kurucu atalar ile belirmeye başlar, çeşitli başkanlar ve ülkenin yetiştirmiş olduğu teorisyenler ile yerleşir.

ABD'nin kurucusu Washington görevden ayrılırken yayınladığı veda mesajında ABD'nin doğası itibari ile Avrupa'ya yabancı olduğunu ve Avrupalı güçlerle ittifak içerisinde olmaktan kaçınılması gerektiğini belirtmiştir.¹⁰⁶ Alfred Thayer Mahan, Amory Upton, William Mitchell, H. Wager Alleck gibi isimler de askeri-politik düşünceye katkı sağlamışlardır.¹⁰⁷ Demokrasi, insan hakları, adalet bütün dünyaya yayılması gereken değerlerdir çünkü dünyadaki barış ve huzur ancak bu şekilde tesis edilebilirdi.¹⁰⁸ Bunu sağlayacak güç ise Amerika birleşik devletleri idi. ABD, bu sorumluluk anlayışı ile hareket ederken çoğu kez de dış tepkileri ve görüşleri görmezden geldi.

¹⁰⁴ Erhan, Ç., a.g.m. s. 82.

¹⁰⁵ Erhan, Ç., a.g.m. s. 84.

¹⁰⁶ Sümer, G., a.g.m. s. 123.

¹⁰⁷ Parlar, S., Emperyalist Müdahale Doktrinleri ve Nato, İstanbul, 2004, s. 6.

¹⁰⁸ Gündoğan, Ü., Amerikan Yüzyılı Amerika Birleşik Devletleri'nin yükselişi ve 11 Eylül 2001, Ankara, 2008, s. 16.

Soğuk savaş sonrası Clinton yönetimi'nin kitle imha silahlarının önlenmesi hakkında bir savunma tedbiri olarak karşı tedbirler girişimi, güç ve onun kullanımına referans oluşturduğu için Avrupalı devletlerce eleştiri konusu olmuştur.¹⁰⁹ Avrupa ile ABD, benzer konularda sık sık karşı karşıya gelerek zıt yönde hareket etme eğilimi göstermiştir.

Ancak ABD gücün kendisine verdiği meşruiyeti, hukuku tanımayarak kullanmıştır. Hatta kimi zaman hukuka müdahale bile etmekten geri durmamıştır. Uluslar arası mücadele için daha sert önlemler alınmasını öngören BM Güvenlik Konseyi'nin 1373 sayılı maddesi bunlardan biridir.¹¹⁰ Bu madde Amerika'nın yaşadığı terörist saldırı sonrasında, Başkan Bush döneminde ve tamamen Amerika'nın dayatması sonucu oluşturulmuş ve hayata geçirilmiştir. Adı geçen bu maddede, bütün devletlerin terörist girişime karışmış bir gruba veya kişiye yardımının engellenmesi, terörist girişimleri engellemek için bilgi alışverişinde bulunulması gibi yaptırımlar öngörülmektedir.¹¹¹

2006 yılında yayınlanan İnsan hakları ve demokrasi stratejisi, Amerika Birleşik devletlerinin buraya dek saydıklarımız hakkındaki kararlılığına vurgu yapan bir belge niteliğinde göze çarpar. Belgede şöyle denilmektedir:

*‘İnsan onurunu korumak ve dünya çapında etkin demokrasilerin çoğalmasına destek olmak, başka hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile güçlü ortaklıklar gerektiren uzun vadeli bir çabadır. Aksilikler olacaktır ve ilerleme bazen yavaşça kaydedilecektir, ancak ortaklarımız ile birlikte bu çabamızda sebat edeceğiz.’*¹¹²

Bush yönetimin Irak'taki başarısızlık nedenleri çok çeşitlidir. Amerika, 11 Eylül'de maruz kaldığı terörist saldırının şokuyla birlikte ani manevralar yapmış, başkan Bush ve ekibi neo-conlar acele hareket etmişlerdir. Savaşa giderken yaşanan istihbarat sıkıntısı en ciddi problemdi.¹¹³ Buna karşın bu ani ve hızlı müdahalelerin altyapısını oluşturan muhtelif sebepler vardı. Bunlar içerisinde bazıları diğerlerine göre öne çıkıyordu.

¹⁰⁹ Güney, N.A., a.g.k. s. 22.

¹¹⁰ Bilbilik, E., a.g.k. s. 97.

¹¹¹ Mango, A., a.g.k. s. 103.

¹¹² <http://turkish.turkey.usembassy.gov/media/pdf/hrdemusr2006tr.pdf> (30.05.2009)

¹¹³ <http://www.genbilim.com/content/view/3871/89/> (2.06.2009)

George W.Bush'un stratejisinin temelleri Baba George H.Bush döneminde atılmıştı. Yeni Strateji, ulusal güvenlik bürokratları tarafından hazırlanmış olan 1991 yılındaki ulusal güvenlik dokümanı'nın, emperyalizm ve neokonservatif dünya görüşü ile olan bireşimiydi.¹¹⁴ Irak tehdidi bertaraf edilmek suretiyle İsrail'in güvenliği sağlanacaktı. Zira İsrail'deki Likud iktidarıyla yeni muhafazakârlar arasındaki bağlar çok güçlüydü.¹¹⁵ Savaşın ardında yatan itici nedenlerden biri de buydu.

Önce büyük Ortadoğu projesi (BOP) adı ile başlayan ve daha sonra genişletilmiş Ortadoğu projesine dönüşen (GOP) proje bağlamında bu coğrafya stratejik olarak da önemlidir. Petrol kaynaklarına da ev sahipliği yapan bölgede başlıca İsrail'in güvenliğinin sağlanması yanında bu petrol ve enerji kaynaklarını kontrol etme arzusu da yatıyordu.¹¹⁶

Bölgedeki petrol rezervleri incelendiğinde İran'ın (8,5), Irak'ın (10,7), Kuveyt'in (9,2) petrol rezervine sahip olduğu görülmektedir.¹¹⁷ Başını Neo-Con yönetiminde yer alan Condolanza Rice, Paul Wolfowitz ve Lewis Libby'in çektiği bir grup, henüz 1990'lı yılların sonuna yaklaşılırken Clinton ve İsrail başbakanı Netenyahu'ya hitap eden ve Saddam Hüseyin'e yönelik daha sert politika izlenmesi çağrısının mimarıydılar.¹¹⁸

Ancak Irak'taki başarısızlık iç çalkantıları da beraberinde getirdi ve 2006 Kasım ayında demokratlar, 1994 yılında kaybettikleri temsilciler meclisi'ndeki çoğunluğu yeniden kazandılar ve aynı ay içerisinde 2001'den beri görev yapan Savunma bakanı Donald Rumsfeld İstifa etti. Şahin unvanlı Rumsfeld'in istifası Başkan Bush'un Irak'taki ilk firesiydi.¹¹⁹ Amerika Irak'ta, halkın desteğini arkasına alan, açık amaçlara sahip askeri müdahaleleri ve çıkış stratejilerini öngören Colin Powell doktrinini göz ardı etmiştir.¹²⁰ İnce hesaplamaların yapılmadığı ve erkenden kesin sonuç ile biteceği düşünülen savaş, istenildiği şekilde seyretmemiştir.

¹¹⁴ Brzezinski, Z., İkinci Şans, s. 142.

¹¹⁵ Türker, D., Büyük Tasfiye Operasyonu Amerikan Derin devleti, İstanbul, 2008, s. 55.

¹¹⁶ http://www.stradigma.com/turkce/haziran2003/makale_02.html (3.06.2009)

¹¹⁷ Latif, H., Çelişkiler projesi BOP ve ABD'nin Türkiye'ye biçtiği rol, İstanbul, 2007, s. 29.

¹¹⁸ Brzezinski, Z., İkinci Şans, s. 145.

¹¹⁹ Latif, H., a.g.k. s. 65.

¹²⁰ Köni, H., a.g.k. s. 114.

İlimli ve savaş konularında oldukça deneyimli bir isim olan asker kökenli Colin Powell sık sık yapmış olduğu karşı çıkışlarla tanınan bir politikacıydı. Başkan Bush'un ilk döneminde pentagon ile sık sık ters düşen Powell, daha önce genelkurmay başkanlığı da yapmıştı ve Irak savaşı süresince şahinlerin çoğu politikasına aleyhte görüşler besliyordu. ¹²¹ Nitekim geçen zaman ve yaşananlar onu haklı çıkarır nitelikte olacaktır.

Tablo 1: Irak Savaşı'nda Ölümler

Irak Savaşı: Ölümler								
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	Toplam
ABD Askerleri		486	848	846	822	901	302	4205
Diğer Koalisyon Askerleri		93	57	51	49	56	2	313
Irak Polis ve Askerleri		1300		2545	2091	1830	1040	8806

Kaynak: Çetinsaya, G.,- Özhan, H., İşgalin 6.Yılında Irak, Ankara, 2009, s. 38.

Yeni amerikan yüzyılı projesi (PNAC) 1997 yılında kurulan ve 2000 yılında yayınladığı bir rapor ile George W.Bush döneminin temellerini ortaya koyan bir kuruluştur. İzlenecek politikaların ana hatları bu proje etrafında şekillendirilmiş ve ona göre hareket edilmiştir. Yeni amerikan yüzyılı projesi William Kristol ve Robert Kagan'a ait bir fikir önderliğidir. PNAC, amerikan'ın küresel liderliğini öngören ve 2001 yılındaki bütçesi yaklaşık 23 milyon dolar olan Amerikan Girişimci Enstitüsü tarafından finanse edilen bir kuruluştur. ¹²²

Projenin temel noktaları şunlardır ¹²³ : Süregelen ve devam eden amerikan hegemonyasının devamı için alternatif güçlerin önünün kesilmesi gerekliliğinden bahsedilmektedir. Bunu gerçekleştirirken uluslar arası kuruluş ve anlaşmalara bağlanması son derece yanlıştır.

¹²¹ Başyurt, E., Kabal ABD Başkanları ve Neo Con Çetesi, İstanbul, 2008, s. 46.

¹²² Başyurt, E., a.g.k. s. 55.

¹²³ http://www.stratejikboyut.com/article_print.php?id=24 (2.06.2009)

Serseri ya da haydut devletlerde rejim değişiklikleri uygulanmalı ve son olarak amerikan değerleri tüm dünyaya yayılmalıdır. Clinton Hükümeti'nin ulusal menfaatleri yeterince koruyamadığını bildiren bu rapor, Reagan dönemi'nin tutkularını yansıtıyordu ve ilk ortaya çıktığında oldukça yoğun bir eleştiri konusu yapılmıştı. ¹²⁴ Ortada somut bir tehdidin olmadığı bir dönemde hazırlanan bu rapor için beklenen fırsat 11 Eylül Saldırıları ile gelmiştir. Başından beri sert bir politika izleme sinyalleri veren Bush ve Neo-Conlar beklenen fırsatı yakalamış ve uygulamaya geçmişlerdir.

Yeni muhafazakâr ekibin önemli isimlerinden Condolezza Rice ve Donald Rumsfeld yaşanan saldırıdan sonra Irak'a vakit kaybetmeksizin müdahaleyi isteyen öncü kişilerdi. ¹²⁵ Irak, Afganistan'dan sonra 2003 yılında işgal edilen ikinci yer oldu. 2002 yılında açıklanan Bush Doktrini'ni PNAC'ın devamı niteliğinde ele alabiliriz. Bush doktrini olarak da bilinen 2002 yılının Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisi, önleyici vuruş ya da önleyici savaş kavramlarına vurgu yapan, Amerika'nın kendini savunması için herhangi bir tehdidin tam olarak oluşmasını beklemeden harekete geçeceğini öngören bir belgeydi. ¹²⁶

ABD'nin ortaya koyduğu önleyici savaş'ın en ileri örneklerini ise daha önce İsrail sergilemiştir. 1967 yılında Suriye ve Mısır'a karşı yapılan hava saldırısı ile 1981 yılında Irak'ın güneyinde yer alan Osirak Nükleer Santrali'nin vurulması olayları bunun en uç örneklerini oluşturur. ¹²⁷

Görüldüğü üzere Amerika birleşik devletleri gerek 43. Başkan Bush, gerekse de diğer dönemlerde güç odaklı bakış açısını benimsemiştir. Uluslar arası kamuoyu, uluslararası hukuk ve küresel işbirliğini tamamen reddetmemekle birlikte hep geri planda tutmuş ve bunlara istediği zaman eline alacağı bir oyuncak gözü ile bakmıştır. Irak savaşı bu nedenle benzerine

¹²⁴ Sökmen, İ., "Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi", Bahçeşehir Üniversitesi Hükümet ve Liderlik Okulu, İstanbul, 2005, s. 128.

¹²⁵ Ahmad, A., "Günümüz Emperyalizmi", (Çev. E. Bulut), The Socialist Register, Sayı 40, İstanbul, 2004, s. 73.

¹²⁶ Pirinççi, F., "Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Orta Asya Politikası:Beklentiler ve Gerçeklikler" Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 63, Sayı 1, Ankara, 2008, s. 216.

¹²⁷ Başyurt, E., a.g.k. s. 161.

Vietnam savaşında bile rastlanmayan ölçüde bir amerikan karşıtlığını beraberinde getirmiştir.¹²⁸

Türkiye'nin, ulusal kamuoyu baskısının da etkisiyle ABD'nin bir kısım askeri personelinin Türk topraklarında konuşlanmasını öngören tezkereyi reddi bu anlamda çok önemli bir gelişmedir. Savaşın seyrini bu olay ciddi biçimde etkilemiştir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi George W.Bush öncesi dönemlerde de zaman zaman sertlik yanlısı politikalar izlenmişti. Irak ile savaş aslında 2003 yılında değil, bundan yıllar önce Körfez krizi sırasında uygulanan yaptırımlar ve uçuşa yasak bölgeler ile başkan George H.Bush döneminde başlamış ve Bill Clinton ile sürmüştü.¹²⁹ Ancak her şeye karşın ilan olunan ve hemen faaliyete geçen politika George W.Bush'un işgal ile son bulan doktrini olmuştur. İşte bu olay, Amerika Birleşik devletleri dış politikasının 50 yıldır bağlı bulunduğu Atlantik topluluğundan ilk kopuşudur.¹³⁰

Bu adımın ciddi bir kopuş olarak nitelendirilmesi savaşın hala sonuçlandırılmamış olmasıyla da açıklanabilir. Ancak savaş ve ulusal güvenliğin gereklilikleri, Amerika birleşik devletleri tarihinde devlet inşasının başta gelen belirleyicisi ve destekleyicisi olmuştur.¹³¹ 11 Eylül saldırıları, ABD'nin güvenlik kavramına ve tehdit algılamalarına bakışını köklerinden değiştirmemiş de olsa, soğuk savaş sonrası dönemdeki uluslar arası güvenlik alanına oldukça değişik bir boyut kazandırmıştır.¹³²

Askeri gücün her şeyi yapmaya muktedir olacağını düşünen Bush ve ekibi bunca zamanda oluşmuş amerikan imajını en çok zedeleyen iktidar olmuştur. Böylece askeri başarının da daimi olmadığını anlaşılması ile birlikte ABD'yi dünya gücü yapan şeyin aslında becerikli bir dış politika ve diplomasi geleneğini bir arada yürütmek olduğu da ortaya

¹²⁸ Arı, T., a.g.m. s. 25.

¹²⁹ Ahmad, A., a.g.m. s. 71.

¹³⁰ Brzezinski, Z., İkinci Şans, s. 143.

¹³¹ Fukuyama, F., a.g.k. s. 49.

¹³² Yılmaz, S., a.g.k. s. 206.

çıkılmıştır.¹³³ Kamuoyu yoklamalarından da görüleceği üzere, yalnızca Müslüman ülkelerde değil Avrupalı müttefik ülkeler için de amerikan imajı zedelenmiş durumdadır. Bush iktidarı süresince de pek çok ülkede seçimleri İslamcı partilerin kazandığı göze çarpar.

Ayrıca Bahreyn, Kuveyt, Ürdün, Fas, Türkiye Pakistan gibi ülkelerde İslamcı akımlar daha da kuvvetlenmiştir.¹³⁴ Buna karşın ilerleyen dönemde savaşın olumsuz ve kötü sonuçlarından az da olsa dersler çıkarıldığına şahit olmaktayız. Bush, ikinci kez seçildikten sonra yaptığı konuşmada terörizm ve güvenlik hakkında demeç vermekten çekinmiştir.¹³⁵ 2006 yılında da Başkan Bush ve ekibinin söylemlerinde kısmen de olsa değişiklikler göze çarpar. Washington, bu ikinci döneminde reform ve demokratikleşmeye vurgu yaparken, hem terör hem de Irak savaşı konusunda farklı unsurlar üzerinde durma yolunu seçmiştir.¹³⁶

Bugün Irak'ta Amerika birleşik devletlerinin 56 tanesi büyük olmak üzere 261 üssü bulunmaktadır.¹³⁷ Yeni başkan Barack Obama buradaki birliklerin kademeli olarak terhis edileceğini ve ağırlığın Afganistan'a verileceğini söyledi. ABD ile Irak arasında 2008 yılı kasım ayında yapılan çekilme anlaşmasına göre ABD Birlikleri ülkeyi 2011 yılı sonuna dek tamamen boşaltmış olacak.¹³⁸

Burada zikredilmesi gereken dikkate değer bir diğer husus ise bu kadar eleştirilen Başkan Bush'un ikinci kez seçilebilmesi olmuştur. Bush'un 2004 yılındaki seçimlerde tekrar adaylığını koyması ve üstelik bu kez birinciden daha belirgin bir şekilde seçilmiş olması birkaç husus bakımından önemlidir. Bunlardan ilki Dış kamuoyunun ve dünyanın geri kalan kesiminin açık tepkisine rağmen Başkan'ın yapmış olduğu icraatların ülke içinde zımnen kabullenilmiş olmasıdır. Bu kabullenme Bush'un başarılı olduğu şeklinde yorumlanabilir. Nitekim George W.Bush Amerika'nın en popüler başkanlarından biri olan Selefî Bill Clinton'dan daha fazla oy almıştır.

¹³³http://bilgesam.com/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=277:amerikan-dis-politikasi-ve-bush-doneminin-istisnailigi&catid=98:analizler-abd&Itemid=121 (3.05.2009)

¹³⁴ Yılmaz, S., a.g.k. s. 265.

¹³⁵ Fukuyama, F., a.g.k. s. 57.

¹³⁶ Güney, N.A., a.g.k. s. 72.

¹³⁷ Köni, H., STV Açı Programı, 8 Nisan 2009 tarihli Konuşması

¹³⁸ <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=765> (9.03.2009)

Amerika Birleşik devletleri tarihinde 1929 yılından bu yana hem başkan seçilip hem de kongre'deki gücünü artıran Bush, bugüne dek başkanlık seçimlerinde en fazla oy alan başkan olarak da tarihe geçmiştir.¹³⁹ Dünya çapında bu kadar eleştirilen ve belki de en fazla nefret edilen Bush'un bu başarısı son derece ironik bir olaydır.

George W.Bush dönemine derinlemesine bakıldığında savunma ve askeri amaçlı harcamaların inanılmaz boyutlara vardığı göze çarpar. Askeri harcamalar devleti büyük bir mali yük altına sokmuş ve ekonomiyi olumsuz yönde etkilemiştir. Clinton yönetiminden Bush yönetimine geçişte meydana gelen en önemli değişimlerden biri maliye bakanlığının devlet yönetimindeki ağırlığının kaybolmasıdır.¹⁴⁰

İkinci dünya savaşı sonrasında nükleer stratejik silah sistemleri gelişmeye başlamıştı. Ve hızla ilerleyen bu süreç ile birlikte süregelen silah sistemlerinin yüksek maliyetleri ve karmaşık yapısı, Amerika birleşik devletleri askeri aygıtının yapısının genel ekonomik faaliyetlerden ayrılmasını imkânsız hale getirdi.¹⁴¹

George W.Bush iktidarına egemen olan yeni muhafazakâr doktrin hakkında bilgi vermeye geçmeden önce bir iki önemli hususu daha belirtmemiz gerekir. Bugün, Amerika birleşik devletleri tarihine bakıldığında 4 ana ekol görülür¹⁴² : Güç odaklı Andrew Jackson ekolü, özgürlüğün savunulmasını isteyen Thomas Jefferson ekolü, tüm dünyada ahlakı ve idealizmi öngören Woodrow Wilson Ekolü ve ekonomik önceliği vurgulayan Alexander Hamilton ekolü. James Mann ise, özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında geliştirilen 3 ana dış politika düşüncesi olduğunu belirtir. Yeni muhafazakârlar olarak bilinen Bush ve volkanları bunlardan en sonuncusudur.¹⁴³ Buna göre Askeri söylemleri ve eylemleri ağır basan bu grubun kalesi pentagon'dur.

2000 yılında göreve gelen Bush ve ekibinde ise adı geçen 4 temel ekolden ikisinin mücadele halinde olduğuna tanık oluruz. Bunlar; Jacksoncular tarafından desteklenen, askeri

¹³⁹ Akmaral, K., Ben Bush Evangelist Bush, İstanbul, 2005, s. 47.

¹⁴⁰ Panitch, L.,-Gindin, S., (Çev. M. Yusufoglu-A. Yazır), The Socialist Register, Sayı 40, İstanbul, 2004, s. 43.

¹⁴¹ Parlar, S., a.g.k. s. 6.

¹⁴² Lefebvre, M., a.g.k. s. 71.

¹⁴³ Başyurt, E., a.g.k. s. 27.

liderliğin güçlendirilmesi gerekliliğine inanan ve ABD hegemonyasının sürekli haline getirilmesi gerektiğini düşünen grup ile Colin Powell'ın başını çektiği ve Jeffersoncular olarak bilinen, mevcut statüko'nun muhafaza edilmesinden ve korunmasından yana olan gruptur.¹⁴⁴ Yeni muhafazakârlar bu iki düşünce arasında çatışma ve kimi zaman da çakışmalar yaşamıştır.

Şimdi de George W.Bush dönemine egemen olan politik tutumları anlayabilmek adına Neo-Con doktrininin özünü oluşturan yeni muhafazakârlık ideolojisine yakından bakalım. Zira ancak Yeni Muhafazakârlığın kökenlerine inilmek suretiyle Neo Conların izlemiş olduğu politikalar daha net anlaşılabilir.

Yeni Muhafazakârlık; din'e ve dini öğelere vurgu yapan bir anlayıştır. Amerika'nın 43. başkanı George W. Bush da evangelist bir hıristiyandı.¹⁴⁵ Evangelist inançta İncil ve Tevrat'ın karışımından yola çıkılır ve Şer eksenini olarak eski dönemdeki Mezopotamya coğrafyasındaki bugünkü Irak, Suriye ve İran görülmektedir. Başkan Bush da dönemi boyunca yapmış olduğu konuşmalarında sürekli olarak bu ülkelerle mücadeleden söz etmiştir.

Muhafazakârlığın tarihi oldukça eskiye gider. Bush ve yönetimi yeni muhafazakârlık adı altında bilinen klasik muhafazakârlığın geliştirilmiş ve yeni nosyonlar yüklenmiş bir şeklini kullanmışlardır. Nitekim bakıldığında, Amerika'nın son çeyrek yüzyıllık zaman kesitinde başkanlık yapmış olanların tamamı kullanmış oldukları dini söylemlerinden ötürü muhafazakâr seçmenlerin oylarıyla seçilmişlerdir.¹⁴⁶ Ronald Reagan, Bill Clinton ve George H.Bush bu başkanlardandır.

Türkiye cumhuriyeti'nde 2002 yılı kasım ayında yapılan seçimlerle tek başına iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi de, anglo-amerikan dünyadaki klasik muhafazakârlığı andıran bir ideolojiyi benimsemiştir.¹⁴⁷ Ancak arada ufak da olsa bir fark vardır. Daha yerinde bir deyişle bir anlamda geliştirilmiş muhafazakârlıktan söz edilebilir. Adalet ve

¹⁴⁴ Yılmaz, S., a.g.k. s. 259.

¹⁴⁵ Akmaral, K., a.g.k. s. 17.

¹⁴⁶ Akmaral, K., a.g.k. s. 13.

¹⁴⁷ Özipek, B., 'Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi İç ve Dış Politika', (Ed. A. Çaylak- C. Göktepe- M. Dikkaya- H. Kapu), Osmanlı'dan iki binli Yıllara Türkiye'nin Politik Tarihi, İstanbul, 2009, s. 662.

kalkınma partisi, batı dünyası içerisinde yer alan, halkın büyük çoğunluğu Müslüman olan laik bir ülkenin muhafazakâr demokrat partisidir.¹⁴⁸ Muhafazakâr demokrat kimliği ile öne çıkmıştır.

Klasik muhafazakâr görüş, düşünce tohumları ortaçağ Avrupası'na uzatılabilmekle birlikte siyasi bir tutum olarak aydınlanma hareketi ve Fransız devrimine karşı 18. yüzyıl sonlarında ortaya çıkmıştır.¹⁴⁹ İngiliz Edmund Burke, 1790 yılında yayınlanan Fransa'da devrimin etkileri ismini taşıyan eserinde muhafazakârlığın teorik alt yapısını oluşturan düşünceleri ortaya koyar. Burke, toplumların devrimci, kökten ve radikal bir değişiminden değil fakat doğal gelişiminden yanadır.¹⁵⁰ Eski düzen savunuculuğuna soyunan bir düşünce olarak muhafazakârlık aydınlanma ve modernleşmeye bir anlamda karşı çıkmadır. Muhafazakâr kavramının da karşılığında yola çıkarak mevcut duruma ve onun devamlılığına vurgu yapar.

Bununla birlikte muhafazakârlığı uygulanmış olduğu dönemsel koşullara ve zamana göre çeşitlendirme ya da daha yerinde bir ifadeyle sınıflandırma şansımız vardır. Muhafazakârlık ele alanlar tarafından çeşitli biçimlerde farklı şekillerde yorumlanmıştır. Siyasette belirli kalıp davranışlar göstermeyen muhafazakârlık döneminin koşullarına bağlı olarak pratik ve faydacı olabilir.¹⁵¹ Muhafazakârlığı, günümüze değin uzanan modern muhafazakârlık ve 18. yüzyıl'a ait olan muhafazakârlık şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutabiliriz.¹⁵²

Muhafazakâr düşünce aile, tanrı, eğitim, kadın, din gibi kavramlara vurgu yapar ve onlara büyük önem atfeder. 43. Başkan Bush yönetiminde yeni muhafazakârlık adı altında siyasette etkin bir işlev gören düşünce daha önceki dönemlerde de işlev görmüştür. Yeni muhafazakârlık 90'lı yılların başından itibaren Amerika birleşik devletleri'nde görev alan

¹⁴⁸ Güney, Ç., "Ak Parti'nin Dış Politika Anlayışı Bağlamında Türkiye-ABD İlişkileri", Avrasya Dosyası, Cilt 11, Sayı 2, Ankara, 2005, s. 42.

¹⁴⁹ Güler, Z., "Muhafazakarlık: Kadim geleneğin Savunusundan Faydacılığa" (Der. B. Örs), 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler, İstanbul, 2008, s. 117.

¹⁵⁰ Yanardağ, M., Yeni Muhafazakarlar(Neo-Cons), İstanbul, 2004, s. 18.

¹⁵¹ Güler, Z., a.g.k., s. 119.

¹⁵² Yanardağ, M., a.g.k., s. 21.

hemen hemen bütün hükümetlerde etkisini hissettirmiştir. ¹⁵³ Günümüzde geçerliliğini sürdüren yeni muhafazakârlığın fikir babaları içerisinde ise bazı isimler, düşünce ve söylemleri ile yayınlamış olduğu yapıtlarla diğerlerinden bir adım öne çıkar.

ABD’li akademisyen ve düşün adamı Leo Strauss’un geliştirdiği siyaset felsefesi bu anlamda en önemli teorik bileşenlerden biridir. ¹⁵⁴ Strauss dünyada iyi ve kötü rejimler olduğunu ve iyi olan tarafın görevinin kötü olanla devamlı mücadele etmek olduğunu söylemiştir. George W.Bush başkanlığındaki yönetim Şer eksenini ilan ettiği ülkeler ve teröristlerle bu görüş doğrultusunda sürekli mücadele etmiştir.

Strauss’un yanı sıra Albert Wohlstetter yeni muhafazakârlığın diğer bir önde gelen ismidir. Kendisinin bir neo-con olup olmadığı tartışmalı olmakla beraber, 1980’li yıllarda ilgisini orta doğuya doğru çevirmesi ve Basra körfezi’ndeki gelişmelere olan dikkati, öğrencilerini etkilemiştir. ¹⁵⁵ Günümüze biraz daha yaklaştıkça ise başka bazı isimler ön plana çıkar. Bunlar Irving Kristol’un oğlu olan William Kristol ve Charles Krauthammer’dır. Reagan dönemi başkanlığına büyük bir hayranlık duyan Krauthammer’e göre genel olarak yalnız başına hareket edilmeli ve çok taraflılık geri planda tutulmalıdır. ¹⁵⁶

Modern diye nitelendirilebilecek muhafazakârlık, geleneksel muhafazakârlığın güçten düştüğü bir ortamda devrimcilik iddiasıyla ortaya çıkmıştır. ¹⁵⁷ 1980’li yıllarla beraber devlet kademelerindeki muhafazakârların rolü artmıştır. Ülke içinde emek maliyetlerini azaltacak, devletin sosyal güvenlik harcamalarında kesintiler yapacak ve çevre koruma yasalarının üreticiler üzerindeki baskısını asgariye indirecek politikaları uygulamaya çalışan Ronald Reagan ve İngiltere başbakanı demir leydi lakaplı Margaret Thatcher, kendi dönemlerinin muhafazakâr akımını ön plana çıkaran ve geliştiren siyasetçilerdir. ¹⁵⁸ Bugün de, siyasette yeni muhafazakârlığın etkileri hala hissedilmektedir. Bu etkilerin zayıflamakla beraber şimdiden kestirilemeyecek bir süre daha devam edebileceği de öngörülebilir.

¹⁵³ Yanardağ, M., a.g.k., s. 31.

¹⁵⁴ Yılmaz, S., a.g.k., s. 409.

¹⁵⁵ Fukuyama, F., Neo-Conların Sonu Yol Ayrımındaki Amerika, s. 45.

¹⁵⁶ Köni, H., a.g.k., s. 139.

¹⁵⁷ Güler, Z., a.g.k., s. 146.

¹⁵⁸ Wallerstein, I., Amerikan Gücünün Gerileyişi Kaotik bir dünyada ABD, İstanbul, 2004, s. 25.

2.2. Barack Obama Dönemi

Buraya kadar olan bölümde Amerikan dış politika sürecinin işleyişi ve genel hatlarıyla George W.Bush dönemi incelenmiştir. Zira yeni dönem için olası alternatifler ortaya konup değerlendirilmeden önce bu girizgâh oldukça fazla önem arz etmektedir. Amerika'nın 43. başkanı George W. Bush'un 2 dönem başkanlık görevini ifa etmesinden sonra yerine yeni dönemde Barack Hüseyin Obama geçmiştir. Obama, 20 Ocak 2009 tarihinde yemin ederek resmen Amerika birleşik devletleri başkanı olmuştur. Yeni amerikan başkanının ilk icraatlarına ve söylemlerine geçmeden önce çok kısa bir şekilde hayatı ve kendisiyle ilgili bazı temel bilgilere yer vermek yerinde olacaktır.

Barack Hüseyin Obama Amerika birleşik devletleri tarihinin 44. başkanıdır. Birleşik devletler tarihindeki ilk siyahî başkan olma özelliği nedeniyle de bir ilktir. Obama 1961 yılında Honolulu'da dünyaya gelmiştir. Demokrat partiye mensup olan Obama, Columbia Üniversitesi Siyasal bilimler fakültesi mezunudur ve Harvard Üniversitesinden hukuk diplomasına sahiptir. Evli ve iki çocuk babasıdır. Müslüman bir aileden gelen Obama'nın annesi Amerikalı babası ise Kenyalıdır.

Soğuk savaş sona erene dek başta komünizm olmak üzere çeşitli düşmanlarla savaşan Amerika birleşik devletleri, tehdidin ortadan kalkmasına rağmen, takip eden yıllar içinde diplomasi, ekonomik yardım, uluslar arası hukuk gibi çok taraflı düzenlemeleri bir yana bırakan sertlik yanlısı, askeri güç odaklı ve finansal manipülasyona dayalı politikalar üretmiştir.¹⁵⁹ 43. başkan Bush bunun son örneğiydi.

Şimdi, 2009 yılında göreve gelen başkan Obama daha ılımlı söylemleri ile ön plana çıkmakta, demokrasi, insan hakları, karşılıklı etkileşim ve yardımlaşma kavramlarına vurgu yapmaktadır. Elbette bunlar akıldan tamamen çıkarılmamakla birlikte, geçmişe kıyasla politikalarda radikal denebilecek sapmalar da beklenmemelidir. Zira Amerika, doğup gelişerek büyük bir güce ulaştıktan sonra sürekli tek taraflı ve sert güç yanlısı politikalar üretmeye ve izlemeye meyilli olmuştur. Yeni muhafazakâr düşüncenin ilkeleriyle yalnızca neo-conlar değil Amerika'nın siyasi yelpazesinde yer alan herkes etkileşimde bulunabilir.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Johnson, C., a.g.k., s. 308.

¹⁶⁰ Fukuyama, F., Neo-Conların sonu Yol Ayrımındaki Amerika, s. 71.

Buna demokrat parti ve bu partiden seçilen son başkan Barack Obama da dâhildir. Şüphesiz Barack Obama, geçen bölümlerde bahsettiğimiz yumuşak gücü de ön plana çıkararak ılımlı bir demokrat portresi çizmektedir. Amerika birleşik devletleri tarihine baktığımızda da idealist dış politika'nın öncülüğünü yapan demokratların dış politikada çok taraflılık, demokrasi ve insan haklarını öne çıkararak yumuşak güç unsuruna sürekli olarak vurgu yaptıklarına şahit oluruz. Üstelik bu vurgu bilhassa demokrat parti iktidarındaki yıllarda salt demokrasi ve insan hakları söylemlerinden fazlasını ifade etmektedir.¹⁶¹

Ancak birleşik devletler siyasetinin güç odaklı temel ilkesi de asla akıldan çıkarılmamalıdır. Hal böyleyken Obama iktidarının Bush dönemine göre farklılık ve çeşitlilikleri beraberinde getireceğini söyleyebiliriz. Ancak bu farklılıklar her konuda kendini göstermeyebilir, daha çok metodolojik alanla sınırlı kalabilir ve hepsinden önemlisi Obama'nın Bush yönetiminden farklı olacağı yönündeki beklentiler insanları hiç beklemedikleri anlarda hayal kırıklığına uğratabilir.¹⁶² Obama şöyle demektedir: “ 21. Yüzyılın tehditlerinin üstesinden gelmeye çalışırken Barack Obama ABD'nin güvenliğini sağlamak için diplomasi dâhil tüm gücümüzü kullanmamız gerektiğine inanmaktadır. ”¹⁶³ Görüldüğü üzere başta diplomasi olmak üzere her tür yaptırımın uygulanabileceğinin sinyalleri verilmektedir.

Obama'nın seçilmesinde Bush yönetiminin 8 yılda yarattığı güven bunalımının ve Obama'nın yumuşak güç söyleminin rolü büyüktür. George W.Bush, Irak ve Afganistan işgallerinde görüldüğü gibi Amerika'nın askeri imkân ve kabiliyetlerini yeteri kadar kavrayamamış, amerikanın geleneksel müttefikleriyle dahi arasının açılmasına sebep olmuş ve pax americana olarak nitelendirilen uluslar arası ilişkilerdeki amerikan temelli barış, güven ve istikrar ortamının altına dinamit yerleştirmiştir.¹⁶⁴ Barack Obama'nın düşmemesi gereken hata kısaca bu davranış şeklidir. Nitekim Barack Obama gerek bilgi birikimi gerekse de entelektüel kişiliği ile ön plana çıkan ve George W. Bush ile karşılaştırıldığında oldukça farklı bir isimdir.

¹⁶¹ Sümer, G., a.g.m., s. 138.

¹⁶² Koç, Ş.B., “Yeni ABD Başkanı Barack Obama ve Türk Amerikan İlişkileri”, Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008, s. 24.

¹⁶³ Obama, B., (Çev. Ö.Özdem), İnanırsak Başarıyoruz, İstanbul, 2009, s. 124.

¹⁶⁴ Tanner, S., a.g.k., s. 15.

Obama, 2008 yılı kasım ayındaki seçimlerde oyların % 52'sini alarak başkan seçilmiştir. Bu oy oranı ile birlikte son 30 yıl boyunca hiçbir demokrat partili başkan adayının ulaşamadığı bir başarıya mazhar olmuştur.¹⁶⁵ Seçim öncesinde yapmış olduğu konuşmalar ve sözleri yalnızca Amerika birleşik devletleri'ndeki değil dünya üzerindeki bütün insanlar üzerinde olumlu tesirler yaratmıştır: *“Eğer farklılıklarımızın ötesine geçerse ve bizi etkileyen mücadeleler üzerine yoğunlaşırsak, bunlarla başa çıkabileceğimize inanıyorum. Bu, bizim seçimimizdir.”*¹⁶⁶

Barack Obama'nın yardımcıları ve kabinesine baktığımızda karşımıza ilginç isimler çıkmaktadır. Bunlardan ilki başkanlık için önceleri kendisiyle yarışan ancak daha sonra yarıştan çekilen ve yeni dönemde Obama tarafından kendisine dış işleri bakanlığı görevi verilen Hillary Clinton'dır. Clinton, hem senatör hem de eski başkan Bill Clinton'ın eşi olarak da oldukça tecrübeli bir politikacıdır. Başkan yardımcısı Joseph Biden'dır. Ulusal güvenlik danışmanı olarak ise General James L. Jones görev yapmaktadır. Bunların dışında kabine içerisinde önemli bir konumda olan savunma bakanlığını Robert Gates'in yürüttüğünü görmekteyiz.

Başkan yardımcısı Joseph Biden, Türkiye'ye karşı olumsuz düşünceler besleyen, Irak, Kıbrıs ve Ermenistan ile ilgili konularda menfi tutumlar izleyen bir isimdir. Irak savaşı öncesinde Türkiye'yi ikna etmek için birkaç defa ülkemize gelmiştir. Yeni kadro içerisinde Türkiye'ye en olumsuz bakan isim olduğu söylenebilir. Bunun dışında yer alan 3 isim, Clinton, Gates ve General Jones ise Türkiye'ye karşı daha ılımlı olan isimlerdir.

Bu kişiler, çok taraflı diplomasi ve müzakere, uluslar arası kurumlar ve iletişim gibi kavramlara değer veren ancak gerektiğinde de düşünmeksizin güç kullanımını benimseyen politikacılarıdır.¹⁶⁷ Hillary Clinton, George W. Bush döneminde başından beri Irak'a müdahaleyi dile getiren isimlerden biriydi. Ulusal güvenlik danışmanı Jones ise 2003–2007 yılları arasında Müttefik kuvvetler Avrupa birlikleri komutanlığı görevini yürütmüştür. Robert Gates 2006 yılında George W. Bush döneminde görev yapan Donald Rumsfeld'in istifasından sonra göreve gelmiştir. Gates ayrıca 1991–1993 yılları arasında CIA başkanlığı da yapmıştır.

¹⁶⁵ Gezici, A., Barack Obama Türkiye Konuşmaları, İstanbul, 2009, s. 18.

¹⁶⁶ Obama, B., a.g.k., s. 11.

¹⁶⁷ Koç, Ş.B., “Obama'nın Güvenlik kabinesi üzerine Notlar”, Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008, s. 6.

2.2.1. Ortadoğu Devletleri ile İlişkiler

Ortadoğu, günümüzde coğrafi sınırları bakımından birden fazla açıklamalarla tanımlanmaya çalışılan bir bölgedir. Geçmişten bugüne dek dünya politikasındaki önemli yerini korumayı hep bilmiştir. Değişen siyaset adamları ve politikalara rağmen öncelikli yerini korumuştur. Bilhassa son dönemlerde ABD'nin büyük Ortadoğu projesi nedeniyle daha dikkate değer bir bölge halini almıştır.

Ortadoğu; Avrasya ve Afrika ile Akdeniz ve Hint okyanusunun kesiştiği yerde, ilk tahlilde Türkiye, Irak, Birleşik Arap Emirlikleri, İran, Suriye, Suudi Arabistan, Lübnan, İsrail ve Kıbrıs gibi ülkeleri içine alan coğrafi bölgedir. Zengin petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip olmasının yanında Hıristiyanlık, Musevilik ve İslamiyet dinlerine beşik olması nedeniyle kültürel ve dini açıdan da önemlidir. Amerika birleşik devletleri önce büyük Ortadoğu olarak bilinen ve daha sonra genişletilmiş Ortadoğu olarak değiştirilen politika bağlamında bu bölgede nüfuzunu artırmayı arzu etmektedir. Başlangıcı 1990'lı yıllara kadar götürülebilen BOP, kamuoyuna ilk kez Joint Forces Quarterly dergisinin 1995 tarihli sayısında duyurulmuştur.¹⁶⁸

Amerika birleşik devletlerinin bölgeye ilgisi o dönemden bu yana kesilmeksizin devam etmiştir. ABD'nin Ortadoğu politikalarına olan aşırı ilgisinin 2 boyutu vardır:¹⁶⁹ Bunlardan ilki bölgedeki petrol kaynaklarının korunması amacıyla mevcut Arap rejimlerinin korunması ihtiyacıdır. İkincisi ise ABD'nin İsrail güvenliğine vermiş olduğu tam destektir. Ortadoğu adı verilen coğrafya önce İngiliz ardından da amerikan çıkar bölgesi anlamına gelir.¹⁷⁰ İkinci dünya savaşını izleyen yıllarda ABD bölgeye artan oranda bir önem atfetmiştir. Bölgede başta Irak, İran ve Suriye gibi ülkelerle yaşanan gelişmeler yalnızca bölge politikasını değil dünya siyasetini de etkilemiştir. Saddam Hüseyin diktatörlüğünde yönetilen Irak ve İslam devriminden sonra ABD'nin o döneme kadar müttefiki olan İran potansiyel bir tehlike olarak algılanmaya başlandı.

¹⁶⁸ Akmaral, K., a.g.k., s. 93.

¹⁶⁹ Ateş, D., "İttifak/Bütünleşmenin İç politikadaki İzdüşümü: Türkiye'nin geleneksel iç tehditleri ve Atanmışlar/Seçilmişler Gerginliği" Uluslar arası İlişkiler Dergisi, Cilt 5, Sayı 19, Ankara, 2008, s. 5.

¹⁷⁰ Aksoy, İ., "Ortadoğu Nedir? Neresidir? Türkiye Neresindedir? ", Jeopolitik, Sayı 58, İstanbul, 2008, s. 52.

Amerika'nın 42. başkanı olan Bill Clinton döneminde hayata geçirilen ikili kuşatma politikası ile İran'ın terörizme destek verdiği ve Nükleer silahlar bakımından tehlike arz ettiği belirtilmiştir.¹⁷¹ Bugün, dünyada başat güç olmak için çabalayan Rusya, Çin, Hindistan gibi endüstri devi olan ülkelerin dünya politikasında yeterince etkin olamamaları, Ortadoğu gibi bu denli önemli özellikleri olan bir bölgeyi kontrol edememelerinden ileri gelmektedir.¹⁷² Dolayısıyla yeni başkan Barack Obama'nın da ilgisini ve dikkatini buraya vereceğini ve GOP bağlamında bölge dinamiklerine etki etmeye devam edeceğini söylemek mümkündür.

Başta Filistin sorunu olmak üzere masada çözülmeyi bekleyen birçok sorun mevcuttur. Hatta bu anlamda Obama Filistin ile ilgili yerleşkeler konusunda İsrail Hükümeti'ne yaptığı baskıdan dolayı ilk kez eleştirilen ve protesto edilen Amerikan başkanı olmuştur.¹⁷³ Fakat Barack Obama yapmış olduğu açıklamalarda Ortadoğu'da barışın geliştirilmesi için oldukça umutlu olduğunu söylemiştir.¹⁷⁴ Uzun dönemdeki öncelikli hedefi Arap-İsrail meselesine bir çözüm bulmaktır. Nihai amacı ise Filistin devletinin kurulması ve bu devletin İsrail tarafından resmen tanınmasıdır.¹⁷⁵

İsrail'de 2009 Şubat ayında yapılan seçimlerde ise iktidara gelen sağcı Knesset ile bu durumun oldukça zorlaşacağı söylenebilir. Obama'nın çözüm için İran, Irak, Suriye ve Hamas gibi birden fazla aktörle eşgüdümlü olarak hareket edeceği ve görüşeceği öngörülebilir. Ayrıca cesur politik ve iktisadi yaptırımlar tarafları ikna etmede işe yarabilecek uygulamalardır.¹⁷⁶ Şimdi de tek tek İran, Irak ve Suriye ülkelerini ele almak suretiyle Barack Obama döneminde ne gibi politikalar üretilebileceğini irdelemeye çalışalım.

2.2.1.1. İran

¹⁷¹ Latif, H., a.g.k., s. 22.

¹⁷² Aksoy, İ., a.g.m., s. 55.

¹⁷³ Sabah, 'ABD Başkanı'na ilk protesto'', 29 Temmuz 2009.

¹⁷⁴ <http://www.ntvmsnbc.com/id/24972159/> (10.07.2009)

¹⁷⁵ Taşpınar, Ö., 'Ortadoğu'da Yeni Dönem'', Sabah, 25 Mayıs 2009.

¹⁷⁶ Gordon, N., 'Obama'nın sağcı Knessetle işi zor'', Radikal, 13 Şubat 2009.

İran, 1979 yılında gerçekleşen İslam devrimine kadar Amerika'nın yanında yer alan, onunla dost ve müttefik bir ülke olmuştur. Devrim, yeni koşullar yaratmış ve bu durumu kökünden değiştirmiştir.

O günden bu yana İran Amerika tarafından sürekli bir tehdit olarak algılanmıştır. Ve bu durum hala devam etmektedir. Nükleer güce sahip ülkelerden biri olmasının da bunda rolü büyüktür. İran'ın nükleer atılımlarının başlangıcı Şah Rıza Pehlevi dönemine kadar gider. Bugün uluslar arası nükleer düzen diye anılan ve beş büyük nükleer güce sahip devletin omurgasını oluşturduğu bir yapı söz konusudur. Nükleer silaha ilk kez sahip olan ABD, Rusya, Büyük Britanya, Fransa ve Çin anılan ülkelerdir. Bunların yanında nükleer silahlanma bakımından gelişip silah üretimini isteyen ve bu yönde çalışan ülkeler de vardır. Kuzey Kore, İsrail gibi devletlerin dışında kalan bir diğer grubu oluşturan bu devletlerden biri de İran'dır.¹⁷⁷ İran bu doğrultuda plütonyum ayırıştırma ve uranyum zenginleştirme teknolojisi üzerinde çalışmalar yapmaktadır. Bu anlamda Kuzey Kore'nin gerisinde olmakla birlikte İran, 20 yıl içerisinde 6 tane nükleer reaktör yapmayı planlamaktadır.¹⁷⁸ Obama'nın en büyük endişeleri bu gelişmelerdir.

Dolayısıyla yeni başkan Barack Obama'nın Ortadoğu bölgesinde üzerinde en çok duracağı ve gelişmeleri takip edeceği ülke İran olacaktır. 2009 yılı haziran ayında yapılan seçimlerde Mahmud Ahmedinejad'ın devlet başkanı olarak yeniden seçilmesi ABD-İran ilişkilerinin geleceği açısından oldukça önemli bir gelişmedir. Seçimlere hile karıştırıldığını iddiasındaki muhalefete rağmen Ahmedinejad tekrar seçilmiş ve yoğun protestolar altında görevine başlamıştır.

Ülkede yaşanan, muhalefet ve iktidar yanlıları arasındaki çatışmalarda çok sayıda insan yaralanmıştır.¹⁷⁹ Hayatını kaybedenler de mevcuttur. Tüm bu yaşananlara karşın Mahmud Ahmedinejad soğukkanlılığını muhafaza etmeyi başarmıştır. Kendisi, gelişmeleri kaygıyla izleyen Amerika birleşik devletleri ve Yeni başkan Barack Obama'ya mesaj göndermekten geri durmamıştır. Obama'nın muhalefete baskı yapılmaması yönündeki çağrısına; ‘‘Sayın

¹⁷⁷ İşbilen, E., Nükleer Satranç İran ve Nükleer Silahlanma Politikası, İstanbul, 2009, s. 60.

¹⁷⁸ Çolakoğlu, S., ‘‘Şer ekseninin Nükleer direnişi: Kuzey Kore ve İran'ın Kitle imha silahı geliştirme programları’’, Avrasya dosyası, Cilt 11, Sayı 2, Ankara, 2005, s. 277.

¹⁷⁹ <http://www9.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Categoryid=1&Newsid=243514> (25.07.2009)

*Obama, ümit ederim ki siz de eski başkan Bush ile aynı dili kullanarak ülkemizin iç işlerine karışmazsınız, siz ve ABD hükümetleri bu konularda kötü bir geçmişe sahip'' demiştir.*¹⁸⁰

Tablo 2: İran Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları

ADAYLAR	OYLAR	OY ORANLARI
Mahmud Ahmedinejad	24,527,516	% 62
Mir Hüseyin Musevi	13,216,411	% 33.75
Mohsen Rezai	678,240	% 1.73
Mehdi Kerrubi	333,635	% 0.85
Geçersiz Oylar	409,389	% 1.04

Kaynak:

<http://www.usak.org.tr//dosyalar/rapor/QnDPbc7SGUy4Ua5Kfd6BisihFv5sOa.pdf>

Başkan Obama 2009 Mart ayında, henüz görev süresinin ilk aylarında İran'a yönelik bir açıklama yapmıştı. Bu açıklamasında Obama, İran'a yönelik olarak eski sorunları geride bırakmayı düşündüklerini, her alanda diplomasinden yana olduklarını ve yapıcı ilişkiler peşinde olduklarını belirtmiştir. Obama kısaca İran'a taze bir başlangıç teklifinde bulunmuştur.¹⁸¹ Tüm bunlara karşın gelinen noktada tam bir uzlaşıdan söz etmek mümkün görünmemektedir. ABD ile İran arasındaki psikolojik soğuk savaş sürmektedir. Bu soğuk savaşın sıcak bir çatışma veya işgale dönüşmeden süreceği söylenebilir.

Kısa vadede Afganistan ve Irak'a yapıldığı gibi İran'a da bir askeri harekât düşünülmesi güçtür. Bunun çok çeşitli nedenleri bulunmaktadır. İlk olarak, Kuvvetlerinin bir bölümü hala Irakta olan Amerika'nın buraya yeterince asker aktaramayacağı söylenebilir. Ayrıca komşu Arap ülkelerinin olası bir işgale olumlu yaklaşmayacakları açıktır. Suudi Arabistan bu anlamda oldukça etkili bir aktördür. Iraktaki askerlerin 2011 yılı sonunda tamamen ülkeden ayrılacağı da düşünüldüğünde durum daha da güçleşmektedir. Obama'nın yapmış olduğu

¹⁸⁰ Sabah, "Obama iç işimize karışma", 26 Haziran 2009.

¹⁸¹ Sabah, "Nevruz mesajıyla İran açılımı yaptı", 21 Mart 2009.

açıklama bu yöndedir.¹⁸² Herhangi bir hava saldırısının da başarılı olma şansı mümkün görünmemektedir zira İran'ın nükleer tesisleri sivil yerleşimlerle çevrili farklı noktalara dağılmış durumdadır ve askeri kapasitesi de misillemeye oldukça elverişlidir.¹⁸³

Aslında bilhassa George W. Bush döneminde bir saldırı ihtimali oldukça yüksekti ancak bu gerçekleşmedi. Yeni Muhafazakârların yazdığı iki kitapta orta doğudaki tek hedefin Irak olmadığı belirtilmişti. Savunma bakanlığı bünyesinde kurulan Özel planlar ofisinin danışman kadrosunda yer alan Michael A. Ledeen ve eski savunma bakanlığı danışmanı Richard Perle yazmış oldukları kitaplarında İran, Suriye, Suudi Arabistan, Libya ve Pakistan'ı hedef göstermişlerdir.¹⁸⁴ İsrail'in de olası müdahaleler için öncü rolü vardır.¹⁸⁵ İsrail, askeri güç kullanılmak suretiyle İran'ın zayıflatılmasını ve nükleer tesislerinin vurulmasını istemekte ve bu yöndeki ısrarlı propagandasını sürdürmektedir.¹⁸⁶ Ancak bu tür bir durum Obama için ilk olarak karşıdan gelecek ciddi bir hamle olmaksızın ilk planda düşünülmemektedir. İsrail'in de ABD'den bağımsız bir politika izlemesi olası değildir.

2000'li yıllarla birlikte zayıflayan Tahran-Washington ilişkilerinin öte tarafında Özellikle Rusya'nın İran ile olan son dönemdeki yakınlaşması da gözden kaçırılmamalıdır. Rusya olası bir saldırıyı diplomatik yolları kullanarak engellemeye çalışmakta ve İran'a, yapılacak bir saldırının maliyetini artırıcı silahlar sağlamaktadır.¹⁸⁷ Bunun yanı sıra Irak Şiiileri ve Mukteda El Sadr'ın militanları da her an açık bir tepki verme ihtimali olan örgütlenmelerdir.

Rusya'nın Putin dönemi ile başlayan İran ile iyi ilişkileri ara vermeksizin sürmektedir. Her iki ülke de ortak menfaatler üzerinde anlaşmış olduklarından ilişkileri yumuşaktır. Tek kutuplu dünya düzeninden hoşnut olmayan İran ve Rusya, ABD hegemonyasına da beraberce karşı çıkmaktadır.¹⁸⁸ Rusya ile olan iyi ilişkilerin yanı sıra İran ile Çin arasında ticari ilişkiler ve Şanghay İşbirliği örgütü çerçevesindeki Rusya-Çin ilişkileri, Rusya-Çin-İran stratejik

¹⁸² Sabah, '2011'de Irak'tan Çekileceğiz', 23 Temmuz 2009.

¹⁸³ Yıldızoğlu, E., Emperyalizm ve Siyasal İslam arasında Türkiye, İstanbul, 2008, s. 38.

¹⁸⁴ Başyurt, E., a.g.k., s. 182.

¹⁸⁵ Yaraşır, V., İmparatorluğun yeni av sahalrı, İstanbul, 2005, s. 185.

¹⁸⁶ Gündoğan, Ü., a.g.k., s. 161.

¹⁸⁷ Yıldızoğlu, E., a.g.k., s. 75.

¹⁸⁸ Keskin, A., 'İran-Rusya İlişkileri Nereye?', Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008, s. 48.

üçgenin kurulması anlamına gelir.¹⁸⁹ Rusya-İran ve Rusya-Çin ortaklıkları ABD'ye alternatif güç olabilme odaklı bir ilişkidir.¹⁹⁰

Suriye, İran ile yakın temasları olan bir bölge devletidir. Suriye-İran ilişkisinin temelinde de bölgesel amerikan hegemonyasına karşı koyuş, İsrail karşıtlığı, batı ile gergin ilişkiler yatmaktadır.¹⁹¹ Dolayısıyla İran ile iyi ilişkilere sahip bölgesel bir güç olan Suriye de İran-ABD ilişkilerinde arka plana atılmaması gereken bir aktördür.

Amerika birleşik devletlerinin İslami rejimi bir tehlike olarak addettiği ve rejimin değişmesini istediği de düşünüldüğünde iki ülke arasında kalıcı ve kesin bir çözümün olanaksızlığı riski her geçen gün artmaktadır. İran'ın Irak ve Afganistan işgalleri nedeniyle ABD tarafından çevrenleme endişesi taşıdığı gözlemlenmektedir. Karşılıklı endişe ve kaygılar sorunları derinleştirmektedir. 1997–2005 dönemindeki ılımlı Hatemi'nin aksine Ahmedinejad katı bir politikacıdır. Bu kişilik yapısı da Obama döneminde anlaşma zemininin oluşmasını engelleyici bir faktör olacaktır. Başkanlık için yarıştığı reformist Musevi'nin tersine uzlaşmaz bir tavır sergileyen Ahmedinejad, ilk kez iktidara geldikten sonra uranyum zenginleştirme faaliyetlerinin tekrar başlayacağını duyurduktan sonra İsrail'in haritadan silinmesi gerektiğini de söylemişti.¹⁹² Reformist Musevi'nin olası bir başarısı ABD-İran ilişkisi bakımından fark yaratabilirdi. Ancak bu gerçekleşmedi.

Obama nükleer faaliyetlerin durdurulması taraftarıdır. *'Barack Obama İran'ın nükleer güç olmasını önlemenin ABD'nin güvenliği için önemli olduğuna inanmaktadır. Ve bu hedef doğrultusunda hiçbir güç Amerika'yı durdurmamalı. Bu, agresif, ilkeli ve doğrudan diplomasi ile başlar ve güçlü yaptırımlar ile desteklenir.'*¹⁹³

¹⁸⁹ İşbilen, E., a.g.k., s. 66.

¹⁹⁰ Ekşi, M., "Rusya-İran yakınlaşması ve Rusya-Çin Stratejik ortaklığı", Jeopolitik, Sayı 60, İstanbul, 2009, s. 52.

¹⁹¹ Keskin, A., "İran-Suriye ilişkileri nereye?", Stratejik Analiz, Sayı 107, Ankara, 2009, s. 9.

¹⁹² İşbilen, E., a.g.k., s. 130.

¹⁹³ Obama, B., a.g.k., s. 118.

Bakıldığında Obama'nın ekibinde de İsrail yanlısı ve İran'a karşı sert güç kullanılması gerektiğine inanan Hillary Clinton, Susan Rice, Tony Lake gibi isimler bulunmaktadır.¹⁹⁴ Ancak bu durumda diplomasinin de çıkmaza gireceği düşünüldüğünde bu en azından kısa vadede ihtimal dışı bir seçenektir. Bütün bu gelişmeler ve değerlendirmeler ışığında Barack Obama'nın izlemesi muhtemel politikalarını kısaca şöyle özetlemek mümkündür: İran üzerine diplomatik baskı yapılarak politikalarına etki edilmeye çalışılabilir. Bölgede Irak, Suriye, İsrail gibi aktörleri de kapsayacak şekilde çok taraflı müzakereler işletilmek suretiyle çözüm aranması yoluna gidilebilir. Gerektiğinde bu ülkeler arasına Türkiye'nin katılması da öngörülebilir. Ancak İran çok taraflı bir diplomasiye de çok sıcak bakmamaktadır.¹⁹⁵ 2009 yılı Mart ayında Ahmedinejad, ABD ile ilişkilerimizde Türkiye'nin arabuluculuğuna ihtiyacımız yok demiştir. İran'ın Çin ve artan oranda Rusya ile yakınlaşmaları bağlamında Washington'un Moskova aracılığı ile politikalar üretmesi ve Rus işbirliğinin aranması bir diğer etkili seçenek olarak düşünülebilir. Nitekim ABD başkan yardımcısı Joseph Biden Rusya ile ilişkilerini düzenlemek ve geliştirmek amacıyla olduklarını dile getirmiştir.¹⁹⁶

Ekonomik ambargo uygulanması bir başka seçenek olabilir. Amerika açısından En son olarak düşünülmesi gereken ise İran'ın uzlaşmadan yana olmayan tek taraflı tavrını sürdürdüğü müddetçe Barack Obama'nın da bekle ve gör politikası ile kenara çekilip beklemesi olacaktır. Ahmedinejad'ın nükleer faaliyetleri durdurarak ilişkileri iyileştirmesi ise çok uzak bir ihtimaldir.

2.2.1.2. Irak

Irak, George W. Bush yönetimi tarafından Afganistan'dan sonra işgal edilen ikinci ülkedir. 2003 yılındaki işgalden bu yana yaşananlara baktığımızda, üzerinden neredeyse 7 yıl geçmiş olmasına rağmen Amerika'nın ülke üzerinde tamamen hâkimiyet kurduğunu göremiyoruz. Belki de başarı olarak sayılabilecek tek gelişme Diktatör Saddam Hüseyin'in devrilmesidir. Bugün hala ülkenin çeşitli kesimlerinde çatışmalar yaşanmakta, intihar eylemleri durmaksızın sürmektedir. Sivil ölümlerinin boyutu akıl almaz rakamlara ulaşmıştır.

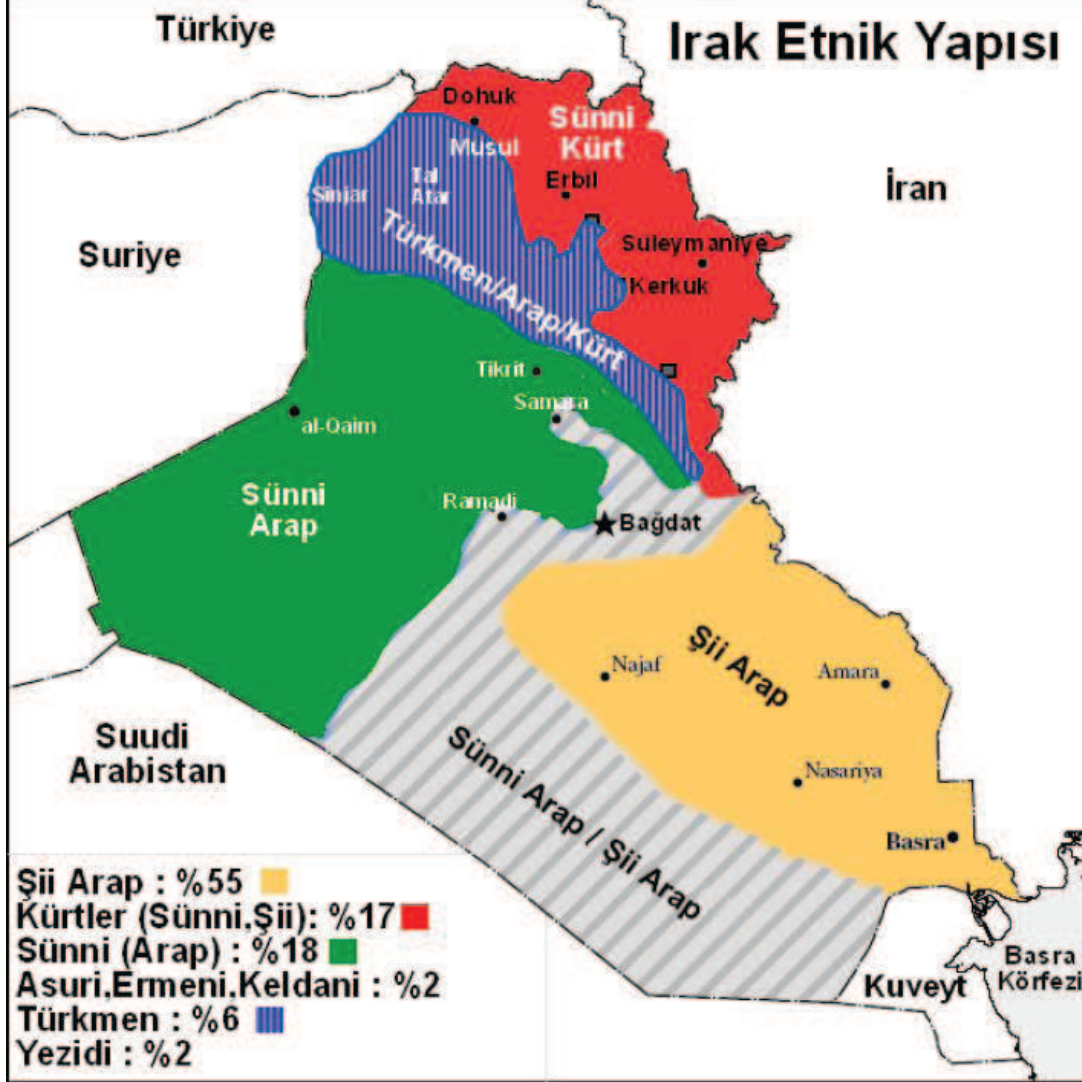
¹⁹⁴ Taflioğlu, S., "İran İslam Cumhuriyeti ve muhtemel Amerikan-İsrail Saldırısı", Stratejik Analiz, Sayı 106, Ankara, 2009, s. 84.

¹⁹⁵ <http://www.turksam.org/tr/a1608.html> (10.07.2009)

¹⁹⁶ Uslubaş, F., "Obama'nın öncelikleri ve Küresel Güç denklemi", Jeopolitik, Sayı 62, İstanbul, 2009, s. 24.

2007 yılı başı itibariyle bakıldığında ülkede ölen kişi sayısı 650 bini aşmıştır ve yalnızca 2003–2007 yılları arasında hayatını kaybeden ABD askeri sayısı da 3000’den daha fazladır.¹⁹⁷ Barack Obama’nın Bush yönetiminden Irak’ta bir enkaz devraldığını söylemek abartılı olmaz.

Şekil 8: Irak’ın Etnik Yapısı

Kaynak: Tepav Irak Raporu 2007

Irak’ın bağımsızlığı ve egemenliğinin yeniden tesisi için Bush’un attığı son önemli adım SOFA anlaşmasıdır.¹⁹⁸ Amerika’nın son yüzyıl içerisinde girişmiş olduğu 16 ulus inşası denemesinden yalnızca 4 tanesi, ABD güçlerinin ülkeden ayrılmasının üzerinden 10 yıl

¹⁹⁷ http://www.stratejikboyut.com/article_detail.php?id=24 (2.06.2009)

¹⁹⁸ Koç, Ş.B., ‘‘ SOFA ABD için Irak’ta sonun başlangıcı mı?’’, Stratejik Analiz, Sayı 105, Ankara, 2009, s. 50.

geçtikten sonra demokratikleşme sürecini devam ettirebilmiştir.¹⁹⁹ Bunlardan en önemli ikisi Almanya ve Japonya'dır.

Francis Fukuyama, devletlerin zayıflığı ve ulus inşasının gerekliliği ihtiyacının öteden beri var olduğunu, 11 Eylül'ün ise bu ihtiyacı daha görünür kıldığını söyler.²⁰⁰ ABD'nin Iraktaki ulus inşası hedefli bir planlamadan ziyade deneme yanılmaya dayalı bir politikaydı ve gerekli hazırlıklar yapılmamıştı.²⁰¹ Aslında ABD savunma bakanlığı böylesi karmaşık bir operasyonu örgütleyecek kurumsal bir düzenleme yeteneğinden de yoksundur.²⁰² Dolayısıyla yeni başkan Obama'ın Irak konusunda nasıl bir tutum takınacağı hem kendisi hem de Irak'ın geleceği açısından son derece önemlidir.

Irak'ta, Amerikan işgalinden sonra 2005 yılında yapılan seçimlerde antidemokratik uygulamaların yapıldığı görülmüştür. Burada en çok zararı gören grup ise Türkmenlerdi. Her ne kadar Şii Araplar birinci parti olmuşlarsa da 2005 seçimlerinin asıl galibi ABD ve Peşmergeler idi.²⁰³ Bugün dahi geline nokta Kuzey Irak Bölgesel Kürt yönetimi başkanı Mesut Barzani'nin söylemlerinde Irak'ın toprak bütünlüğü savunmasına rağmen yapmış olduğu siyasi açılımlarda ve çıkışlarda bağımsızlık yolunda adımlar atma eğiliminde olduğunu görüyoruz.²⁰⁴

Obama'nın göreve geldikten sonra yapmış olduğu açıklamalardan ilki Iraktaki askeri birliklerin ve ülkedeki Amerikan varlığının durumu ile ilgilidir. Kasım 2008'de yapılan anlaşma gereği Iraktaki birliklerin 2011 yılı sonuna kadar geri çekileceği öngörülmüştür. Buradaki askerlerin Afganistan'a kaydırılması planlanmaktadır. Afganistan'ın ardından Pakistan'a da askeri bir operasyon düzenlenebileceği yönünde görüşler vardır.²⁰⁵ Obama kendi kitabında şöyle diyor: “*Şimdi ise Usame Bin Laden hala etkindir ve El Kaide örgütü*

¹⁹⁹ Başyurt, E., a.g.k., s. 193.

²⁰⁰ Fukuyama, F., Devlet İnşası, s. 14.

²⁰¹ Hippler, J., “İşgal yoluyla Ulus inşası? Irak vakası” (Ed. J.Hippler), Ulus İnşası, İstanbul, 2007, s. 99.

²⁰² Fukuyama, F., Devlet İnşası, s. 122.

²⁰³ Çakmak, H.- Taşkiran, C., “Kuzey Irak'ta Türk-ABD Politikaları ve PKK Terörü”, Avrasya Dosyası, Cilt 11, Sayı 2, Ankara, 2005, s. 76.

²⁰⁴ Mutlu, S., “Bölgesel Kürt Yönetimi Bağımsızlık Yolunda”, Stratejik Analiz, Sayı 109, Ankara, 2009, s. 12.

²⁰⁵ <http://www.turksam.org/tr/a1610.html> (10.07.2009)

Pakistan'ın bilinmeyen bölgelerinde kendisini yeniden yapılandırmıştır.”²⁰⁶ Irak'ın geleceği açısından bakıldığında; hem seçenekler hem de aktörler bazında tam bir belirsizlik hâkimdir.

Hem merkezi Irak hükümeti hem de Kuzey Irak'ta yerleşik bulunan Kürt gruplar ABD'nin en az 20 yıl daha bölgede ve ülkede kalmasını arzu etmektedir.²⁰⁷ ABD ve Irak arasında 2008 yılı kasım ayında imzalanan anlaşmanın Irak tarafındaki ismi de Kürt dış işleri bakanı Hoşyar Zebari idi.²⁰⁸

Amerikan askerleri 2009 Haziran sonu itibariyle şehir merkezlerinden üslerine çekildiler. Amerika Birleşik devletleri başkan yardımcısı Joseph Biden Irak için Şii, Sünni ve Kürt bölgeleri olmak üzere 3'lü bir ayırımdan yanadır. Kanaatimizce bu gerçekleşmesi en son olarak düşünülmesi gereken seçeneklerden biridir. Böyle bir mekanizma bölgesel ayrımcılığı tetikleyerek iç savaşı da beraberinde getirebilir. Zaten tam anlamıyla güvenli bir ortamın tesis edilemediği de düşünüldüğünde bu seçenek oldukça ihtimal dışıdır. Şii bölgesinin ortaya çıkışı bölge üzerinde İran'ın etkisini de artırabilir. Bu da Obama ve Amerika'nın hiç memnun olmayacağı bir durumdur.

Barack Obama'nın muhtemel politikaları şunlar olabilir: Başından beri söylediği üzere her ne şekilde olursa olsun Irak'ı 2011 sonuna kadar tamamen boşaltmak. Bu, yerini değişen dengelere göre bazı yöntem değişikliklerine bırakabilir. Bunlardan ilki askerlerin ve amerikan varlığının kademe kademe çekilmesidir. Koç'a göre 2011'den sonra Irak'ta eğitim, danışmanlık, kontra terör için sınırlı bir güç bırakılabilir.²⁰⁹

Amerika tarafından yapılan çelişkili açıklamalar durumu belirsizleştirmektedir. 5 Temmuz 2009 tarihinde başkan yardımcısı Biden, etnik şiddetin yeniden başlaması halinde ülke ile ilgili planlarının değişebileceğini söylemiştir.²¹⁰ Bundan yaklaşık 25 gün sonra ise Obama'nın savunma bakanı Gates, Amerika'nın geri çekilme sürecinin hızlandırılabilceğini

²⁰⁶ Obama, B., a.g.k., s. 27.

²⁰⁷ Akgönenç, O., ‘‘Yeni Amerikan Başkanı: Barack Obama ve Dünyanın Beklentileri’’, Jeopolitik, Sayı 59, İstanbul, 2008, s. 21.

²⁰⁸ <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=765> (9.03.2009)

²⁰⁹ Koç, Ş.B., ‘‘SOFA ABD için Irak'ta sonun başlangıcı mı?’’ s. 55.

²¹⁰ Sabah, ‘‘Etnik şiddet yeniden başlarsa planlar değişir’’, 5 Temmuz 2009

söylemiş, ABD’li komutan Roy Gediarno’nun Irak’ta işlerin beklenenden daha iyiye gittiğini söylediğini aktarmıştır.²¹¹

Obama Beyaz Saray’da Irak başbakanı Nuri El-Maliki ile yaptığı görüşmeden sonra son olarak 2011 sonunda askerlerin tamamının ülkeden çekileceğini yineledi.²¹² Amerika’nın siyasi etkinliğini muhafaza ederek ülkeden askerlerini 2011 sonuna dek çıkaracağını söylemek en yerinde tespit olarak görülmektedir. Gelişmeye ve ilerlemeye başlayan Irak için demokrasiye ve kalkınmaya önem veren Obama’nın tercihini bu yönde yapması ve buradaki birlikleri mümkün olan en kısa sürede Afganistan ve diğer bölgelere aktarması beklenmektedir.

Zira stratejik öneme haiz bölgeden apar topar çekilmek ve oluşacak otorite boşluğunun Rusya, İran, Çin gibi devletlerce doldurulması riskini almak pek akıllıca değildir.²¹³ Çekilme ABD güdümünden kolayca kurtulamayacak bir iktidarı geride bırakarak yapılacaktır denebilir. Amerika’nın çekilme sürecinde nasıl bir yol izleyeceği konusu da önemlidir. Çekilme sürecinde destek bekleyeceği ülkelerin başında hiç şüphe yok ki Türkiye gelmektedir. Dolayısıyla Türk- Amerikan ilişkilerinde Irak ve geleceği konusu da önem taşımaktadır. Buna ilerideki bölümlerde değinilecektir.

2.2.1.3. Suriye

Suriye, Ortadoğu’da yer alan bir diğer bölgesel güçtür. Bugüne dek ABD ile olan ilişkileri İsrail-İrak-İran-Lübnan meseleleri ile etkileşim içerisinde olmuştur. Bugün de bu durum sürmektedir. Suriye’nin bilhassa Amerika’nın özel ilgisine sahip İsrail ile olan ilişkileri ince bir çizgide seyretmektedir. Önemli bir su kaynağına ev sahipliği yapan Golan tepeleri en önemli anlaşmazlık nedenlerinden biridir. ABD-Suriye ilişkileri George W.Bush döneminde, 2005 senesinde Lübnan başbakanı Refik El-Hariri’nin öldürülmesi ile kopmuştur. Bu olay sonucu ABD büyükelçiliğini geri çekmiştir. O tarihten bu yana ilişkiler maslahatgüzar seviyesinde devam etmektedir. Daha geriye gidilirse henüz 2002 yılında eski CIA başkanı

²¹¹ <http://www.voanews.com/turkish/2009-07-30-voa11.cfm> (3.08.2009)

²¹² <http://www.usakgundem.com/haber/39652/obama-39-dan-irak-39-tan-%C3%A7ekilme-garantisi.html> (5.08.2009)

²¹³ Uslubaş, F., “ Değişen Küresel Dengeler”, Jeopolitik, Sayı 58, İstanbul, 2008, s. 28.

James Woolsey'in yapmış olduğu bir konuşmasında ABD'nin soğuk savaşıyla beraber 3.dünya savaşını kazandığını, 4.sünün ise yalnızca teröre karşı değil demokrasi ve özgürlük için de olduğunu söylediğini görürüz.²¹⁴

Bu savaşta tanımlanmış üç düşmandan biri de Suriye'ydi. Aslında Suriye'nin haydut devlet olarak tanımlanması 1980'lerin başına kadar götürülebilir. Bugün, Suriye jeopolitik konumu nedeniyle öne çıkan önemli bir ülkedir. ABD ve AB'nin genişleme projelerinin kesişim noktasında yer almaktadır.²¹⁵ Günümüzde elemanter bir nükleer programı da bulunmaktadır.²¹⁶ Bu nükleer program İsrail'in nükleer gelişimi ile doğru orantılıdır. Kendisini tehdit altında hisseden Suriye tedbiri elden bırakmamaktadır.

Son dönemdeki bu olumsuz gelişmelerin aksine Obama döneminde Suriye-ABD ilişkilerinin olumlu bir seyir izleyeceğini belirtmek yerinde olacaktır. İlk işaretler bunun habercisidir. Beşar Esad, Obama'yı başkanlığı nedeniyle ilk tebrik eden devlet başkanlarından biridir. Ayrıca Obama'yı ülkesine ziyaret için davet etmiştir.²¹⁷ ABD başkanı Obama'nın Ortadoğu özel temsilcisi olarak George Mitchell'i ataması ilişkilerin geleceği açısından oldukça önemli bir gelişmedir. Mitchell, sorunların çözümünde etkili olabilecek ılımlı bir isimdir. 2009 yılı temmuz ayında Mitchell İsrail'e bir ziyaret gerçekleştirmiş ve devlet başkanı Beşar Esad ile görüşmüştür.²¹⁸ Görüşmede Suriye ile İsrail arasındaki ilişkilerin öncelikli olarak iyileştirilip geliştirilmesinden söz edilmiştir. Barış temelinde, bölgedeki Arap ülkeleri ile Amerikan ilişkilerinin geliştirilmesine vurgu yapılmıştır.

Beşar Esad ile George Mitchell görüşmesi meyvelerini hemen vermiştir. Obama yönetimi Suriye'ye yönelik yaptırımları hafifletme kararı almıştır. Fakat Beyaz saray sözcüsü Tommy Vietor yaptırımların tamamen ortadan kaldırılmasının söz konusu olmadığını belirtmiştir.²¹⁹ Barack Obama Hariri suikastından 4 yıl sonra önemli bir adım atarak tekrar

²¹⁴ Başyurt, E., a.g.k., s. 183.

²¹⁵ Yaraşır, V., a.g.k., s. 223.

²¹⁶ İşbilen, E., a.g.k., s. 90.

²¹⁷ <http://www.milliyet.com.tr/Dunya/HaberDetay.aspx?aType=HaberDetay&ArticleID=1114008> (6.08.2009)

²¹⁸ <http://www.voanews.com/turkish/2009-07-26-voa1.cfm> (6.08.2009)

²¹⁹ <http://www.milliyet.com.tr/Dunya/SonDakika.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=1122293> (6.08.2009)

Suriye'ye büyükelçi atanacağını açıklamıştır.²²⁰ Suriye'nin, Jacques Chirac'tan sonra göreve gelen Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy ile birlikte Avrupa'yla bütünleşme ve entegrasyon çabaları artmaya başlamıştır. Bu, gerek AB gerekse de ABD tarafından olumlu karşılanmıştır. Suriye'nin bu çabaları teşvik dahi edilmektedir.

Obama'nın dış işleri bakanı Hillary Clinton, henüz koltuğa oturmadan önce Senato dış ilişkiler Konseyi'nde yapmış olduğu konuşmada yeni dönemde Suriye'nin orta doğuda daha fazla rol alan aktif ve yapıcı bir aktör olması gerektiğini vurgulamıştır.²²¹ ABD senato dış ilişkiler komitesi başkanı Senatör John Kerry'nin Şam ziyareti de bu çerçevede değerlendirilebilir olumlu bir gelişmedir.

Suriye de son dönemde olumlu adımlar atma eğilimindedir. Lübnan politikalarında gözle görünür bir şekilde yaşanan değişim bunlardan biridir. Ocak 2009 tarihinde Lübnan ve Suriye karşılıklı olarak büyükelçilik açmıştır. Suriye'nin yıllarca kendi toprağı olarak gördüğü Lübnan ile ilgili attığı bu adım büyük önem taşımaktadır.²²² Obama'nın başkanlık kampanyası dönemi boyunca İran ve Suriye için diyalog vurgusu yapması ve buraya kadar saydığımız gelişmeler ilişkilerin geleceğı açısından olumlu izler taşımaktadır.

Obama'nın Irak'tan çekilme sürecinde en çok ihtiyaç duyabileceğı ülkelerin başında Suriye'nin gelmesi de bu iki ülke ilişkilerinin yakınlığı bakımından önemlidir. Obama, olası bir anda ihtiyaç duyacağı Suriye ile diyalog içerisinde olmayı tercih edecektir. Her iki ülkenin de karşılıklı menfaatleri bunu gerektirmektedir. Suriye, ABD'nin Irak'tan çekilmesini kolaylaştırıcı bir ülke konumundadır. Buna karşılık Ekonomik yaptırımlardan muaf tutulmayı arzu edebilir. Ve bu yönde beklentilerini zaman zaman dile getirebilir.

Yaşanması muhtemel olumsuzluklar veya problem teşkil edecek konular da vardır. Bunların başında ise İsrail ile Suriye arasındaki barış görüşmelerinin kesilmesi tehlikesi ve bu iki ülkenin geleceğinin belirsizliğidir.²²³ Bunun yanı sıra AB, etkileşim için çaba gösterdiği

²²⁰ Sabah, 'ABD'nin Şam'a Dönüşü', 25 Haziran 2009

²²¹ http://orsam.org.tr/tr/trUploads/Etkinlikler/Dosyalar/200939_gundemanaliz.3.web.pdf (07.08.2009)

²²² <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=223> (07.08.2009)

²²³ Orhan, O., 'Suriye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Yeni Dönem', Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008, s. 13.

Suriye üzerinde nüfuzunu yaymak isteyebilir. Bu ilişkilerin gerginleşmesi ve kopması anlamına gelebilecektir. İsrail ile olan anlaşmazlık Suriye'nin ABD ile olan ilişkilerine de yansiyabilir. İsrail ve ABD ile olan görüşmelerine çok sıcak bakmayan İran'ın Suriye'den uzaklaşması bölgede yalnızlaşmasına neden olabilir. Rusya'nın Suriye'de yer alan Tartus deniz üssü de anlaşmazlık doğurabilir bir nedendir.²²⁴

Bilindiği gibi İran özellikle ABD'ye karşı uzlaşmaz bir tutum içerisindedir. İran ve Suriye 1980'li yıllardan bu yana yalnızca siyasi değil, kültürel, ekonomik, savunma ve güvenlik anlamında da yakın iki ülkedir.²²⁵ İran'dan uzaklaşan Suriye zor anında sırtını dayayabileceği muhtemel bir dosttan olabilir.

2.3. Avrupa Birliği ile İlişkiler

Avrupa Birliği, günümüzde diğer devlet bazlı aktörlerle beraber dünya politikasında etkin olmaya çalışan bir yapılanmadır. İlk olarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu olarak kurulmuş, daha sonra Avrupa Atom Enerjisi topluluğu ile birleşmiş ve son olarak Avrupa birliği adı altında kurumsallaşmış bir yapıdır. Ekonomik işbirliğinden siyasi bir örgütlenmeye doğru evrilmiştir. ABD, Rusya, Çin gibi aktörler ile beraber dünya politikalarına yön verme amacındadır. Bunu genişleme stratejileri ile gerçekleştirmektedir. Türkiye Cumhuriyeti de AB'ye aday ülkelerden biridir. AB'nin günümüzdeki üye sayısı 27'dir. AB içinde öne çıkan ülkelerden en önemlileri Fransa, Almanya ve İngiltere'dir.

Avrupa ile ABD arasında geleneksel bir görüş farklılığı bulunmaktadır. Bunu, karşılaşılan benzer uluslar arası sorunlarda kendini gösteren yöntem farklılıkları ortaya koyar. Tarih boyunca Amerika askeri gücü ve şiddeti, tek yanlı müdahaleyi ve sert yaptırımları desteklemiştir. Avrupa ise genel itibariyle genişletilmiş diplomasi, yumuşak güçten ve karşılıklı ilişkilerinden yana olmuştur.

Bu şekilde ele alındığında Joseph Nye, ABD'ye meydan okuyabilecek tek yumuşak güç olarak AB'ye vurgu yapar.²²⁶ Ekonomi ve siyasetteki pazarlık ve uzlaşma nosyonları çok

²²⁴ <http://www.skyturkonline.com/news.jsp?c=1&newsId=81526> (07.08.2009)

²²⁵ <http://www.turksam.org/tr/a1736.html> (07.08.2009)

²²⁶ <http://www.ekopolitik.org/public/printnews.aspx?id=940> (2.06.2009)

önemlidir. Her ne kadar böyle görünse de Avrupa'nın da yeterince masum olduğu söylenemez. 2 dünya savaşının müsebbibi ve taraflarının çoğunun Avrupalılar olduğu unutulmamalıdır. Aslında ABD'nin kaba güç, AB'nin ise yumuşak güç ile özdeşleştirilmesine yol açan farklı görüşler, her iki tarafın da birbirinden farklılık arz eden tarihsel deneyimleri, edinmiş oldukları misyonlar ve kapasitelerinin sonucu olarak da değerlendirilebilir.²²⁷

AB sürekli olarak ABD ile mücadele halinde olmuştur. Bunu çeşitli anlaşmalar, programlar, girişimler ve işbirlikleri ile izlediği politik tutumlarda görürüz. Her 2 taraf karşılıklı misillemeler yaparak hareket etmektedir. Örneğin Türkiye'nin de katılımcı olarak yer aldığı, 2004 yılı haziran ayında Georgia'da düzenlenen G-8 zirvesinin hemen ardından AB'nin de Avrupa Komşuluk Politikası adı altında benzer bir girişim başlattığına tanık oluruz. Her iki girişim de ekonomik ve siyasi nüfuzu yayma olarak da değerlendirilebilir.²²⁸ Akdeniz diyalog Programı da bu etkinliklerden bir diğeridir.

AB'nin güvenlik stratejileri de ABD'nin ulusal güvenlik stratejilerden çok farklı içeriklere ve yaptırımlara sahiptir. Yeni güvenlik stratejilerinde bir dış politika yaptırım aracı olarak sunulan önleyici müdahale konusunda derin görüş farklılıkları mevcuttur. ABD'nin Bush dönemindeki önleyici savaş doktrini düşmanın hareketinden önce davranmayı öngören bir yaklaşıma sahipti. Oysa örneğin AB'nin Solana Belgesi'nde ise yeni tehditler karşısında aşırı güç kullanımına dayanan bu strateji reddedilmiş ve önleyici angajmanlar çerçevesinde askeri olmayan güç unsurları öncelikli olarak telaffuz edilmiştir.²²⁹ Diplomasi, açık görüşme gibi yöntemler bunlardan bazılarıdır. Bu iki farklı bakış açısı uzun bir müddet daha devam edeceğe benzemektedir.

AB, 1990'lı yılların ortalarından beri İran'ı uluslar arası politikaya dahil etmeye çalışmıştır. İngiltere, Almanya ve Fransa'nın 2003 yılı ekim ayında başlattığı girişim bunlardan biridir.²³⁰ İran ile varılan Uranyum zenginleştirme anlaşması daha sonra Mahmud Ahmedinejad'ın iktidarı döneminde iptal edilmiştir. İran meselesinin Obama döneminde de

²²⁷ Özdikmenli, İ.- Ovalı, Ş., "Irak savaşı sonrasında Liberal dünyanın yapay İkiliği", Uluslar arası İlişkiler Dergisi, Cilt 5, Sayı 19, Ankara, 2008, s. 90.

²²⁸ Başyurt, E., a.g.k., s. 192.

²²⁹ Güney, N.A., a.g.k., s. 74.

²³⁰ İşbilen, E., a.g.k., s. 155.

AB-ABD arasında en önemli sorun olacağını söylemek gerekir. Bu sorunun tarafların ve İran'ın da olumsuz tutumları etkisinde kolayca çözüleceğini söylemek oldukça güçtür. Obama yönetimi içerisinde İran'a müdahale konusunda istekli yöneticilerin de yer alması durumu belirsizleştirmektedir. İran meselesi ABD-AB ilişkilerine son derece bağlıdır.

AB ve ABD arasındaki bir diğer önemli konu Küresel ısınma, iklim değişikliği ve Kyoto Protokolüdür. ABD, günümüzde atmosfere en çok sera gazı salınımı yapan ülkedir. Ancak Kyoto Protokolünü imzalamamakta direnmektedir.

Obama'nın da bu yönde çok fazla istekli olduğu görünmemektedir. Obama daha çok alternatif kaynaklara yönelineceğini, fosil yakıt tüketimini azaltacağını söylemektedir. Başkanlığı döneminde karbon emisyonunu aşağı seviyelere çekmeyi taahhüt etmektedir. *'İklimimiz ısınırken ve bilim adamları daha şiddetli fırtınaların, mahsulleri yok edecek, şehirlere zarar verecek kötü hava koşullarının tahminini yaparken, bizler küresel ısınmaya neden olan sera gazı üreten fosil yakıtlardan vazgeçmek zorundayız.*'²³¹ Obama döneminde daha çok rüzgâr, güneş ve biyokimya enerjisi alternatif kaynaklarının geliştirilmesi düşünülmektedir. Kyoto protokolünün kısa vadede imzalanması zordur.

AB ve ABD arasındaki anlaşmazlıklardan biri de Türkiye'nin AB üyeliğidir. Barack Obama başkan olduktan sonra yaptığı ilk diplomatik ziyaret için Türkiye'ye gelmiştir ve TBMM'de yapmış olduğu konuşmada Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediğini açıkça ifade etmiştir. Hillary Clinton, Robert Gates gibi isimler de Türkiye'nin adaylığını desteklemektedir. Türkiye son yıllarda Avrupa Birliği müktesebatına uyum çerçevesinde oldukça ilerleme kaydetmiş, yasalarında değişiklikler yapmıştır. Ancak uyum süreci hala devam etmektedir ve 2009 yılı itibari ile ilişkilerin durma noktasına geldiğini söylemek de yanlış olmayacaktır. Obama, NATO üyesi bir Türkiye'nin pekâlâ AB üyesi de olabileceğini söylemiştir.

Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin Türkiye'nin üyeliği karşısındaki olumsuz tavrına binaen şöyle demektedir: *' Ve Türkiye Avrupa'ya boğaziçi'ndeki köprülerden daha fazlasıyla bağlı. Yüzyıllar süren ortak tarih, kültür ve ticaret sizi bir araya getiriyor. Avrupa etnik,*

²³¹ Obama, B., a.g.k., s. 65.

geleneksel ve inanç çeşitliliği ile azalmaz, tam tersine büyür. Ve Türkiye'nin üyeliği Avrupa'nın temelini bir kez daha genişletir ve güçlendirir.'' ²³²

ABD ve AB karşılıklı çatışmalara rağmen birbirine mutlak surette ihtiyaç duyan 2 aktördür. ABD başkanlık seçimlerinden önce yapılan bir ankette Obama ile AB-ABD ilişkilerinin düzeleceğini düşünen Avrupalıların oranı % 47'dir. ²³³ Avrupalıların yarısı ilişkilerin düzeleceğine inanmaktadır. Bu, azımsanamayacak bir rakamdır.

AB'nin Obama döneminde dünya politikalarına yön veren, uzlaşmazlıkları çözen bir örgüt olarak etkin olabileceğini öngörmek güçtür. Bunun nedenleri ise şöyle sıralanabilir: Öncelikli olarak AB'nin yapısal niteliği hakkında görüş farklılıkları vardır. Avrupa Birliği ne federasyon ne de bir konfederasyon'dur. İkinci olarak zikredilebilecek ve belki de en çok önem taşıyan neden AB'nin askeri gücünün yetersizliğidir.

AB, operasyonel bir savunma ve güvenlik yapılanmasına sahip olmadığı gibi bu manada etkin bir çaba da sarf etmemektedir. ²³⁴ Realizmin yeterince açık ve etkin olduğu günümüzde yeterli bir askeri kapasite potansiyeline sahip olmadan başarı elde etmek güçtür. Askeri güç ve kapasite, yeter değilse bile ön şartlardan birincisidir. Yeni katılan ülkelerin yaratmış olduğu yük diğer bir nedendir. Katılan her yeni devlet siyasi ve ticari zorlukları da beraberinde getirmektedir.

Nitekim son dönemlerde bu durum tartışma konusu olmuş ve üyeler arasında ihtilaflar da meydana gelmiştir. ²³⁵ Almanya ve Fransa, mevcut durumu en azından bir süre için muhafaza etmeyi istemektedir. Yeni üyelere şüpheyle ve biraz da endişe ile yaklaşılmaktadır. Bununla birlikte bugüne değin sistemli olarak genişleme stratejisi izlenmiştir.

²³² Gezici, A., a.g.k., s. 59

²³³ Altınbaş, D., ' ' Obama, Atlantik'in iki yakasını bir araya getirebilecek mi?', Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008, s. 40.

²³⁴ Öztürk, O.M., Amerika Çökerken Yeni Kutuplaşma, İstanbul, 2007, s. 49.

²³⁵ <http://www.turksam.org/tr/a1660.html> (5.08.2009)

Şekil 9: AB'nin Genişlemesi

Kaynak:

http://www.ito.org.tr/ITOPortal/Dokuman/y04.02.03.07.doc_dosyalar/image002.jpg

Örgütün geleceği açısından bu şarttır. AB, ABD'ye ve onun liderliğindeki NATO'ya alternatif olarak genişleme süreci izlemekte ve belirli periyotlarla ülkeleri bünyesine katmaktadır.

Etkin bir güç olmak için genişleme stratejisi izleyen AB'nin geleceği ile ilgili olarak son olarak şunları belirtmek yerinde olacaktır. Kısa vadede küresel anlamda etkin bir güç olarak ABD'nin karşısına çıkması oldukça güç görünmektedir. Bölgesel gelişmeleri yakında takip etmekle beraber yukarıda sayılan nedenlerden ötürü etkinliği ABD'ye oranla sınırlı kalacaktır. Uluslar arası ortamda kendisi dışında etkin güçlerin olduğu da unutulmamalıdır.²³⁶

Üye devletlerin egemen çıkarlarından tam olarak ödün verememeleri düşünüldüğünde ve bu kadar fazla sayıda devletin her zaman ortak payda etrafında uzlaşma şansının düşük

²³⁶ Altınbaş, D., a.g.m., s. 43.

oluşu da göz önüne alındığında AB'nin küresel düzeyde etkin bir güce ulaşması oldukça zordur.²³⁷

2.4. Asya Devletleri ile Olan İlişkiler

2.4.1. Japonya ve Kuzey Kore

Japonya ve Kuzey Kore diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Amerika Birleşik devletleri ile olan ilişkileri bakımından biraz daha geri planda kalmış iki ülkedir. Fakat bilhassa Kuzey Kore'nin son dönemlerde yapmış olduğu nükleer denemeler nedeniyle Amerika'nın ilgisine mazhar olduğunu görmekteyiz. Japonya Amerika ilişkilerine baktığımızda her iki devletin genel olarak ikili iyi ilişkilere sahip olduğunu görürüz. Japonya-ABD ortaklığı, güneydoğu ve doğu Asya stratejisinin önemli bir mihenk taşıdır.

Japonya'nın güneydoğusunda bulunan stratejik bakımdan oldukça önemli bir konumda yer alan Okinawa'da ABD'nin üssü bulunmaktadır. Biraz daha geniş bir perspektiften bakarsak, soğuk savaş döneminde bölgedeki komünizmi çerçeveleme stratejisinin bir parçası olarak kurulan askeri üslerin soğuk savaşın bitmesinden yıllar sonra bile mevcudiyetini koruduğunu görürüz. ABD toprakları dışında savunma bakanlığına ait 800 tesis vardır.²³⁸

Şekil 10: Amerika Birleşik Devletleri Aleyhine Jeopolitik Trendler

➤ İslam Dünyasının artan batı düşmanlığı
➤ Patlamaya Hazır Ortadoğu
➤ Basra Körfezi'nde ağır basan İran
➤ Nükleer silahlı Pakistan
➤ Bağıllığını yitirmiş Avrupa
➤ Rusya
➤ Uzak doğu birliğini kuran Çin
➤ Japonya
➤ Latin Amerika'daki Amerikan karşıtlığı
➤ Silahsızlanma rejiminin bozulması

Kaynak: Brzezinski, Z., İkinci Şans, s. 187.

²³⁷ Altınbaş, D., "AB'nin dış politika başarısızlığı: Gazze örneği", Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009, s. 19.

²³⁸ Johnson, C., a.g.k., s. 77.

Ayrıca Amerika'nın Japon adalarında toplam 20.000 civarında askeri bulunmaktadır.²³⁹ Bugün Japonya ABD ile ekonomik alanda mücadele etmek amacındadır. Güçlü bir ekonomiye sahip olduğu da bir gerçektir. Kişi başına düşen milli gelir ve gayri safi yurt içi hasıla bakımından ABD'den sonra dünyada 2.sıradadır.²⁴⁰ Japonya'yı bölgesinde aktif bir aktör olmaktan alıkoyan en önemli husus Kore ve Çin ile olan sorunlu ilişkileridir.²⁴¹

Obama döneminde Japonya-ABD ilişkilerinin zayıflayacağını ve kısa vadede Japonya'nın üzerindeki ABD ilgisinin azalacağını söylemek yerinde olacaktır. Çin ile ilişkilerini geliştirme ve ilerletme yolunda adımlar atan Obama'nın bunun yanı sıra politikalarında Irak, Afganistan ve Rusya konularına ağırlık vereceğini de açıklamasıyla birlikte Japonya'nın Amerikan siyasetindeki önemi azalacaktır. Ortadoğu'da yer alan enerji kaynaklarına ihtiyacı her geçen gün artan Japonya'nın da Kafkasya ve hazar bölgesindeki ülkelerle işbirliğini artırma yoluna gideceğini söylemek mümkündür.²⁴²

Bunun yanı sıra, ABD'nin bölgedeki rakibi Çin ile ilişkilerini geliştirmesinden rahatsızlık duyabilir. Bunun da sonucu olarak Çin ile olan sorunlarını diplomasiyi artırarak çözme yoluna gidebilir. Diğer yandan Japonya'daki milliyetçi eğilimlerin artması ilişkileri çıkmaza sürükleyebilir.

Kuzey Kore cephesine döndüğümüzde ise ABD'nin bu ülkeden çekindiğini ve Obama'nın da dikkatini bu ülkeye ve nükleer denemelerine çevirdiğini söyleyebiliriz. Kuzey Kore yapmış olduğu denemelerle adeta dünyaya meydan okumaktadır. Nükleer silahlanma programı 1980'li yıllarla birlikte başlamıştır. Kuzey Kore Şubat 2007 itibarıyla 46 ile 64 kilogram plütonyum stokuna sahiptir ve bunlar nükleer silahlar için kullanılabilir durumdadır.²⁴³ Kore'nin 2006 yılında yer altında gerçekleştirdiği bir deneme sonucu Richter ölçeğine göre 4 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir.

²³⁹ Köni, H., a.g.k., s. 28.

²⁴⁰ Öztürk, O.M., a.g.k., s. 61.

²⁴¹ Çolakoğlu, S., Uluslar arası İlişkilerde Kuzeydoğu Asya, Ankara, 2009, s. 76.

²⁴² Yılmaz, S., a.g.k., s. 534.

²⁴³ İşbilen, E., a.g.k., s. 84

Kuzey Kore 2009 yılı mayıs ayında bir nükleer deneme gerçekleştirmiştir. Son olarak Güney Kore Savunma bakanlığı sözcüsünün aktardığı bilgiye göre temmuz ayında kısa menzilli füze denemesi yapılmıştır.²⁴⁴ Kore'nin daha önce, Nisan ayında yapmış olduğu ve amacının uzaya uydu yerleştirilmesi olduğu açıklanan füze denemesi oldukça tepki çekmişti. BM güvenlik konseyi tarafından kınanan bu deneme sonrası Kuzey Kore altılı grup görüşmelerinden çekileceğini ve denemelerine devam edeceğini deklare etmiştir.²⁴⁵ ABD dışişleri bakanlığı sözcüsü Robert Wood, füzenin fırlatılmaması gerektiğini söylemişti. Ancak denemenin ardından herhangi bir yaptırımında bulunulmamış olması, ABD'nin sert bir tepki vererek Kuzey Kore'yi daha da agresif hale getirmemeyi amaçladığını gösterir niteliktedir.²⁴⁶

Dışişleri bakanı Hillary Clinton Temmuz 2009'da Tayland'da gerçekleşen Asya güvenlik forumunda yapmış olduğu konuşmada uluslar arası toplumun Kuzey Kore'nin eylemlerini kınayarak birlikte hareket ettiğini ve bu şekilde devam etmesi halinde Kuzey Kore'nin dostunun kalmayacağını söylemiştir.²⁴⁷

İzleyen günlerde Kuzey Kore yetkilileri yapmış oldukları açıklamalarda Amerika ile bu konular ile ilgili olarak görüşmeye hazır olduklarını söylemişlerdir.²⁴⁸ Ancak Birleşik devletlerin tepkisi sert olmuştur. Bakanlık sözcüsü Ian Kelly, yapmış olduğu açıklamada görüşmelerin ancak altılı grup ekseninde yapılabileceğini, Amerika ve Kuzey Kore'nin yanında Güney Kore, Çin, Rusya ve Japonya'nın da görüşmelerde yer alması gerektiği söyleyerek olumsuz bir yanıt vermiştir.²⁴⁹

ABD'nin Kuzey Kore yaklaşımında 2 ana ayak vardır.²⁵⁰ Bunlardan ilkinine göre Kuzey Kore gerek devlet yapısı ve gerekse de lider profili olarak değerlendirildiğinde dünyadan kopuk bir zorba, baskıcı devlet konumundadır. Otoriter ve taviz vermez görüntüsüyle Kuzey Kore lideri Kim Jong İl bu görüşe bire bir uymaktadır. İkinci görüşe göre ise Kuzey Kore

²⁴⁴ Sabah, "Kuzey Kore yine füze denedi", 3 Temmuz 2009

²⁴⁵ <http://www.turksam.org/tr/a1680.html> (08.08.2009)

²⁴⁶ Küçük, F., "Kuzey Kore'nin füze denemesinin bölgedeki dengelere yansımaları", Stratejik Analiz, Sayı 109, Ankara, 2009, s. 21.

²⁴⁷ <http://www.voanews.com/turkish/2009-07-24-voa1.cfm> (08.08.2009)

²⁴⁸ <http://www.voanews.com/turkish/2009-07-27-voa19.cfm> (08.08.2009)

²⁴⁹ <http://www.voanews.com/turkish/2009-07-28-voa11.cfm> (08.08.2009)

²⁵⁰ Çolakoğlu, S., a.g.k., s. 204.

diğer bütün devletler gibi rasyonel bir şekilde hareket eden ve temelde kendi çıkarları ekseninde hareket eden bir uluslar arası aktördür. Obama yönetiminde yer alan yetkililerin bugüne dek yapmış oldukları açıklamalar çerçevesinde Kuzey Kore'nin sayılan birinci anlayış temelinde görüldüğünü söylemek mümkündür.

Obama döneminde ilişkilerin geleceğini etkileyebilecek bir diğer husus ise olası bir Kuzey-Güney birleşmesidir. Bu yalnızca ABD-Kuzey Kore ilişkilerini değil bölgesel tüm ilişkileri de kökünden değiştirebilecek bir olgudur. Bu birleşme şekilleri 4 ana başlık olarak sayılabilir.²⁵¹ Bunlar sırasıyla Aşamalı değişim, Statükonun korunması, sistemin çöküşü ve Savaş'tır. Aşamalı değişim ticari entegrasyon ve bunu izleyen siyasi birleşmeyi öngörür. Yumuşak ve kademeli geçiş en akılcı seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Savaş ise tüm dengeleri değiştirebilecek, arzu edilen son seçenektir. Son olarak şunu söylemek yerinde olacaktır; Amerika'nın izleyeceği tutum ve vereceği tepkiler ilişkilerin geleceğini belirleyici olacaktır.

2.4.2. Afganistan

Afganistan, Barack Obama'nın en çok önem verdiği ülkelerin başında gelmektedir. Göreve geldikten sonra yapmış olduğu açıklamalarında Irak'taki birliklerin ülkeden çekilmesi ile beraber Afganistan'a aktarılacağını söylemiştir. El Kaide ile mücadele Barack Obama'nın öncelikli hedeflerinden biridir. Şurası kesin ki Irak George W.Bush'un savaşıydı ve Afganistan da Barack Obama'nın ilk ciddi sınav yeri olacaktır. Başkanlığının geleceğini Afganistan'da yaşanacaklara bağlamak yanlış olmayacaktır.

Barack Obama'ya göre terörle yapılan mücadelenin ana cephesi Irak değildir. '*Barack Obama kontra-terör faaliyetlerini desteklemek için Afganistan'a ek olarak en az 2 tane birlik gönderecektir ve Taliban ile savaşta NATO'nun çabalarını destekleyecektir.*'²⁵² Temmuz 2009'un sonlarında Savunma bakanı Robert Gates gerek Afganistan'da yararlanmak için

²⁵¹ Polat, Z., "Güney ve Kuzey Kore birleşmeye her gün bir adım daha yaklaşıyor mu?", Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009, s. 80.

²⁵² Obama, B., a.g.k., s. 102.

gerekse de genel ihtiyaca yönelik olarak asker sayısının 22 bin kişi artırılacağını açıklamıştır.²⁵³

Afganistan'da intihar saldırıları ve bombalamalar devam etmektedir. Ülkenin geleceği belirsizliğini korurken Barack Obama'nın izleyeceği politik ve askeri tutum belirleyici olacaktır. Afganistan'da yönetim kademesinde 4 farklı aktörün rol aldığı görülmektedir. Bunlar ABD'nin bizatihi kendisi, BM, NATO kuvvetleri, Sivil toplum kuruluşları ve Cumhurbaşkanı Karzai iktidarındır. Karzai İktidarı'nın geleceği de Obama'nın tutumuna direkt bağlıdır. Halkın desteğini arkasına alamamış Karzai'nin ülke içindeki meşruiyeti de tartışmalıdır. Afganistan'da bugün 70 bin yabancı asker ve onlara destek veren 140 bin Afgan askeri gücü bulunmaktadır.²⁵⁴

Barack Obama Afganistan'daki ilk ciddi hamlesini 2009 yılı temmuz ayında gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede Terörle savaşta yeni vizyonunu yansıtan Hançer Operasyonunu başlatmıştır. 4 bin Amerikan askerinin Taliban'ın kalesi olarak bilinen Helmand'ın kontrolünü ele geçirmek için harekete geçmesi atılan ilk ciddi adım olmuştur.²⁵⁵

Buna göre operasyona katılan ABD askeri sayısı 4000'dir. Bunun yanı sıra 650 kişilik takviye Afgan askeri tertiplenmiştir. ABD'li Komutan Larry Nicholson operasyonun belli bir plan çerçevesinde hazırlandığını söylemiştir.

Ancak Afganistan'daki sorun askeri yöntemlerle halledilemeyecek kadar derindir. 2009 yılı Nisan ayında Ankara'da bir araya gelen 3 ülke; Afganistan, Pakistan ve Türkiye bir Ankara eylem planı hazırlanması ve uygulanması üzerinde mutabakata varmıştır. Buna göre bölgedeki bu 3 aktör, her yıl en az bir kez bir araya gelecek, ekonomik işbirliği yönünde adımlar atılacak ve dış işleri ile silahlı kuvvetler ve istihbarat kurumları eşgüdümlü olarak hareket edecektir.²⁵⁶ Buradan da görüldüğü üzere Afganistan'ın geleceğinde salt askeri

²⁵³ Sabah, ‘‘ABD Asker sayısını artırıyor’’, 22 Temmuz 2009

²⁵⁴ <http://www.turksam.org/tr/a1589.html> (10.08.2009)

²⁵⁵ Sabah, ‘‘Taliban’a Obama hançeri’’, 3 Temmuz 2009

²⁵⁶ <http://arsiv.sabah.com.tr/2009/04/02/haber,71E3A3C88D7442B8AAB4E0C3CF334E26.html> (02.04.2009)

çözümler olumlu sonuçlar doğuramayacaktır. Obama da bunun farkındadır. Nitekim Afganistan ve Pakistan için açıklamış olduğu strateji belgesi de bunu kanıtlar niteliktedir.²⁵⁷

Bu belgede Afganistan ve Pakistan için yapılması gerekenler, hedefler ve stratejiler saptanmıştır. Buna göre Afgan güvenlik güçlerinin eğitilmesi, askeri ve toplumsal tedbirlerin bir arada uygulanması, uyuşturucu ticaretine engel olunması, Afgan merkezi iktidarının meşruiyetinin sağlanması gibi tedbirler sıralanmıştır. Ancak önemli olan bunlara ne kadar sadık kalınacağı, plana ne kadar bağlı kalınacağı veya ne gibi sapmalar yaşanabileceğidir.

Obama'nın göreve geldikten sonra Afganistan Pakistan koordinatörlüğüne tecrübeli bir isim olan Richard Holbrooke'u ataması önemli bir gelişmedir.²⁵⁸ Afganistan Irak'la karşılaştırıldığında oldukça farklıdır. Geleneksel yöntemler burada işe yaramayabilir. Bir kere hem nüfus olarak Irak'tan fazladır hem de topografik yapı olarak farklılıklar arz eder. Uyuşturucu ülkenin hem en önemli geçim kaynağı hem de en önemli sorunudur. Afganistan'da yerel halkın, sivil toplumun beklentileri ve görüşleri de dikkate alınmalıdır. Afganistan'ın geleceğinde Afgan halkın, yeni siyasal oluşumların ve Afgan üniversite gençliğinin de görüşleri önem taşımaktadır.²⁵⁹

Başta Türkiye olmak üzere birden fazla aktörün bu ülkenin geleceğinde etkili olabileceği açıktır. Türkiye 2009 yılı Ağustos ayında Uluslar arası güvenlik ve yardım kuvvetleri Kabil bölge komutanlığını devralacaktır. Dolayısıyla bundan sonraki süreç için Afganistan'da sıfır toplamlı oyun yerine karşılıklı çıkarların söz konusu olduğu işbirliğine dayalı bir politikanın başlayacağı öngörülebilir.²⁶⁰ Hindistan ve Pakistan da önemli roller üstlenmesi beklenen muhtemel ülkelerdir. Kamuoyunda ve uluslar arası çevrelerde Afganistan'dan sonra sıradaki ülkenin Pakistan olabileceği yönünde beklentiler de vardır. Ancak kısa vadede bunun gerçekleşebileceğini söylemek güçtür.

²⁵⁷ http://www.whitehouse.gov/assets/documents/afghanistan-Pakistan_white_paper.pdf (10.08.2009)

²⁵⁸ Koç, Ş.B., "Afpak:Obama'nın savaşı", Stratejik Analiz, Sayı 109, Ankara, 2009, s. 54.

²⁵⁹ Aras, B., "Afganistan Çıkması", Sabah, 24 Haziran 2009

²⁶⁰ Ekşi, M., "Türkiye, Afganistan merkezli gelişmelerin neresinde yer alıyor?", Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009, s. 67.

Zira ABD'nin bu iki ülkeye de Afganistan için ihtiyacı vardır. ABD, Hindistan'ın kendi ekseninde tutulmasını arzu etmektedir.²⁶¹

Barack Obama'nın Afganistan ile ilgili en önemli hamlelerinden biri bölgeye yeni bir komutan atmasıdır. David McKiernan'nın yerine Stanley McChrystal atanmıştır. McChrystal özel kuvvetlerdeki geçmişi ile ön plana çıkan, Irak'ta özel operasyonlar komutanlığı görevinde bulunmuş ve El Kaide'ye karşı başarılar elde etmiş bir askerdir.²⁶² Obama'nın bu hamlesi ülkeye ne kadar önem verdiğinin göstergesidir. Bu adım kararlı ve kendinden emin bir politika izleneceğinin ilk işareti olarak da okunabilir.

Amerikan çevrelerinde ve kamuoyunda Afganistan'ın geleceği hakkında iki farklı görüş mevcuttur. Bunlardan ilkinde göre Amerika son olarak Irak'ta, fakat daha önce ve çok daha şiddetli bir biçimde etkilerini hissettiği Vietnam'da olduğu gibi Afganistan'da kalmayı sürdürürse işler içinden çıkılmaz bir hal alacaktır. İkinci gruptakiler ise stratejik olarak öneme haiz bu bölgenin asla terk edilmemesi gerektiğini belirtmektedirler. Bilhassa başını Başkan Obama ve Savunma bakanı Gates'in çektiği bu ikinci grup, küresel terörle mücadelenin sürmesi için Afganistan'da konuşlanmanın ivedi ve gerekli olduğuna inanmaktadır.²⁶³

Savunma bakanı Gates'in 2009 ağustos'unda yeni komutan McChrystal ve üst düzey komutanlarla yaptığı görüşmede mevcut durum ile ilgili bilgi aldığı görülmektedir.²⁶⁴ Ülkede yaklaşan başkanlık seçimleri öncesi ise Taliban yapmış olduğu açıklamada seçimleri sabote edeceğini açıklamış ve halkı da seçimleri boykot etmeye çağırmıştır.²⁶⁵ Ülkede askeri kuvvetlerin ikmaller sırasında maruz kaldığı saldırılar aralıklarla da olsa sürmektedir. Ülkenin çeşitli bölgelerinde meydana gelen bombalı saldırılarda sivil halkın dâhil olduğu çok sayıda insan hayatını kaybetmektedir. Yaklaşan seçimler de ülkenin geleceği açısından oldukça önemlidir.

²⁶¹ Erol, M,S., "Hindistan:Oyun içinde Oyun", Aujourd'hui la Turquie Türkçe, 1 Ocak 2009

²⁶² Dağdelen, M,K., "Afganistan: Yeni Strateji ve Yeni Komutan", Stratejik Analiz, Sayı 110, Ankara, 2009, s. 12.

²⁶³ Uslubaş, F., "Obama ile yalancı bahar" Jeopolitik, Sayı 63, İstanbul, 2009, s. 39.

²⁶⁴ <http://www.voanews.com/turkish/2009-08-04-voa4.cfm> (10.08.2009)

²⁶⁵ <http://www.voanews.com/turkish/2009-07-31-voa9.cfm> (10.08.2009)

Bunların ışığında Obama ve ekibinin ülkenin geleceği ile ilgili neler yapabileceğini şu şekilde özetlemek mümkündür: Bütünüyle bir ulus inşası faaliyetine girişmek. Bu, devletin işleyişiyle ilgili bütün kurumların yeni baştan yapılandırılması ve faaliyete geçirilmesini kapsayacağından oldukça fazla maliyetli ve gerçekleştirilmesi zor bir seçimdir. Kanaatimizce Obama istediği zaman müdahale imkânına olanak taşıyacak şekilde ülkeden kısmi şekilde çekilecektir. Bu, askerlerin ve üslerin büyük bir bölümünün aktif bir şekilde faaliyetlerine devam etmesi, ancak gerekli hallerde müdahalede bulunmak üzere ülkede devamlı surette bulunması anlamına gelir. Bilindiği gibi ABD askerleri Haziran 2009'da kent merkezlerinden tamamen üslerine çekilmişti.

ABD bu yolu tercih edecektir zira böylesi stratejik bir bölgeyi tamamen terk etmek Orta Asya Cumhuriyetleri üzerindeki nüfuzunu kırabilir. Bölgedeki Çin ve Rusya'yı gözlem altında tutabilmek için de bu şarttır.²⁶⁶ Bölgeden çekilen bir Amerika'nın küresel terörle mücadelesinde Avrasya'dan kopukluk yaşanabilir. Hazar havzasındaki enerji kaynaklarının batı ile olan bağlantısı da bu bölgeden sağlanmaktadır. Ülkedeki Amerikan karşıtlığı da göz önüne alındığında en makul seçenek budur. Yapılacak seçimlerde ABD'nin temsil gücü yüksek yeni bir ismi ortaya getirmesi elzemdir. Bu, aynı zamanda kendi hareket alanını da genişletip rahatlatacaktır.

2.4.3. Çin

Çin günümüzün yükselen güçlerinden biridir. Bilhassa ekonomik kalkınma hamleleri ile dünya piyasasında son yıllarda kendisine önemli bir yer edinmiştir. Ekonomi temelli gücünü siyasi ve askeri alanda da sağlamak ve geliştirmek maksadındadır. Barack Obama döneminde de yükselen bir güç olarak dünya siyasetinde aktif bir rol izlemeye çalışacaktır. Çin, Berlin duvarının yıkılması ile sona eren soğuk savaş süreci sonrası başlayan tek kutuplu düzenin devam ettirilmesindeki en büyük engellerden biridir. ABD'nin öncelikli stratejik hedeflerinden en önemlisidir.²⁶⁷

²⁶⁶ Akgönenç, O., ‘‘Başkan Obama’nın Türkiye Ziyareti:Stratejik çıkarlar ve tercihleri’’, Jeopolitik, Sayı 63, İstanbul, 2009, s. 11.

²⁶⁷ Er, A., ‘‘Obama’nın Küresel seçenekleri’’, Cumhuriyet Strateji, Sayı 239, İstanbul, 2009, s. 9.

Uluslar arası ilişkilerde soğuk savaş sonrası yeniden yapılanma süreci ve gidişat çok kutuplu bir düzene işaret etmektedir.²⁶⁸ Çin de bu çok kutuplu düzenin önde gelen aktörlerinden biridir.

2008 yılında başlayan küresel ekonomik kriz bütün ülkeleri etkilemiştir. Bunların başında ABD gelmektedir. Çin, mevcut durumu ve ekonomisiyle en az hasar alabilecek ülkelerden biridir. Çin'in yaklaşık 1,5 trilyon dolar rezervi vardır. AB ve ABD'ye yaklaşık 550 milyar dolar ihracat yapan Çin'in dış pazarların daralması dışında krizden çok fazla etkilenmesini beklemek söz konusu değildir.²⁶⁹ Buna karşın ABD'nin bütçe açığı Temmuz 2009 itibariyle 1 trilyon 86 milyar doları bulmuştur.²⁷⁰

Obama'nın Çin politikası bu anlamda da önemlidir. Rekabeti arzu eden Çin ve onu dizginleme politikası güden Amerika ilişkilerinin nasıl seyredeceği önemlidir. ABD'nin uluslar arası terörizm ile mücadele kapsamında Asya kıtasında yer alan üslerin büyük çoğunluğu Çin'in batısında yer alan ülkelerde yer almaktadır. Ayrıca Çin Şanghay İşbirliği Örgütü çerçevesinde Rusya ile yakınlaşarak ABD'yi dengeleme politikaları izlemeyi sürdürmektedir. Dolayısıyla Obama'nın, ŞİÖ'nün genişleme ve etkili bir uluslar arası aktör olma çabasını engellemeye çalışacağı söylenebilir. Amerika'nın bir diğer rakibi İran'ın da Rusya ile geliştirdiği iyi ilişkiler neticesinde örgüte üye olarak alınması zaman zaman gündeme gelmektedir. Ancak bu konuda henüz kesin bir sonuç alınmamıştır. ABD ile ihtilafli konulardan biri de budur.

Ayrıca örgüt 2005'te yapmış olduğu bir toplantıda ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi ile ilgili takvim talebinde bulunmuş ve İran'ın üyeliğini görüşmüştür. Ancak dönemin ABD dışişleri bakanlığı sözcüsü terörizm ile sıkı bağları bulunan İran'ın üyeliğe kabul edilebilmesinin mümkün olmadığını açıklamıştır.²⁷¹ Ancak kısa vadede İran'ın örgüte üyeliği beklenmemelidir.

²⁶⁸ Yılmaz, S., a.g.m., s. 36.

²⁶⁹ Uslubaş, F., a.g.m., s. 24.

²⁷⁰ Sabah, 'Sam amca'nın bütçesi 9 ayda 1 trilyon dolar açıkla rekor kırdı', 15 Temmuz 2009

²⁷¹ <http://www.turksam.org/tr/yazdir946.html> (10.08.2009)

Bir diğerk mühim husus Çin Yuen'inin yükselişidir. Dünya piyasalarında birçok yerde işlem görmeye başlayan Yuen yükseliştir. Euro bölgesini kendi kontrolü altında tutmayı başarabilen ABD, Çin'in kendi parası ile ticaret yapmasından kaygı duymaktadır.²⁷² İkili ilişkilerdeki geleceğı şekillendirecek en büyük rekabet konularından biri de budur.

Çin nükleer silah programına sahip bir ülkedir. 2006 yılı itibariyle yaklaşık 130 tane savaş başlığına sahip durumdadır. Ek olarak yedek 200 savaş başlığı daha vardır. ABD üslerini hedef aldığı üzerine tahmin yürütölen 80 tane karadan karaya balistik füzesi de mevcuttur.²⁷³ Bu verilerden anlaşıldığı üzere Çin, doğrudan ABD'yi hedef alabilecek stratejik nükleer silah teknolojisine, teknik donanıma ve üretim kapasitesine sahiptir.²⁷⁴

Obama için de bu riskler geçerlidir. İki ülkenin zaman zaman gerginleşen ve zaman zaman yumuşayan ilişkileri olmuştur. Çin 2001'de dünya ticaret örgütüne üye olmuştur ve yine 2001 yılında APEC zirvesine ev sahipliğı yapmıştır. İlişkiler zıt kutuplar arasında gidip gelmektedir.²⁷⁵ Irak'ın işgalinde Çin'in ılımlı bir muhalefet sergileme nedenlerinden en önemlisi ABD'nin ilgisinin Ortadoğı'ya kayacak olması ve Asya-Pasifik ekseninde Çin'in hareket kabiliyetinin rahatlayacağı düşüncesidir.²⁷⁶ Yeni dönemde her iki ülke de karşılıklı çıkarlar doğrultusunda yumuşak ve itidalli davranmayı tercih edecektir.

Başkan Obama göreve gelir gelmez Çin lideri Hu Jintao ile görüşmüş ve ikili ilişkilerin geliştirilmesi gerekliliğinden söz etmiştir.²⁷⁷ Birçok kişiye göre Çin geleceğinin en büyük güç odaklarından biri olacaktır. Bu görüşü paylaşanlardan Ulusal Tayvan Üniversitesi profesörü Paul Zhao Xiang Qu da gelecekte dünyayı şekillendirecek süper güçlerden birinin mutlaka Çin olacağını belirtmektedir.²⁷⁸

²⁷² <http://www.turksam.org/tr/a1636.html> (10.07.2009)

²⁷³ İşbilen, E., a.g.k., s. 72.

²⁷⁴ Rogers, P., "Amerika'nın askeri duruşu:İyi niyetli, eşsiz bir emperyalizm", (Çev. M.Fırat), Socialist Register, Sayı 40, İstanbul, 2004, s. 167.

²⁷⁵ Çolakoğlu, S., "Şanghay işbirliği Örgütü'nün geleceğı ve Çin", Uluslar arası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 1, Ankara, 2004, s. 185.

²⁷⁶ Ersoy, E., "Irak işgali öncesinde ve sonrasında Çin diplomasisi", Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009, s. 75.

²⁷⁷ <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/473956.asp> (10.08.2009)

²⁷⁸ <http://www.turksam.org/tr/a1675.html> (10.08.2009)

Çin, Kuzey Kore bölümünde sözünü ettiğimiz iki Kore'nin olası birlikteliği durumunu da istememektedir. Birleşik bir Kore Çin'in güvenlik kaygılarını artırır. Çin'in asıl endişesi ABD-Güney Kore askeri ittifak'ının bu olası birliktelik sonrası da devam etmesi olacaktır.²⁷⁹ ABD'nin müttefiki konumunda olacak birleşik bir Kore demek ABD birliklerinin bölgede daha fazla etkin olmaları anlamına gelecektir.

Buna karşın Çin, Tibet ve bilhassa da Tayvan konularında ABD'ye ihtiyaç duymaktadır. Çin Tayvan'ı kendi topraklarına dâhil olarak algılamaktadır. Ayrılıkçı hareketlere tepki vermektedir. Her ne kadar George W.Bush döneminde Tayvan'a silah satışı ABD-Çin ilişkilerini gerginleştirdiyse de Obama dönemi daha farklı olacaktır. Obama tek Çin politikasını destekleyecek bir görüntü çizmektedir. Obama'nın yeni Asya politikası, bölge ülkeleriyle ilişkilerin uzun soluklu olarak devam ettirilmesi söylemleri, Seçim döneminde de Çin'deki insan hakları sorunları konusuna değinmemiş oluşu ilişkilerin olumlu seyredeceğine dair ipuçları vermektedir.²⁸⁰

Dışişleri bakanı Hillary Clinton ilk yurt dışı gezisini Asya-Pasifik ülkelerine yapmıştır. Bu, son derece önemli bir gelişmedir. Clinton son durak olarak Çin'de temaslarda bulunmuş ve ülkesine olumlu izlenimler ve mutabakatlarla dönmüştür. Bu gezisinde Çin devlet başkanı Hu Jintao, başbakan Wen Jiabao ve dışişleri bakanı Yang Jiechi ile görüşen Clinton ekonomik olarak Çin ile aynı gemide olduklarını belirtmiş, ekonomik krizin daha çabuk atlatılması adına ortak hareket edilmesi gerektiğinden bahsetmiştir.²⁸¹

Nisan 2009'da gerçekleşen ve Başkan Obama ile Çin devlet başkanı Hu'nun bir araya geldiği G-20 zirvesinde iki ülke ilişkileri açısından önemli adımlar atıldığını görüyoruz. Çin devlet başkanı Hu yapmış olduğu açıklamada ABD ile yeni dönemde ortak çalışmaya hazır olduklarını belirtmiştir. Barack Obama da Hu'ya paralel olarak ortaklık ve ekonomik ilişkiler temelinde ikili ilişkilerin devamlılığının sağlanmasını vurgulamıştır.²⁸²

²⁷⁹ Çolakoğlu, S., a.g.k., s. 139.

²⁸⁰ Lee, S., "Yeni ABD Başkanı Barack Obama ve Çin", Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008, s. 15.

²⁸¹ Uğur, C., "Hillary Clinton ziyareti ve Çin-ABD ilişkilerinde yeni dönem", Stratejik Analiz, Sayı 107, Ankara, 2009, s. 67.

²⁸² <http://www.turksam.org/tr/a1635.html> (10.07.2009)

Temmuz 2009'da yapmış olduğu açıklamada Obama Amerika-Çin ilişkilerinde yeni bir dönemin başladığını söylemiştir. İki ülke arasındaki ticaret açığının kapatılması ve küresel krizle mücadelenin ortak tabanda sürdürülmesi için işbirliğinin önemini vurgulayan Obama, yeni dönemin çatışma değil işbirliği getireceğini söylemiştir.²⁸³

Çin'in enerjiye olan bağımlılığının da her geçen gün arttığı düşünülürken ABD ile ilişkilerinin çakışan çıkarlar çerçevesinde sürdürüleceğini söyleyebiliriz. Yeni dönemde her iki tarafın da anlaşılabilirliğe düşebileceği durumlar muhakkak olacaktır fakat son tahlilde işbirliği ve örtüşen çıkarlar baskın çıkacaktır. Çin-ABD karşılıklı ilişkileri üçüncü alanlarda rekabete açık olsa da birbirleriyle olan ilişkilerinde sarmal biçiminde iç içe geçmiştir.²⁸⁴

2.4.4. Rusya

Rus-Amerikan ilişkileri son çeyrek yüzyıllık tarihte siyaset adamlarına bağlı olarak farklılıklar göstermiştir. 1996 yılı ocak ayında başbakan olan Yevgeni Primakov ile birlikte Rus dış politikası idealist ve batı yanlısı tavrını terk edip, güç politikası, ulusal çıkarlar ve ulusal güvenlik esaslarına dayanan yeni bir politika stratejisi belirlemiştir.²⁸⁵ Bu çerçevede Çin ve Japonya ile ilişkiler güçlendirilmiş ve kuzey Kore ile daha yakın ilişkiler içerisinde olmaya özen gösterilmiştir. ABD'nin Karadeniz çevresinde etki alanı yaratma girişimleri Moskova tarafından kuşkuyla karşılanmış ve sürekli bir tehdit olarak algılanmıştır. NATO'nun genişleyerek eski Sovyet bloğu ve Varşova paktı üyelerini bünyesine katma girişimlerine Rusya bugün de şüpheyle yaklaşmaktadır.

Vladimir Putin'in 2000 senesinde devlet başkanı olmasıyla birlikte bir takım stratejik değişiklikler meydana gelmiş ve ABD ile diyalog kurulabilmesinin zemini aranmaya başlanmıştır.²⁸⁶ Rusya, 11 Eylül saldırılarından sonra küresel terörizmle mücadele kapsamında ABD'nin yanında yer almaktan çekinmemiştir. Putin Rusyası'nın değişmeyen

²⁸³http://www.guncel-haber.com/4541028/haber_08_55_obama_%C3%A7in_le_ili%C5%9Fkilerde/
(10.08.2009)

²⁸⁴ Uğur, C., a.g.m., s. 68.

²⁸⁵ Çolakoğlu, S., a.g.m., s. 177.

²⁸⁶ Çolakoğlu, S., a.g.m., s. 180.

öncelikleri BDT ve pragmatizm idi.²⁸⁷ Ancak Rusya atmış olduğu adımlarda tedbiri elden hiç bırakmamış ve temkinli olmayı sürdürmüştür. Bugün de bu durum aynen geçerlidir.

Rusya ve ABD arasındaki son ciddi kriz Gürcistan-Rusya savaşı nedeniyle yaşanmıştır. Başında ABD yanlısı Mikhail Saakaşvili'nin bulunduğu Gürcistan'a Rusya Güney Osetya ve Abhazya anlaşmazlığı nedeniyle ağustos 2008'de müdahale etmiştir. İlişkilerin gerginleşmesine neden olan bu kriz sonrası ABD kuru bir protesto ile yetinmek durumunda kalmıştır. Bu, Rusya'nın gücünü göstermesi açısından kayda değer bir gelişme olarak not edilmelidir. 2008 yazında yaşanan bu gelişme ile beraber Abhazya ve Güney Osetya'nın Gürcistan'dan koparılarak tek taraflı olarak bağımsızlaştırılması, 2008 Mart ayında ABD tarafından tek yanlı olarak bağımsızlaştırılan Kosova'ya karşı bir misillemeydi.²⁸⁸

Rusya hiç şüphe yok ki kıtanın en önemli güçlerinden biridir. Gerek enerji zenginliği, gerek bu zenginliği ekonomik ve siyasi güce dönüştürebilme kapasitesi ve gerekse de büyütülmeye çalışılan ŞİÖ çerçevesinde uluslar arası arenada etkinliği olan bir aktör olma yolunda ilerlemektedir. Avrasya ve Kafkasya bölgesinde etkinliğini artırma çabaları içindeki Rusya, güneyde İran ile de daha önce bahsettiğimiz şekilde iyi ilişkiler geliştirmek amacındadır. AB ile olan ilişkileri de kimi kez anlaşmazlıklar yaşanmakla beraber daha önce hiç olmadığı kadar yakınlaşmış durumdadır. Son olarak yaşanan, Nabucco projesine mali destek sağlanması gibi konulardaki anlaşmazlıklar da daha ziyade AB cephesinin çelişkili tutumları ile ilişkilidir.²⁸⁹ Ancak bilhassa enerji ihtiyacı had safhada olan AB'nin Rusya ile ilişkilerinde yumuşaması beklenmektedir.

Rusya Latin Amerika ülkeleri ile de ilişkilerini geliştirme yolunda önemli adımlar atmaktadır. Küba, Venezüella, Bolivya, Nikaragua gibi ülkelerle yapılan ikili anlaşmalarda ülkeler arası ekonomik, kültürel, siyasi ve askeri ortaklıkların geliştirilmeleri üzerinde durulmuştur. Bunlardan Venezüella ile nükleer enerji santrali yapımı konusunda görüşmelerde bulunulmuş ve karayıp adalarında Rus deniz kuvvetleri askeri bir tatbikat

²⁸⁷ Musaoğlu, N., 'Atlantikçilik'ten Avrasyacılığa, Neo Avrasyacılıktan günümüz pragmatizm evriliminde Putin Rusyası'nda Bağımsız devletler topluluğu', (Ed. O. Kaymakçı)21.Yüzyılda Rusya, AB ve Türkiye'den Yansımalar, İstanbul, 2007, s. 38.

²⁸⁸ Tansi, D., 'Rusya'nın Ortadoğu açılımı'', Jeopolitik, Sayı 62, İstanbul, 2009, s. 37.

²⁸⁹ Gülşen, H., 'Rusya-AB Zirvesi'', Stratejik Analiz, Sayı, 110, Ankara, 2009, s.13.

gerçekleştirmişlerdir.²⁹⁰ Bütün bunlar yalnızca kendi bölgesinde değil tüm dünyada aktif bir rol üstlenmek isteyen uluslar arası bir aktörün eylemleri olarak okunmalıdır.

Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül de 2009 yılı Şubat ayında Rusya'ya resmi bir ziyaret gerçekleştirmiş ve görüşmelerde nükleer elektrik santralleri ve enerji konuları gündeme alınmıştır.²⁹¹ Yayınlanan deklarasyonda ikili ziyaretlerin sıklaştırılması, bölgesel ve uluslar arası sorunlarda ikili istişarelerin kurulması, terör, suçla ve uyuşturucu ile mücadele konuları, Avrupa Atlantik ekseninde güvenlik sisteminin iyileştirilmesi gibi maddeler yer almıştır. Her iki ülkenin Irak, İsrail-Filistin ve Türkiye'nin Dünya Ticaret Örgütü üyeliği gibi konularda paralel politik tutumlara sahip olduğu görülmüştür. ABD'nin Irak işgalinde reddedilen 1 Mart tezkeresinin de Rusya'nın Türkiye üzerindeki bağımsız devlet imajında büyük rol oynadığı görülmüştür.²⁹²

Rusya'nın son dönemlerde NATO'ya alternatif bir ordu yaratma çabası bulunmaktadır. Şubat 2009'da Kolektif güvenlik anlaşması Örgütü'nün Moskova'daki toplantısında içerisinde örgüt üyeleri Rusya, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan, Ermenistan ve beyaz Rusya askerlerinin bulunacağı bir ordu kurulması planlanmıştır. Rusya'nın bu ordu için yaklaşık 200 milyar dolarlık bir bütçe ayırdığı ve 2015'e kadar orduyu modernize etmek istediği ifade edilmektedir.²⁹³ Rusya çok yönlü ve proaktif bir diplomasi içerisinde hareket etmektedir. Bilindiği gibi Rus tarihi genel itibariyle genişleme ve sömürgecilik tarihidir.²⁹⁴

ABD ve Barack Obama da tüm bunların farkındadır ve bu doğrultuda Rusya ile iyi ilişkiler gerçekleştirmek maksadındadır. Radikal İslam'a karşıtlık da dâhil olmak üzere çoğu zaman her iki ülkenin de çıkarları ortak bir paydada birleşmektedir.²⁹⁵ Ancak Rus-Amerikan ilişkilerinin olumsuz seyretmesine neden olan bazı durumlar vardır. Bunlardan biri ABD'nin Füze Kalkanı Projesidir. ABD'nin Çek Cumhuriyeti ve Polonya'ya yerleştirmek istediği füze

²⁹⁰ Gülşen, H., 'Rusya ne yapmak istiyor?', Stratejik Analiz, Sayı 107, Ankara, 2009, s. 14.

²⁹¹ <http://www.voanews.com/turkish/archive/2009-02/2009-02-13-voa17.cfm?moddate=2009-02-13> (10.08.2009)

²⁹² Gülşen, H., 'Abdullah Gül'ün Rusya ziyareti çerçevesinde yakın dönem Türkiye-Rusya Federasyonu İlişkileri', Stratejik Analiz, Sayı 107, Ankara, 2009, s. 75.

²⁹³ Ekşi, M., 'Transatlantik ve Orta Asya'da dönüşüm: Rusya'nın Orta Asya'da yeni ordu kurması ve NATO-AB Bütünleşmesi', Stratejik Analiz, Sayı 106, Ankara, 2009, s. 63.

²⁹⁴ Yılmaz, S., a.g.k., s. 502.

²⁹⁵ <http://www.turksam.org/tr/a1603.html> (26.03.2009)

sistemleri ikili ilişkilerde sorun yaratmaktadır. Kimi görüşlere göre ise hedefte direk Rusya vardır.²⁹⁶

Rusya başbakanı Vladimir Putin 2009 Şubat ayında Davos zirvesinde tek kutuplu sisteme ve tek para birimine karşı olduklarını söylemiş, ABD ile ilgili olarak Obama'nın yeni başkanlığı dönemine eleştirel ancak uzlaşmacı bir çizgide yaklaşılacağını ifade etmiştir.²⁹⁷ ABD-Rusya arasındaki ilişkilerin yenilenme isteği, Hillary Clinton'ın Obama'nın başkanlığının ilk aylarında Moskova'ya gerçekleştirdiği ziyaret ile kendini belli etmişti.²⁹⁸ 2009 Temmuz ayında gerçekleşen ve her iki ülkenin devlet başkanlarının katıldığı buluşma ve akabinde gerçekleşen START anlaşmasının yenilenmesi girişimi, yeni dönem için olumlu sinyaller vermiştir. START anlaşması niteliği itibariyle ABD ve Rusya'nın birbirini dengelemek amacıyla karşılıklı rızasının alınmasını temel alan bir belgedir.²⁹⁹

Medvedev ve Obama'nın buluşmasında çeşitli konularda mutabakata varılmıştır. Rusya, Afganistan'daki ABD askerlerine Rus hava sahası kullanılmak suretiyle lojistik destek verilmesini kabul etmiştir. Afganistan ile ilgili olarak istikrarın sağlanabilmesi her iki ülke açısından da önemlidir. Obama ile Medvedev Temmuz 2009 başında Afganistan'da kullanılacak silahların Rus topraklarından geçmesine izin veren anlaşma üzerinde uzlaşmaya varmışlardır.³⁰⁰

START görüşmeleri ile nükleer savaş başlıklarının 1500-1675'e azaltılması, füzelerin de 500-1000 adete indirilmesi kararı alınmıştır.³⁰¹ Obama kendisine büyük bir rakip olabilecek Rusya yerine küçük tavizler ve anlaşmalar karşılığında karşılıklı uzlaşmaya varılabilecek bir Rusya arzu etmektedir. Nükleer füze sistemleri ve Gürcistan'ın geleceği hakkındaki sorunlar saklı kalmak koşulu ile her iki taraf da ilerisi için olumlu düşüncelere sahiptir. 2009 yılı Aralık ayında Kongre'ye sunulması beklenen ABD'nin nükleer politika

²⁹⁶ <http://www.turksam.org/tr/a1666.html> (01.06.2009)

²⁹⁷ Gülşen, H., 'Putin'in Davos konuşması'', Stratejik Analiz, Sayı 106, Ankara, 2009, s. 21.

²⁹⁸ <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=1007> (15.07.2009)

²⁹⁹ <http://www.turksam.org/tr/a1688.html> (10.06.2009)

³⁰⁰ Sabah, 'ABD silahları Rusya'dan taşıyacak'', 4 Temmuz 2009

³⁰¹ Sabah, 'START ile başladılar'', 7 Temmuz 2009

planı Obama'nın politikasını belirleyici olacaktır. Bu anlamda START anlaşması görüşmelerinin bu zamana dek sürdürülmesi olasıdır.³⁰²

Ancak karşılıklı bu iyi niyet hamlelerine rağmen kaygılar devam etmektedir. İki ülkenin karşılıklı işbirliği, Afganistan üzerindeki ortak çıkarları ve START anlaşmasının geleceğine rağmen unutulmaması gereken çok önemli bir husus daha vardır. Uluslar arası ilişkilerdeki aktörlerin pragmatist tutumları ve Rus-Amerikan ikili ilişkisi olarak da her iki ülkenin omuzlarındaki tarihi yük.³⁰³ Rusya'nın 2008 ağustosunda Gürcistan'a müdahalesi, Amerika'nın askeri kanadı olarak bilinen NATO'nun genişlemesine bir tepki olduğu söylenebilir.³⁰⁴ Yine de uzun dönemde NATO cephesinden Rus tepkilerine karşılık gelmesini beklemek zordur.

ABD dışişleri bakanı Hillary Clinton 2009 Temmuz ayında Hindistan ile önemli bir silah anlaşması yapmıştır.³⁰⁵ Buna göre Hindistan Rusya'da silah satın almayı bırakacaktır. Ayrıca ABD 30 milyar dolar karşılığında Hint silahlarını yenileyecek ve ülkede iki nükleer tesis kuracaktır. Buna karşın Rusya'nın NATO'su olarak nitelendirilen kolektif güvenlik anlaşması örgütü Ağustos 2009'da gerçekleştirdiği zirvede Kırgızistan'ın ülkesinde ikinci Rus üssü kurulmasına izin vermeyi kararlaştırmıştır. Buna göre üs sayısı ikiye çıkan Rusya ABD'nin önüne geçmiştir.³⁰⁶ Anlaşmaya göre Rusya yeni üste bir tabur asker bulunduracak ve 49 yıllığına kiralanan üssün kullanım hakkı gerektiği takdirde 25 yıl daha uzatılacaktır.

Rusya ile Türkiye arasında enerji projeleri temelinde yapılan anlaşma ise Rusya'nın son ciddi hamlesi olarak öne çıkmaktadır. Güney Akım doğalgaz boru hattı, mavi akım, nükleer fiyat indirimleri gibi konuları kapsayan anlaşma ile Rusya bölgedeki kozlarını güçlendirmektedir.³⁰⁷ Bu, Rusya'nın enerji silahını Nabucco projesi ile bertaraf etmek isteyen

³⁰² <http://www.turksam.org/tr/a1713.html> (15.07.2009)

³⁰³ Aras, B., "Obama'nın Rusya açılımı", Sabah, 8 Temmuz 2009

³⁰⁴ Gülşen, H., "Rusya-NATO ilişkileri: Dünü, bugünü, yarını", Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009, s. 61.

³⁰⁵ Sabah, "Rus silahına veda ABD'ye merhaba", 22 Temmuz 2009

³⁰⁶ Sabah, "VIP dolmuşuyla Askeri anlaşma", 2 Ağustos 2009

³⁰⁷ Sabah, "Rusya ile tarihi zirvede Stratejik projeler masada", 6 Ağustos 2009

ABD'nin aslında sanıldığı kadar güçlü olmadığını gösteren bir hamledir.³⁰⁸ Görüldüğü gibi ABD ve Rusya karşılıklı hamleler ile pozisyonlarının güçlendirme amacı gütmektedirler.

Obama döneminde de İkili ilişkilerde masaya oturulduğunda kozları güçlü olan ülke kazanacağından, her iki ülkenin de bölgesel ve küresel ölçekte izlemiş oldukları faydacı ve tek yanlı politikaları sürdüreceklerini ve bu soğuk savaşın yeni dönemde de süreceğini söyleyebiliriz. Obama'nın attığı her adım Medvedev tarafından bir şekilde dengelenecektir. İki tarafında karşısındaki belirgin bir üstünlük kuramadan ilişkilerin süreceği söylenebilir. RF, belki asla eski SSCB olamayacak, ancak ekonomik gelişmişliğini nihayete erdirdiğinde bölgesel güç'ten küresel güce terfi edebilecektir.³⁰⁹

³⁰⁸ Taşpınar, Ö., ‘‘Son gülen Rusya oldu’’, 10 Ağustos 2009

³⁰⁹ Yılmaz, S., a.g.k., s. 532.

III. BÖLÜM

BARACK OBAMA YÖNETİMİ'NDE ABD VE TÜRKİYE

3.1. Türk-Amerikan İlişkileri

Türk-Amerikan ilişkilerinin tarihi Osmanlı devleti dönemine kadar uzanır. Bu anlamda oldukça köklü bir yapıya sahiptir. İlişkiler genel bir ifadeyle kimi zaman kırılma noktaları yaşamış ve ipler kopma noktasına gelmişse de bir müddet sonra rayına tekrar oturmuştur. Türkiye ABD için vazgeçilmez bir müttefik ülkedir. Salt Jeopolitik ve jeostratejik konumu bile kendisini vazgeçilmez kılmaya yetmektedir. Türkiye, bulunduğu coğrafya münasebetiyle Avrupa, Asya, balkanlar, Kafkasya, Karadeniz, Akdeniz ve Ortadoğu ile bağlantıları olan büyük bir ülkedir.

Ancak buna karşın, hala uluslar arası arenada kendini güçlü bir şekilde hissettiren bir aktör olmaktan uzaktır. Soğuk savaş dönemi boyunca sırtını Batı'ya dayayan Türkiye, en kısa zamanda kararlı ve bağımsız politikalar geliştirip izlemek durumundadır. Hem kendi mevcudiyetinin geleceği hem de uluslar arası arenada güçlü bir aktör olma hedefi doğrultusunda bu şarttır.

Tüm soğuk savaş dönemi boyunca Batı ve ABD yanlısı politikalar izleyen Türkiye ABD tarafından komünizm tehlikesi nedeniyle kollanmıştır. Ancak ilişkilerde kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmek istediği zaman, Johnson Mektubu'nda olduğu gibi beklemediği tepkilerle karşılaşmıştır. ABD ve Türkiye ilişkileri genel itibariyle dostane olmakla beraber karşılıklı çıkar esasına dayalı, pragmatist bir ilişkidir. Bu ilişkilerde ABD istediği zaman sahip olduğu gücü Türkiye aleyhine kullanmaktan geri durmamıştır. Olaylar ve olgular, Sovyetler Birliği'nin dağılması ile başlayan sürecin dünyayı çok kutuplu bir düzene doğru götürdüğünü göstermektedir.³¹⁰ Obama döneminde, önceki bölümlerde ele aldığımız Çin ve Rusya gibi güçler etkin birer aktör olma yolunda ilerlemektedir. Bu doğrultuda Türkiye'nin önündeki alternatiflerin fazla olduğunu söylemek mümkündür.

³¹⁰ Bögün, H., "Çıkmazdaki Atlantik ittifakı ve Avrasya'da ortak Askeri güç", Teori, Sayı 230, İstanbul, 2009, s. 30.

Batı ile ilişkilerin normalleştirilmesi için Türkiye, Rusya, Çin, Hindistan ve diğer Asya ülkeleri ile ilişkilerini geliştirme yolunu düşünmeli, direk ABD etkisinden kurtulmanın yollarını aramalıdır.³¹¹ Asya, balkanlar ve Karadeniz çevresinde yararlanılabilecek uluslar arası pazarlar ve enerji kaynakları bulunmaktadır. Bölge dışı faktörlere endeksli dış politikaların başarı şansı giderek zayıflamaktadır.³¹²

Şekil 11: Uluslar arası Güç Piramidi

Kaynak: Yılmaz, S., a.g.k., s. 63

3.1.1. İkili İlişkiler

3.1.1.1. İlk dönemler

ABD-Türkiye ilişkileri Amerika'nın devlet olarak bağımsızlığının ilanından hemen sonra başlamıştır. 19. Yüzyıl'da, henüz Osmanlı devleti zamanında ABD Türklerle ilişkiler kurma çabası içine girmiştir. Ülkeye çeşitli heyetler gönderilmiştir. İki ülke arasındaki

³¹¹ Manisalı, E., "Türkiye'nin savunma stratejisi ve dış ilişkiler", Teori, Sayı 230, İstanbul, 2009, s. 6.

³¹² Davutoğlu, A., Stratejik Derinlik Türkiye'nin Uluslar arası Konumu, İstanbul, 2008, s. 337.

ilişkiler ilk zamanlar ABD'nin Osmanlı topraklarında resmi elçileri olmadığı için İngiliz konsolosluğu aracılığı ile yürütülüyordu.³¹³

Daha sonraları ise kendi elçiliğini açan ABD, Türklerle olan ilişkilerini artırmıştır. Osmanlı Devleti'nin ABD ile olan münasebetleri Osmanlı'ya tabi olan Cezayir, Tunus ve Trablus beylikleri ile yapılan anlaşmalar neticesinde dolaylı olarak başlamıştır.³¹⁴ 1824 yılında David Offley ilk ABD konsolosu olarak atanan diplomattır.³¹⁵ Birinci dünya savaşı sonrasında ABD ile olan siyasi ilişkiler en yüksek boyuta ulaşmıştır. Bilindiği gibi o dönem İttifak devletleri arasında yenik sayılmış olan Osmanlı Devleti içerisinde bir grup kurtuluşun Amerikan Mandasında olduğuna inanmaktaydı.

İkinci dünya savaşını izleyen dönemde ABD ile Türkiye ilişkileri daha önce hiç olmadığı kadar gelişme emareleri göstermiştir. İkinci dünya savaşı ertesi dönemdeki bu yakınlaşmanın nedenleri şöyle sıralanabilir:³¹⁶

Her iki ülkenin de savaş sonrası düzenin muhafaza edilmesi yönündeki ortak tavrı bu nedenlerden ilkidir. İkinci olarak Sovyetler Birliğine karşı ortak bir savunma hattı oluşturma kaygısı söylenebilir. Amerika ve Türkiye Sovyet tehdidi karşısında ortak endişeleri paylaşan iki ülkeydi. Türkiye'nin Askeri bir oluşum olan NATO'ya katılımı da bu döneme denk düşer. Bu doğrultuda komünizme karşı mücadele bir diğer unsur olarak sayılabilir. Global ve bölgesel çıkar çakışmaları ise bu nedenlerin son halkasını oluşturur.

3.1.1.2. Yakın Dönem

Yakın dönem Amerika-Türkiye ilişkilerine baktığımızdaysa Türkiye'nin yavaş yavaş diplomaside ve uygulamış olduğu politikalarda ağırlığını hissettirmeye başladığını ve bölgesel bir güç olarak nadiren de olsa tek taraflı adımlar atabildiğini görürüz. 1980'li yıllarda Türkiye üzerindeki silah ambargosunun kaldırılmasını izleyen bazı gelişmeler önemlidir. Ambargo'nun kaldırılmasından sonra 29 Mart 1980 tarihinde Türkiye-Amerika arasındaki en

³¹³ <http://www.kefad.gazi.edu.tr/2005.1/227-240.pdf.pdf> (10.05.2009)

³¹⁴ <http://www.osmanli.org.tr/yazi-4-119.html> (15.08.2009)

³¹⁵ Bostanoğlu, B., a.g.k., s. 354.

³¹⁶ Sander, O., Türkiye'nin Dış Politikası, s. 110.

kapsamlı anlaşma olan SEİA anlaşması imzalanmıştır.³¹⁷ İlişkiler ilerleyen dönemde Türkiye açısından tek taraflı adım atacak kadar değişime uğramıştır. George W. Bush döneminde reddedilen 1 Mart 2003 tezkeresi Türkiye'nin ABD ile olan ilişkilerinin seyri bakımından oldukça önemlidir. Reddedilen bu tezkerede Amerikan Cephesinde şaşkınlıkla karşılanmıştır. İzlenen pro-aktif politika ve kazan-kazan mantığı ile yürütülen dış politika yeni bir dönemi ifade etmekteydi.³¹⁸ Komşularla sıfır problem, ritmik diplomasi, çok boyutlu dış politika başlıklarıyla özetlenebilecek yeni politikalar George W.Bush döneminin temel mantığını ifade etmektedir.³¹⁹ Benzer tutum'un yeni Başkan Obama döneminde de sürdürüleceği söylenebilir.

3.2. Barack Obama'nın Politikaları'nın Türkiye'ye Olası Etkileri

Türkiye'nin Barack Obama döneminde Amerika tarafından algılanışının farklı olabilme ihtimali mevcuttur. Demokrat Obama, geleneksel parti politikalarının ilkelerine önem veren ve seçim süreci boyunca karşılıklı ilişkilere, diplomasiye ve işbirliklerine vurgu yapan bir isimdir. Başkanlığının ilk aylarında yapmış olduğu açıklamalar da bu yöndedir. Türkiye ziyaretinde TBMM'de ve daha sonra Haziran 2009'da Kahire'de yapmış olduğu konuşmalarda bunlara vurgu yapmıştır.³²⁰ Yeni dönemde Türkiye'nin güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması Obama'nın söz verdiği çok taraflı dış politika çerçevesinde daha kolay olabilir.³²¹

İki tarafın işbirliği, Ortadoğu'nun istikrarı da iki tarafın çıkarına hizmet edebilecektir.³²² Ancak unutulmaması gereken ABD'nin politikalarının her zaman pragmatist oluşudur.³²³ Dolayısıyla Türkiye, Obama'nın bu yumuşak tavrına ve söylemlerine aldanmadan kendi

³¹⁷ Erol, M.S., "1971-1980 Dönemi Türk Dış politikası", Türkiye'nin Politik tarihi, Ankara, 2009, s. 533.

³¹⁸ Özipek, B.B., "Adalet ve Kalkınma Partisi dönemi İç ve dış politika", Türkiye'nin Politik tarihi, Ankara, 2009, s. 666.

³¹⁹ Güney, Ç., "Ak Parti'nin dış politika anlayışı bağlamında Türkiye-ABD ilişkileri", Avrasya Dosyası, Cilt 11, Sayı 2, Ankara, 2005, s. 44.

³²⁰ <http://www.tumgazeteler.com/?a=5162805> (14.08.2009)

³²¹ http://www.bilgesam.com/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=231:obama-ve-tuerk-d-politikas&catid=98:analizler-abd&Itemid=135 (14.08.2009)

³²² Özel, S., "Obama ve Türkiye", Sabah, 22 Ocak 2009

³²³ Lefebvre, M., a.g.k., s. 75.

lehine politikalar üretip kabul ettirebilme kararlılığını sergilemekten kaçınmamalıdır. Türkiye, bölgesel olarak oynadığı rol, muhtemel etki alanı, kültürel köprüleri dolayısıyla Obama'nın sürdürmeyi düşündüğü politikaların tam bir aracı konumundadır.³²⁴

Nitekim Obama Mecliste yapmış olduğu konuşmada PKK ile mücadelede işbirliğine işaret etmesine rağmen konunun altını doldurmamış, Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması için ise bilhassa vurgulu konuşmayı tercih etmiştir. Ermenistan sınırının açılmasının gerekliliği ve önemi, Kürt azınlıklar ifadesinin kullanılması Türkiye hakkındaki şüpheleri doğrular niteliktedir.³²⁵ Ancak Türkiye'nin elindeki kozlar da ABD'ye karşı yeri geldiğinde kullanılabilir kadar güçlüdür. Yeni dönemde Obama'nın politikası Akıllı güç adı verilen politika temelli gelişecektir. Akıllı güç, ABD'nin hegemonyasını yaymak, var olan nüfuzu sürdürmek için sert güç yanında ittifaklara, ortaklıklara, işbirliği kurumlarına vurgu yapan yeni bir düşünce şeklidir.³²⁶

Yeni dönemde Türkiye için Ermeni Sorunu, Irak ve PKK meselesi, Kıbrıs, İran, Afganistan gibi konular ABD ile ilişkilerin temelinde yer alacaktır.³²⁷ Obama bütün bu sorunların çözümünde Türkiye'ye ihtiyaç duymaktadır. Masada Türkiye'nin olmadığı bir şekilde Irak'tan çekilme ve Afganistan'a asker aktarımı, İran meselesi gibi konuların çözülme ihtimali zayıftır. Türkiye kendisine yönelik tehditlere karşı koyabilme kapasitesine de haizdir. Gücünü tarihi geçmişinden, insan gücünden, kültürel yapısından, coğrafi konumundan, laik, demokratik ve sosyal hukuk devletinden, Türk Silahlı Kuvvetlerinden ve en önemlisi Mustafa Kemal'in düşünce sisteminden almaktadır.³²⁸

Ermeni Soykırımını iddiaları hakkında düşüncelerinin değişmediği anlaşılan Obama, soykırım kelimesini direk kullanmamasına rağmen Türkiye cephesi tatmin olmamıştır. Erivan ve Ankara arasındaki ilişkilerin geliştirilmesini ve sınır kapılarının açılmasını söyleyen Obama'nın tutumuna karşılık, Türkiye cephesine Ermenistan, Karabağ sorununun çözülmesini şart koşmuş ve ilk adımın karşı taraftan gelmesini beklediğini açıklamıştır.

³²⁴ Kahraman, H.B., 'Amerika'nın İslam'la dansı', Sabah, 8 Nisan 2009

³²⁵ <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=3084&kat2=1> (02.06.2009)

³²⁶ <http://www.turksam.org/tr/a1604.html> (15.08.2009)

³²⁷ <http://www.turksam.org/tr/a1563.html> (09.03.2009)

³²⁸ <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=257> (15.06.2009)

Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleştirilmesi süreci ABD-Rusya gibi aktörleri de içine alan çok boyutlu bir değerlendirme mekanizmasını gerektiren bir süreçtir.³²⁹ Mevcut durumda Türkiye-Azerbaycan ilişkileri de bu nedenle gerginleşme noktasına gelmiştir. Azerbaycan Devlet başkanı İlham Aliyev, İstanbul'da düzenlenen Medeniyetler İttifakı Zirvesine katılmamıştır.³³⁰ Gerginleşen ilişkiler Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çabaları ile düzeltilmiştir.

PKK konusunda ise ABD yıllarca bu örgütü terör örgütü olarak tanımlamaktan kaçınmıştır. Türkiye'yi bölücü terör konusunda yıllarca yalnız başına bırakan ABD, ancak 11 Eylül Saldırıları sonrası tutumunu değiştirme yoluna gitmiştir. George W. Bush iktidarının son dönemlerinde yapılan operasyonlar için istihbarat paylaşımı ile ilişkilerde yumuşama yaşanmıştır. Obama'nın PKK ile mücadelede birliktelik söylemine karşı Başkan Yardımcısı Joe Biden'in Irak'ın etnik temelli 3 bölge düşüncesi Türkiye'nin arzu etmediği bir durumdur.

Bilhassa Kuzey Irak'ta konuşlandığı bilinen ve o bölgeden hem mühimmat, silah ve gereçler hem de eleman olarak destek alan PKK'nın, Biden'in sözünü ettiği durumun gerçekleşmesi halinde tasfiyesi daha da zorlaşacaktır. Türkiye Irak'ta olası bir bölünmeye karşı tutumunu Obama yönetimine karşı da sürdürmek durumundadır. Mesud Barzani en az önceki Cumhuriyetçi yönetim kadar demokratlar ile de sıkı bir ilişki halindedir.³³¹ Kürt bölgesel yönetimi içerisinde Türkmenlere uygulanan muamele sorunların bir başka boyutunu teşkil etmektedir.

Biden ayrıca Rum ve Ermeni lobileri ile sıkı bir ilişki içerisinde olan isimdir. Yönetim kademesinde en sıkı Türkiye aleyhtarı olarak bilinen Biden, 1974 yılında Türkiye'ye uygulanan Silah ambargosunun arkasında olan isimlerden biriydi.³³² Obama yönetiminde Hillary Clinton, James Jones gibi Türkiye'ye yakın isimler olsa da somut adımların atılmayışı Türk tarafının ABD'ye bakışında ciddi kaygılar uyandırmaktadır.

³²⁹ Ekşi, M., "Kafkasya işbirliği ve İstikrar platformundan Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleştirilmesi sürecine", Stratejik Analiz, Sayı 106, Ankara, 2009, s. 19.

³³⁰ <http://www9.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Categoryid=1&Newsid=231725> (15.08.2009)

³³¹ Kandemir, N., "ABD Başkanlık seçimlerinin Türkiye açısından kısa analizi", Jeopolitik, Sayı 59, İstanbul, 2008, s. 10.

³³² Yeniçeri, Ö., "Obama'nın başkan seçilmesi ne anlama geliyor? Türkiye ve dünyayı neler bekliyor?", Jeopolitik, Sayı 59, İstanbul, 2008, s. 14.

3.3. Türkiye'nin Obama'nın Politikalarına Karşı Geliştirebileceği Politika ve Tercihler

Türkiye'nin Barack Obama politikalarına karşı geliştirebileceği alternatif politikalar ve tercihler mevcuttur. Sırtını Batı'ya ve peşin bir hükümle ABD'ye dayayan Türkiye, gücünü ve potansiyelini de kullanamayarak istediği şekle sokulabilen bir ülke konumuna düşecektir. Türkiye'nin merkez ülke özgünlüğü, bütünleşmiş politikalar üretilmesine imkân tanıyan bir dış politikayı zorunlu kılmaktadır.³³³ Sivil toplum, araştırma kuruluşları, üniversite çevreleri ve uzmanların görüşleri de dikkate alınmak suretiyle ikna süreçleri yürütülmelidir. Bu kısımda sırasıyla Ermeni Sorunu, Irak ve PKK, Kıbrıs Sorunu ve Afganistan başlıkları altında izlenmesi muhtemel aktör davranışları incelenecektir.

3.3.1. Ermeni Meselesi

Ermeni Sorunu, Türk-Amerikan ilişkilerini yıllardan beri meşgul eden bir konudur. Amerika'daki en etkin lobilerden biri olan Ermeni lobileri sözde soykırım tasarılarını kongre'den geçirebilmek için sürekli olarak mücadele etmektedirler. Daha çok ANCA (Armenian National Committee of America) ile AAA (Armenian Assembly of America) lobilerinin sürekli olarak hükümetlere baskı yaptıkları ve kendi lehlerine kararlar çıkartmaya çalıştıkları görülmektedir. Bill Clinton, kendi başkanlık döneminde inisiyatifini kullanarak talepleri bastırmıştır. George W. Bush döneminde de lobiler kayda değer bir sonuç elde edememişlerdir.

Genel olarak ABD Ermenilerinin kongre'den soykırım tanıma kararı çıkarılması dışında bir takım hedefleri daha vardır. Bunları şu şekilde özetlemek mümkündür:³³⁴ Ermenistan'a yapılan Amerikan yardımlarının artırılması ve ilişkilerin sürekliliğinin sağlanması, ABD-Azerbaycan ilişkilerinin Ermenistan aleyhine gelişimini önlemek, Türkiye-ABD ilişkilerinin Ermenistan'a zarar verecek şekilde gelişmesinin önüne geçmek. Barack Obama seçim kampanyası sürecinde Ermenilere hem sözlü hem de yazılı taahhütlerde bulunmuştur.

³³³ Aras, B., "Ortadoğu'da işbirliğinden entegrasyona" Sabah, 22 Temmuz 2009

³³⁴ Laçiner, S., "Türk-Amerikan ilişkilerinde Ermeni Faktörü", Avrasya Dosyası, Cilt 11, Sayı 2, Ankara, 2005, s. 112.

TBMM’de yapmış olduğu konuşmada ABD’nin de geçmişten kalan ve çözmeye çalıştığı karanlık dönemleri olduğunu belirtmiş ve Türkiye’nin de geçmişi ile hesaplaşmak zorunda olduğunu söylemiştir.³³⁵ Türkiye ile Ermenistan ilişkilerinin normalleştirilmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır. ABD lideri görüşlerinin değişmediğini ancak Erivan-Ankara müzakerelerine odaklandığını belirtmiştir.³³⁶ Ermenistan’ın sözde soykırımı anma günü olarak belirledikleri 24 Nisan tarihinde ise yaptığı konuşmada 1915 yılı olaylarını Ermeni dilinde büyük felaket anlamına gelen ‘Meds Yeghern’ kavramı ile ifade etmiştir.³³⁷ Kimi uzmanlara göre ise bu kelime soykırım anlamına da gelmektedir. Bu noktada tartışmalar mevcuttur. Ancak aslolan Obama’nın da Ermeniler üzerinde bir toplu kıyım inandığı gerçeğidir. Nitekim konuşması oldukça sert ifadeleri de barındırmaktadır.³³⁸ Soykırım tasarıları Türkiye üzerinde baskı unsuru olarak her daim kullanılacaktır.

Türkiye ile Ermenistan arasındaki Dağlık Karabağ sorunu, ermeni soykırımı iddiaları ve Türk-Ermeni sınırı hakkındaki sorunlar ABD ile olan ilişkiler açısından son derece önemlidir. Ermenistan ile Türkiye arasında 2007 yılında başlayan trafik devam etmektedir. Eylül 2008’de bir futbol müsabakası için Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün Ermenistan’a gitmesi ilişkilerin geleceği bakımından son derece önemlidir. Türkiye açısından yapılması gereken aradaki ilişkilerin seyri bakımından ABD gibi 3.ülkelerin sürecin tarafı dışında tutulmasıdır.³³⁹

Obama’nın da seçim sürecinde destek verdiği bu konuyu başkanlık döneminde sıkça gündeme getirmesi, Türkiye ile olan ilişkilerinin devamlılığı açısından beklenmemektedir. Ermeni meselesi belirli bir süre askıya alınacaktır. Zira Obama’nın başkanlığı döneminde en çok ihtiyaç duyduğu ülkelerden biri de Türkiye’dir. ABD’deki Amerikan Helenik Enstitüsü (AHI) Ankara ziyareti öncesinde ABD dışişleri bakanı Hillary Clinton’a bir mektup

³³⁵ Gezici, A., a.g.k., s. 61.

³³⁶ Sabah, ‘‘Türkiye-Ermenistan görüşmeleri önemli’’, 7 Nisan 2009

³³⁷ <http://www.cnnturk.com/2009/dunya/04/24/obama.soykirim.demedi.ancak/523963.0/> (16.08.2009)

³³⁸ <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/11508931.asp> (16.08.2009)

³³⁹ Eren, O., ‘‘Yeni dönem Türkiye-ABD ilişkileri ve Ermeni Sorunu’’, Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009, s. 8.

göndermiştir. Orada da Türk-Ermeni ilişkilerinin normalleştirilmesi sürecinde ABD'nin de destek çıkmasına vurgu yapılmıştır.³⁴⁰

Türkiye, bu dönem ABD'ye karşı Ermenistan ile ilişkilerini dışarıdan fazla bir müdahaleye mahal vermeksizin yeniden şekillendirme yoluna gidebilir. Bu anlamda Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin geleceği hakkında ise şu yorumlar yapılabilir: Ermenistan'a karşı tek taraflı somut adımlar yerine ihtiyatlı ve karşılık alınabilecek adımlar atılmalıdır. Sözde soykırım hakkında araştırmalar yapılmalı ve bu araştırmalar yalnızca devlet nezdinde olmamalı, sivil toplum kuruluşları ve konuya hâkim uzmanlar da sürece dâhil edilmelidir.³⁴¹ Ancak uzmanları ve tarihçileri de içine alan ciddi bir platform sorunun çözümünde etkili olabilecektir. Ancak oluşturulacak komisyon'un da olumsuz bir sonuca varması durumunda Ermenileri iddialarından vazgeçirebilmesi de garanti değildir. Türkiye bu nedenle de bu konularda ısrarlı tutumunu sürdürmelidir ve ABD üzerinde olası bir soykırımı tanıma halinde ilişkilerin bozulabileceği hissettirilmelidir.

3.3.2. Irak ve PKK

Yeni ABD başkanı Obama Irak'taki askerlerin Afganistan'a kaydırılıp, terörle mücadelenin o bölgede süreceğini açıklamıştır. Sorumlu ve aşamalı bir çekilme taahhüt eden Obama, bir takım görevler için Irak'ta yerel güçleri eğitecek ve El Kaide kalıntılarını temizleyecek sınırlı birliklerin kurulacağını, ancak daimi üslerin inşa edilmeyeceğini söylemektedir.³⁴²

Washington'daki siyasilere göre Irak'tan askerlerin çekilebilmesi için Bağdat'ta ABD yanlısı bir hükümetin başa gelmesi ve Kuzey Irak bölgesel yönetiminin muhafaza edilmesi gerekmektedir.³⁴³ Çekilme sürecinde ve Irak genelinde en çok ihtiyaç duyduğu ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. ABD'li tuğgeneral Heidi Brown, 2009 Ağustos ayında, Irak'tan çekilme sürecinde Ürdün ve Türkiye'nin en çok ihtiyaç duydukları iki ülke olduklarını

³⁴⁰ Uluçevik, T., "Obama'yı beklerken düşündüklerimiz", Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009, s. 87.

³⁴¹ Güven, E., "Türkiye üzerinden yürütülen Ermeni psikolojik harekatı", Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009, s. 43.

³⁴² Obama, B., a.g.k., s. 100.

³⁴³ Uslubaş, F., "Obama'lı ABD ve Küresel hakimiyet, Jeopolitik, Sayı 60, İstanbul, 2009, s. 31.

söylemiştir. Brown, ABD'nin kuvvetlerinin çoğunun Kuveyt'ten faydalandığını ancak alternatif rotalara da ihtiyaç duyduklarını dile getirmiştir.³⁴⁴

Türkiye'nin elinde ihtiyaç duyduğunda öne sürülebilecek önemli kozlar vardır. Binlerce askerin tahliye edileceği düşünüldüğünde Siirt, Gaziantep gibi askeri ve sivil havalimanlarından yararlanma talep edilme ihtimali vardır. Yine bunun yanı sıra İncirlik üssü stratejik açıdan oldukça önemlidir. ABD'nin İskenderun ve Antalya limanlarından da faydalanmayı talep edebileceği düşünülebilir.

Türkiye Bölgesel Kürt yönetiminin davranışlarından ve o bölgede bulunan PKK terör örgütünden rahatsızlık duymaktadır. Örgütün Kuzey Irak'ta lojistik ve askeri ihtiyaçlarını rahatça temin ettikleri bilinmektedir.³⁴⁵ Örgüte yardım edildiği gibi, PKK himaye altında tutulmaktadır. ABD cephesinden olaya yaklaşıldığında her ne kadar kimi zaman ABD PKK ile olan mücadelede Türkiye'ye destek sözü verse de çoğu kez somut adımlar atılmamaktadır. Mart 2009'da ABD'li büyükelçi James Jeffrey, PKK konusunda Türkiye ile Irak ve Kürt bölgesel yönetimi arasında görüşüklerini ve tedbirlerin yetmemesi durumunda daha fazla ne yapılabileceği hakkında çalışacaklarını söylemiştir.³⁴⁶ Ancak ABD gibi Bugüne dek defalarca ilan etmesine rağmen Silah bırakmaya yanaşmayan PKK'nın da bugünden sonra silah bırakacağını düşünmek ve beklemek güçtür.

Dolayısıyla PKK ile mücadelede istihbarat paylaşımının artması ve Kürt bölgesel Yönetimi'nin Türkiye aleyhine olası isteklerinin reddedilmesi için Obama hükümetine baskı yapılması alternatif politikalar olarak söylenebilir. ABD'nin 2003-2008 yılları arasında Irak'ta PKK'ya karşı hiçbir adım atmamış olması ve bunun yanında verilen sözler ile icraatlar arasında uçurumlar olması dikkat çekicidir.³⁴⁷ Bu durum da göz önüne alındığında Obama hükümetine baskı unsurunun ciddi bir gerekçe temelinde yapılacağı görülmektedir.

³⁴⁴ http://www.sabah.com.tr/Dunya/2009/08/15/iraktan_cekilme_icin_turkiyeye_gorusuyoruz (18.08.2009)

³⁴⁵ Güven, E., "Türkiye üzerinde PKK ve Kürtçülük konusunda yürütülen psikolojik hareket", Stratejik Analiz, Sayı 110, Ankara, 2009, s. 61.

³⁴⁶ Sabah, "PKK silah bırakmazsa tedbir alırsız", 29 Mart 2009

³⁴⁷ Koç, Ş.B., "ABD-PKK ilişkisi üzerine notlar", Stratejik Analiz, Sayı 106, Ankara, 2009, s. 28.

Türkiye kendisine yönelen tehdide karşı içerisinde ABD ve Irak'ın da bulunduğu 3'lü mekanizmaları işletmek suretiyle bugüne dek kayda değer bir sonuç alamamıştır. Son olarak 11 Nisan 2009'da Irak'ta yapılan terör zirvesinde bunu somut bir şekilde ifade etmiştir.³⁴⁸ Dolayısıyla bundan sonra yapılması gereken Terörle mücadelede sürekli işbirliklerine dayalı, aktörlerin etkinlikleri konusunda ciddi şüphelere mahal veren koalisyonlardan ziyade gerektiğinde uluslar arası hukukun ilkeleri çerçevesinde tek taraflı hareket etmektir. Ayrıca Terörle mücadele konusunda ABD ile gerektiğinde amaçlar ve hedefler doğrultusunda açık bir diyaloga girilebilir. Türkiye'nin PKK ile mücadelede tüm yetki ve sorumlulukları üzerine almasının gerekliliği anlatılabilir. Türkiye bu süreçte zorlayıcı diplomasiyi ustalıkla kullanmalı ve Washington'a konu hakkındaki kararlı tutumunu şüpheye yer bırakmayacak şekilde hissettirmelidir.³⁴⁹

3.3.3. Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs adası uzun yıllardır Türkiye'nin en büyük sorunlardan biridir. Kalıcı bir çözüm bulunamayışı tarafların uzlaşmaz ve ikircikli davranışlarından da kaynaklanmaktadır. Ada, doğu Akdeniz'de oldukça stratejik bir konumdadır. Kıbrıs bunalımı, Türkiye'nin batı dünyası karşısında yalnız kaldığını göstermesi bakımından da önem taşır.³⁵⁰ Sorunun ortaya çıkışından yıllar sonra bugün, bu durum günümüzde hala geçerliliğini korumaktadır. Başta ABD ve AB olmak üzere birçok ülke Türkiye aleyhine politikalar izlemekte ve potansiyel suçlu olarak Türk tarafını göstermektedir.

Son olarak İngiltere'nin Haziran 2008'de Güney Kıbrıs Rum yönetimi ile Kıbrıs'taki üslerin varlığını güvence altına alma karşılığında imzaladığı Rum tezlerine destek veren mutabakat memorandumu ve Rusya'nın Kasım 2008'de imzaladığı silah ve mühimmat satışını öngören siyasi mutabakat muhtırası bu durumu kanıtlayan gelişmelerden yalnızca ikisidir.³⁵¹ Aslında Amerikan tarafı için başta en uygun çözüm yolu Kıbrıs'ın Türkiye ile Yunanistan arasında taksim edilmesiydi. Bu sayede Kıbrıs NATO'nun etkisi altına alınacaktı

³⁴⁸ Mutlu, S., 'PKK tasfiye edilebilir mi?', Stratejik Analiz, Sayı 109, Ankara, 2009, s. 48.

³⁴⁹ Koç, Ş.B., 'Yeni ABD Başkanı Barack Obama ve Türk Amerikan ilişkileri', s. 29.

³⁵⁰ Kongar, E., 21.Yüzyıl'da Türkiye, İstanbul, 2004, s. 466.

³⁵¹ Sezer, S., 'Obama Doğu Akdeniz'e Rum egemenlik mayını döküyor', Stratejik Analiz, Sayı 110, Ankara, 2009, s. 8.

ve aynı zamanda stratejik ve askeri amaçlarla kullanıma hazır hale getirilen adada her iki ülke arasındaki ciddi problem de ortadan kalkmış olacaktı.³⁵² Ancak istenen durum gerçekleştirilemedi.

ABD halen Kıbrıs'ı Türkiye aleyhine kullanmaya devam etmektedir. Yunan Lobisi kartı, Türkiye'nin hegemonik sistem dışına çıkmaya yönelik hareketlerini frenlemek için kullanılmaya her an hazırdır.³⁵³ Başkan Obama'nın öncelikleri arasında ön sıralarda yer almayan Kıbrıs meselesi hakkında yeni dönemde de Türk tarafı aleyhine politikalar izleneceği söylenebilir. Hillary Clinton'ın Türkiye ziyareti sonunda yapılan ortak açıklamada KKTC'ye yönelik izolasyonun kaldırılmasına yönelik söylemleri tatmin edici olmamıştır.

Kıbrıs Rum Yönetimi hükümeti sözcüsü Stefanos Stefanu son olarak Temmuz 2009'da yapmış olduğu açıklamada mevcut koşullar altında 2009 sonuna kadar anlaşmanın mümkün olmayacağını belirtmiş ve Türk ve Rum tarafı arasındaki görüşmelerin geleceğine dair çıkmazların arttığına işaret etmiştir.³⁵⁴ George W.Bush döneminde terörizm ile mücadelede önemli bir üs olduğu düşünülen ve Afganistan ve Irak gibi sorunların çözümünde kritik bir rol oynayacağına inanılan Kıbrıs'a özel bir ilgi atfedilmişti.³⁵⁵

Obama ise Kıbrıs ile ilgili olarak Rum gruplarına adanın 60'lı yıllardaki gibi birleşmesini ve yönetimin Rum tarafında olması gerektiğini düşündüğünü söylemiştir.³⁵⁶ TBMM'de yapmış olduğu konuşmada diğer hususların yanında, konu ile ilgili yok denecek kadar az konuşması da, Türkiye'nin ada konusundaki önceliklerine pek sıcak yaklaşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi de Ermeni ve Rum lobileri ile sıkı çalışan ve onlara destek veren bir politikacıdır.

Başkan yardımcısı Joseph Biden'in da paralel görüşleri doğrultusunda bakıldığında Kıbrıs'ın geleceği belirsizliğini koruyacaktır denebilir. Türk tarafının yapması gereken kararlı

³⁵² Uslu, N., "1965-1970 dönemi dış politika", Türkiye'nin Politik tarihi iç ve dış politika, Ankara, 2009, s. 462.

³⁵³ Bostanoğlu, a.g.k., s. 510.

³⁵⁴ <http://www.voanews.com/turkish/2009-07-14-voa24.cfm> (19.08.2009)

³⁵⁵ Efeğil, E., "Bush yönetimi ile AK Parti'nin Kıbrıs Politikalarının karşılaştırmalı Analizi", Avrasya Dosyası, Cilt 5, Sayı 2, Ankara, 2005, s. 62.

³⁵⁶ Akgöncü, O., "Sözde Ermeni Soykırımı meselesi manipülasyonu", Jeopolitik, Sayı 62, İstanbul, 2009, s. 9.

ve kendinden emin adımlar atmak ve karşı tarafın tepkisini ölçmektir. Barack Obama 2009 yılı Şubat ayında Kıbrıs sorunu çerçevesinde Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs'a temsilciler göndermiştir. Bu temsilcilerden birinin Yunan asıllı Aleksis Giannoualis, diğerininse Kıbrıs ile ilgili kongre'deki konuşmalarında Türkiye'yi işgalcilikle suçlayan Senatör Richard Darbin oluşu, Obama'nın Kıbrıs konusuna yaklaşımını özetler niteliktedir.³⁵⁷ Yeni yönetimin Kıbrıs meselesinde tarafsız isimleri görevlendirmemiş oluşu kaygıları artırıcı bir hamledir.³⁵⁸

Uluslar arası toplum ve kamuoyu da Türkiye aleyhine tutumunu sürdürmektedir. 90'lı yılların başından itibaren ABD ve AB tarafından geliştirilen iki toplumlu etkinlikler ve çözüm yolu arayışları son olarak Adadaki Türk askerinin varlığının tartışmaya açık hale getirilmesi ile yeni bir boyut kazanmıştır. Kıbrıs-Türkiyeli-Türk ayrımının körüklenmesi de gerginlik yaratmaya yönelik faaliyetlerin başarı kazanmasını sağlamaktadır.³⁵⁹ Kıbrıs'taki çözümsüzlüğün esas nedeni ABD ile AB'nin hâkimiyet mücadelesidir.³⁶⁰

Kıbrıs, ABD için öncelikle çözülmesi gereken bir sorun olmadığı için, hatta anlaşmazlığın ABD'nin işine yaradığı düşünüldüğünde yakın dönemde politika değişikliğini beklemek için sebep yoktur.³⁶¹ Türk tarafının, 2010 Nisan ayında yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimine dek dengeli bir politika izlemesi ve Ada'da Türk tarafının isteklerini de içeren, her iki tarafın hak ve çıkarlarını karşılıklı olarak gözeten bir referandum için baskı yapması düşünülebilir. Ayrıca bu dönem çözüm konusunda kavram karmaşası yaratabilecek yaklaşımlardan ve açıklamalardan da uzak durulması gerekmektedir.³⁶²

Türkiye cumhuriyeti devletiyse bunun yanı sıra Ada'da İngiliz üs ve limanlarından yararlanan ABD'nin kendisine ait üs veya toprak parçasına sahip olmasını diplomatik girişimlerle engellenmelidir.

³⁵⁷ Sezer, S., a.g.m., s. 8.

³⁵⁸ Uluçevik, T., a.g.m., s. 89.

³⁵⁹ Sezer, S., "Kıbrıs'ta suç ve ceza: Hayali bir itirafın düşündürdükleri", Stratejik Analiz, Sayı 106, Ankara, 2009, s. 44.

³⁶⁰ Tarakçı, N., "Türkiye ve Dünya'nın 2009 yılı", Jeopolitik, Sayı 60, İstanbul, 2009, s. 15.

³⁶¹ Koç, Ş.B., "Yeni ABD Başkanı Barack Obama ve Türk Amerikan ilişkileri", s. 30.

³⁶² <http://busam.beykent.edu.tr/haberoku.aspx?haberid=232> (19.08.2009)

Ayrıca Türkiye adada çözülmeyi bekleyen toprak, sığınmacılar, mülkiyet gibi konulardaki meşru çıkarlarını koruma kararını eylemlerinde belli etmelidir. Türkiye açısından son derece önemli olan Kıbrıs'ın pasif politikalar ile hâkimiyet alanı dışına çıkması adayı potansiyel tehlikelerin üssü haline getirebilecektir. Bu doğrultuda Kuzey Kıbrıs Türk yönetimi ile de sık sık görüş alış verişi yapılmalıdır.

3.3.4. Afganistan

ABD başkanı Barack Obama henüz seçim kampanyası sırasında Iraktaki birliklerin Afganistan'a kaydırılacağını açıklamıştır. Ancak ülkede bugüne dek yaşanan gelişmeler gelecek hakkında soru işaretleri yaratmaktadır. Ülkede sürekli patlamalar yaşanmakta ve intihar saldırıları düzenlenmektedir. Taliban, 2009 yılı Ağustos ayı sonunda yapılacak seçimleri boykot edeceğini açıklamıştır. Seçim arifesinde son yaşanan saldırılarda birçok sivil hayatını kaybetmiştir.³⁶³ Amerikan kamuoyu ise Afganistan'ın savaşıma değer bir ülke olmadığını düşünmektedir.³⁶⁴ Ancak başkan Obama başından beri Afganistan'da terörle mücadeleyi savunmuş ve ülkeye Stanley McChrystal komutan olarak atamıştır. Bu, yeni stratejinin ilk adımıdır. Obama'nın yapmış olduğu son açıklama da kararlılığını sergilemektedir.³⁶⁵

Afganistan, Türkiye açısından Irak'tan daha farklı özelliklere sahip bir ülkedir. Müslüman bir topluma sahip oluşu ve milli mücadeleden beri süregelen bağlar durumu farklı kılmaktadır. Dolayısıyla Afganistan üzerine uygulanacak muhtemel ABD politikaları Türkiye açısından da oldukça dikkate değerdir. Türkiye sorunun çözümünde aktif rol alabilecek bir ülke konumundadır. Türkiye, Ağustos ayı sonundaki devlet başkanlığı seçimini bölge üzerindeki etkinliğini artırmak için bir fırsata dönüştürebilir.³⁶⁶ Türkiye dışişleri bakanı Ahmet Davutoğlu 19 Ağustos 2009 tarihinde, ABD'nin kendilerinden bölge ile ilgili olarak asker talebinde bulunmadığını açıklamıştır. Fakat bu durum yakın bir zamanda destek kuvvet istenmeyeceğini göstermez. Obama bilhassa NATO üyesi ülkelere asker desteği isteyebilir.

³⁶³ <http://www.voanews.com/turkish/2009-08-18-voa14.cfm> (20.08.2009)

³⁶⁴ <http://www.voanews.com/turkish/2009-08-20-voa7.cfm> (20.08.2009)

³⁶⁵ <http://www.voanews.com/turkish/2009-08-18-voa10.cfm> (20.08.2009)

³⁶⁶ <http://www.turksam.org/tr/a1756.html> (20.08.2009)

Türkiye'nin NATO bünyesinde Afganistan'a operasyonel asker göndermesi söz konusu olabilir ve bu yönde adımlar atılabilir.³⁶⁷ Obama'nın Uluslar arası terörizm ile mücadelede kritik gördüğü Afganistan'daki krizin çözümü Pakistan'dan da geçmektedir.³⁶⁸ Türkiye'nin Pakistan ile olan dostluğu da dikkate alınmalıdır. Ayrıca NATO'nun askeri olmayan yüklerini taşımak için Özbekistan'ın Termez ve Afganistan'ın Hayraton kentleri arasındaki demiryolu da alternatif bir güzergâhtır.³⁶⁹

Şekil 12: Afganistan

Kaynak: <http://www.un.org/special-rep/ohrlls/ldc/LDCs-List/afghan.gif>

Türkiye'nin önünde Afganistan ile ilgili kendisi için olumlu sonuçlara yol açabilecek seçenekler daha fazladır. Uluslar arası Barış gücü komutasını (ISAF) 2002'den 2003'e kadar yürüten Türkiye bölgeyi de iyi tanımaktadır. 2004 yılında da NATO kıdemli yüksek sivil temsilciliğine Hikmet Çetin getirilmiştir. Afganistan'a muhtemel asker gönderilmesinin olumlu sonuçlarından bazıları şunlardır:³⁷⁰

³⁶⁷ Ekşi, M., "Türkiye Afganistan merkezli gelişmelerin neresinde yer alıyor?", s. 71.

³⁶⁸ Dağdelen, M.K., "Kaosun odağı:Pakistan", Stratejik Analiz, Sayı 110, Ankara, 2009, s. 69.

³⁶⁹ Oğan, G., "Özbekistan'ın Afganistan Yaklaşımı ve 6+3 Formülü", Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008, s. 11.

³⁷⁰ Koç, Ş.B., "AfPak: Obama'nın Savaşı", s. 57.

Öncelikle bu durum ABD ile olan yakınlaşmayı güçlendirebilecektir. Asker gönderme gerçekleştirildiği takdirde PKK sorununa yönelik destek için kullanılmak üzere kozlar elde edilebilir. Afganistan ve Pakistan üstte saydığımız nedenlerden dolayı Türkiye'ye dost bir ülkedir ve yardım edilmesi ahlaki bir sorumluluktur. Ayrıca asker gönderilmesi bölgedeki Türk nüfuzunu da artırabilir.

Bununla birlikte bir takım çekinceler de mevcuttur. Bölgedeki askeri komuta kademesinin belirsizliği ve stratejik hedeflerin yetersizliği sorunlar yaratabilir. Irak'ta George W.Bush'un içine düştüğü durum en can alıcı örnektir. ABD'nin yanında, Afgan halkının Müslüman bir ülkenin askerini görmesi Türkiye'ye karşı güvensizlik yaratıcı bir unsur olabilir. Ayrıca Türkiye'nin vereceği destek karşılığında ne alabileceği muallâktır. ABD'nin bugüne dek izlemiş olduğu politikalar bu ciddi kaygıları besleyen bir etki yapmaktadır.

Kanaatimizce Türkiye; ancak karşılığında Ermeni meselesi, Kıbrıs, PKK ile mücadele konularında somut destek görmek ve Irak'ın şekillendirilmesi sürecinde aktif rol alıcı bir aktör olma bağlamında ABD'nin yanında sınırlı bir güç ile yer alabilir. Aksi bir durumda ise güvenlik güçlerine eğitim verilmesi, insanı ve ekonomik yardımlar, bölgenin korunmasına yardım gibi faaliyetler ile yetinmek daha yerinde olacaktır.³⁷¹

³⁷¹ <http://www.turksam.org/tr/a1753.html> (20.08.2009)

SONUÇ

Amerika Birleşik devletleri pragmatist politikalar üreten ve izleyen bir devlettir. Kuruluşundan bu yana sürekli olarak kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmiş, buna rağmen, izlemiş olduğu politikalarda tarafsız ve objektif davrandığı şeklinde algılamalar yaratmaya çalışmıştır. Realizm, uluslar arası ilişkilerde yüksek ve alçak politika ayırımına giderek sert kuvvet kullanımı ve askeri güce vurgu yapan Yüksek politika'nın esas olduğunu söyler. Tarih boyunca tek yanlı olarak hareket etmeyi tercih eden ve uluslar arası kamuoyu ve hukuku kimi zaman hiçe sayan davranışlarıyla ABD, bir görüşe göre realizmin doğum yeridir.

Son olarak George W. Bush döneminde, Önce Irak ve ardından Afganistan'ı işgal eden Amerika, her iki ülkede de işgalin üzerinden yıllar geçmesine rağmen nihai sonuca ulaşamamıştır. Küresel terör ile mücadele çerçevesinde öne sürdüğü kanıtlar da yetersiz kalmış, Irak'ta kitle imha silahları bulunamamıştır. Barack Obama, yeni umutlar ve farklı söylemlerle işbaşına gelen, Amerika'nın 44.başkanıdır. Ancak onun döneminde de Amerikan yaklaşımında radikal farklılıklar yaşanması beklenmemelidir. Bu tez çalışmasında geçmişten de örneklerle bu durum savunulmuştur. Barack Obama döneminde Amerika, diplomasi başta olmak üzere; işbirlikleri ve karşılıklı bağımlılık söylemlerini öne çıkaran fakat gerektiğinde askeri güç kullanımına gitmekten çekinmeyen bir politika izleyecektir. Demokrasi, özgürlüklerin iyileştirilmesi ve insan haklarını koruma politikaları, daha az askeri ancak daha çok yumuşak güç içinde kurgulanan yollarla gerçekleştirilecektir.

Barack Obama, kendi kişisel özellikleri ve olaylara yaklaşımı ile seçim sürecinden bu yana farklı olduğu izlenimini verse de var olan siyasi mekanizmaların işleyişi ve Amerikan geleneksel dış politika kurgusu içerisinde pek fazla şeyi değiştirmesi mümkün değildir. İçerisinde bulunduğu uluslar arası ortam ve mevcut konjonktür de Amerika'nın şüphelerle beslenen pragmatist politikalarını sürdürmesine yol açmaktadır.

Yeni dönemde Barack Obama birden fazla güç ile mücadele etmek durumundadır. Soğuk savaşın bitimini izleyen yıllar içerisinde birçok bölgesel güç ortaya çıkmış ve kendi konumlarını gerek siyasi gerekse askeri ve ekonomik olarak geliştirip iyileştirmiştir. İran, nükleer bir yapılanmaya sahip olan bu aktörlerden biridir. Rusya, bölgesel gücünü küresel bir aktör olma yolunda ilerletmektedir. Çin, gelişkin ekonomisi ve iktisadi altyapısı ile öne çıkan bir diğer güçtür. AB, her ne kadar kendi etkinlik alanında yaşanan ciddi problemlere kalıcı çözümler üretmiyorsa da, izlediği genişleme politikası ile ABD'yi her zaman tehdit etmesi muhtemel bir rakiptir. Barack Obama, döneminde, bu devletler ve örgütlenmeler ile mücadele edecektir. Kısa vadede etkinliğini sürdürmekle beraber Amerika'nın liderlik ettiği uluslar arası güç dengesinin uzun vadede bu tek boyutlu yapıdan çok boyutlu yapıya döneceğini söylemek mümkündür.

Türkiye, kuruluşundan bu yana Amerika ile iyi ilişkiler geliştirme amacını gütmüş bir devlettir. Sırtını Batı'ya ve bilhassa ABD'ye yasladığı için çoğu kez bağımsız hareket etme kabiliyetinden yoksun olmuştur. Bu durum günümüzde yavaş yavaş değişmektedir. Barack Obama da İstanbul'da yapmış olduğu konuşmada Türkiye'nin gücüne vurgu yapmıştır. Obama'nın ilk ziyaret ettiği ülkelerden biri oluşu da Türkiye'nin ABD ile ilişkilerinin günümüzde geldiği noktayı göstermesi bakımından önemlidir. Bu aşamada Türkiye'nin yapması gereken çok boyutlu bir diplomasi izleyerek, Orta Asya, Kafkasya, Ortadoğu gibi bölgelerdeki aktörlerle ilişkilerini geliştirmektir. Dolayısıyla, yüzünü döndüğü Batı'dan tamamen kopmadan tüm dünya ile olan ilişkilerini yeniden tesis etmelidir. Çok boyutlu bir dengeye doğru yol alan uluslar arası arenaya intibak için bu şarttır. Tarihi, kültürel özellikleri, insan gücü, ekonomisi, coğrafyası ile hep birlikte düşünüldüğünde bu potansiyele de sahiptir.

Kaynakça

- Ahmad, A., ‘‘Günümüz Emperyalizmi’’, (Çev. E. Bulut), The Socialist Register, Sayı 40, İstanbul, 2004
- Ahmad, F., Bir Kimlik Peşinde Türkiye, İstanbul, 2007
- Akgönenç, O., ‘‘Sözde Ermeni Soykırımı meselesi manipülasyonu’’, Jeopolitik, Sayı 62, İstanbul, 2009
- Akgönenç, O., ‘‘Yeni Amerikan Başkanı: Barack Obama ve Dünyanın Beklentileri’’, Jeopolitik, Sayı 59, İstanbul, 2008
- Akgönenç, O., ‘‘Başkan Obama’nın Türkiye Ziyareti: Stratejik çıkarlar ve tercihleri’’, Jeopolitik, Sayı 63, İstanbul, 2009
- Akmaral, K., Ben Bush Evangelist Bush, İstanbul, 2005
- Altınbaş, D., ‘‘Obama, Atlantik’in iki yakasını bir araya getirebilecek mi?’’, Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008
- Altınbaş, D., ‘‘AB’nin dış politika başarısızlığı: Gazze örneği’’, Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009
- Aksoy, İ., ‘‘Ortadoğu Nedir? Neresidir? Türkiye Neresindedir?’’, Jeopolitik, Sayı 58, İstanbul, 2008
- Aras, B., ‘‘Ortadoğu’da işbirliğinden entegrasyona’’ Sabah, 22 Temmuz 2009.
- Aras, B., ‘‘Afganistan çıkmazı’’, Sabah, 24 Haziran 2009.
- Aras, B., ‘‘Obama’nın Rusya açılımı’’, Sabah, 8 Temmuz 2009.
- Arı, T., Uluslar arası İlişkiler ve Dış Politika, İstanbul, 2006
- Arı, T., Amerika’da Siyasal yapı Lobiler ve Dış Politika, İstanbul, 1997
- Arı, T., Uluslar arası İlişkiler Teorileri, İstanbul, 2006
- Arı, T., ‘‘ABD’de lobiciliğin dış politikaya etkisi ve Türk lobisi’’, Avrasya Dosyası, Cilt 5, Sayı 2, Ankara, 2005
- Arı, T., ‘‘Türk-Amerikan İlişkileri: Sistemdeki değişim sorunu mu?’’ Uluslar arası Hukuk ve Politika, Cilt 4, No 13, Ankara, 2008
- Arıboğan, D.Ü., Globalleşme Senaryosunun Aktörleri, İstanbul, 1996
- Ateş, D., ‘‘İttifak/Bütünleşmenin İç politikadaki İzdüşümü: Türkiye’nin geleneksel iç tehditleri ve Atanmışlar/Seçilmişler Gerginliği’’ Uluslar arası İlişkiler Dergisi, Cilt 5, Sayı 19, Ankara, 2008
- Aydın, N., Küresel Terör ve Türkiye, İstanbul, 2006

- Başyurt, E., Kabal ABD Başkanları ve Neo Con Çetesi, İstanbul, 2008
- Bilbilik, E., Amerikan Kuşatması, İstanbul, 2003
- Bulut, A., Küresel Haçlı Seferi, İstanbul, 2005
- Burbach, R., "Amerikan Demokrasisinin trajedisi", (Çev. A.Fethi), Düşük Yoğunluklu Demokrasi, İstanbul, 1995
- Brzezinski, Z., Büyük Satranç Tahtası, İstanbul, 1998
- Brzezinski, Z., İkinci Şans, İstanbul, 2008
- Bostanoğlu, B., Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası, Ankara, 2008
- Bögün, H., "Çıkmazdaki Atlantik ittifakı ve Avrasya'da ortak Askeri güç", Teori, Sayı 230, İstanbul, 2009
- Claude, J., Amerikan İmparatorluğu, (Çev. T. Saraç - A. Gülercan), Ankara, 1969
- Çakmak, H.- Taşkiran, C., "Kuzey Irak'ta Türk-ABD Politikaları ve PKK Terörü", Avrasya Dosyası, Cilt 11, Sayı 2, Ankara, 2005
- Çam, E., Çağdaş Devlet Sistemleri, İstanbul, 2000
- Çetinsaya, G.,- Özhan, H., İşgalin 6.Yılında Irak, Ankara, 2009
- Çolakoğlu, S., Uluslar arası İlişkilerde Kuzeydoğu Asya, Ankara, 2009
- Çolakoğlu, S., "Şer ekseninin Nükleer direnişi: Kuzey Kore ve İran'ın Kitle imha silahı geliştirme programları", Avrasya dosyası, Cilt 11, Sayı 2, Ankara, 2005
- Çolakoğlu, S., "Şanghay İşbirliği Örgütü'nün geleceği ve Çin", Uluslar arası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 1, Ankara, 2004
- Dağcı, K., "ABD'nin yeni güvenlik yaklaşımı ve Terörizm" Avrasya Dosyası, Cilt 12, Sayı 3, Ankara, 2006
- Dağdelen, M.K., "Kaosun odağı:Pakistan", Stratejik Analiz, Sayı 110, Ankara, 2009
- Dağdelen, M,K., "Afganistan: Yeni Strateji ve Yeni Komutan", Stratejik Analiz, Sayı 110, Ankara, 2009
- Davutoğlu, A., Stratejik Derinlik Türkiye'nin Uluslar arası Konumu, İstanbul, 2008
- Dereli, E., Karşılaştırmalı Bir bakışla ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri, İstanbul, 2001
- Dincer, K.M., Lobcilik, İzmir, 1999
- Durgun, Ş., Parlamenter Yapılar ve Parlamenterlerin Temsil Gücü, Ankara, 2005
- Duverger, M., Siyasi Partiler, Ankara, 1993
- Donnelly, T., Amerikan İmparatorluğunun Yeniden İnşası, İstanbul, 2004

- Efegil, E., ‘‘Bush yönetimi ile AK Parti’nin Kıbrıs Politikalarının karşılaştirmalı Analizi’’, Avrasya Dosyası, Cilt 5, Sayı 2, Ankara, 2005
- Ekşi, M., ‘‘Kafkasya işbirliği ve İstikrar platformundan Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleştirilmesi sürecine’’, Stratejik Analiz, Sayı 106, Ankara, 2009
- Ekşi, M., ‘‘Rusya-İran yakınlaşması ve Rusya-Çin Stratejik ortaklığı’’, Jeopolitik, Sayı 60, İstanbul, 2009
- Ekşi, M., ‘‘Türkiye, Afganistan merkezli gelişmelerin neresinde yer alıyor?’’, Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009
- Ekşi, M., ‘‘ Transatlantik ve Orta Asya’da dönüşüm: Rusya’nın Orta Asya’da yeni ordu kurması ve NATO-AB Bütünleşmesi’’, Stratejik Analiz, Sayı 106, Ankara, 2009
- Er, A., ‘‘Obama’nın Küresel seçenekleri’’, Cumhuriyet Strateji, Sayı 239, İstanbul, 2009
- Eren, O., ‘‘Yeni dönem Türkiye-ABD ilişkileri ve Ermeni Sorunu’’, Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009
- Erhan, Ç., ‘‘ABD’nin Ulusal Güvenlik Anlayışı’’, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt:56, Sayı:4, Ankara, 2001
- Erol, M.S., ‘‘1971-1980 Dönemi Türk Dış politikası’’, Türkiye’nin Politik tarihi, Ankara, 2009
- Erol, M.S., ‘‘Hindistan:Oyun içinde Oyun’’, Aujourd’hui la Turquie Türkçe, 1 Ocak 2009
- Ersoy, E., ‘‘Irak işgali öncesinde ve sonrasında Çin diplomasisi’’, Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009
- Fukuyama, F., Neo-Conların Sonu Yol Ayrımındaki Amerika, İstanbul, 2006
- Fukuyama, F., Devlet İnşası, İstanbul, 2006
- Gezici, A., Barack Obama Türkiye Konuşmaları, İstanbul, 2009
- Gordon, N., ‘‘Obama’nın sağcı Knessetle işi zor’’, Radikal, 13 şubat 2009.
- Gözler, K., Anayasa Hukukuna Giriş, Bursa, 2004
- Güler, Z., ‘‘Muhafazakarlık: Kadim geleneğin Savunusundan Faydacılığa’’ (Der. B. rs), 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler, İstanbul, 2008
- Gülşen, H., ‘‘Rusya-AB Zirvesi’’, Stratejik Analiz, Sayı, 110, Ankara, 2009
- Gülşen, H., ‘‘Rusya ne yapmak istiyor?’’, Stratejik Analiz, Sayı 107, Ankara, 2009
- Gülşen, H., ‘‘Abdullah Gül’n Rusya ziyareti çerçevesinde yakın dönem Türkiye-Rusya Federasyonu İlişkileri’’, Stratejik Analiz, Sayı 107, Ankara, 2009

- Gülşen, H., ‘‘Rusya-NATO ilişkileri: Dünü, bugünü, yarını’’, Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009
- Gülşen, H., ‘‘Putin’in Davos konuşması’’, Stratejik Analiz, Sayı 106, Ankara, 2009
- Gündoğan, Ü., Amerikan Yüzyılı Amerika Birleşik Devletleri’nin yükselişi ve 11 Eylül 2001, Ankara, 2008
- Güney, N.A., Batı’nın yeni güvenlik stratejileri AB-NATO-ABD, İstanbul, 2006
- Güney, Ç., ‘‘Ak Parti’nin Dış Politika Anlayışı Bağlamında Türkiye-ABD İlişkileri’’, Avrasya Dosyası, Cilt 11, Sayı 2, Ankara, 2005
- Gürbüz, Y., Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler, İstanbul, 1987
- Güven, E., ‘‘Türkiye üzerinden yürütölen Ermeni psikolojik harekatı’’, Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009
- Güven, E., ‘‘Türkiye üzerinde PKK ve Kürtçölük konusunda yürütölen psikolojik harekat’’, Stratejik Analiz, Sayı 110, Ankara, 2009
- Hacısalihöğlü, Y., ‘‘Kuramsal ve Kavramsal bir çözümlenme: Mekan-güç-çatışma ve jeopolitik’’ Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar dergisi, Cilt 1, Sayı 2, İstanbul, 2008
- Hippler, J., ‘‘ İşgal yoluyla Ulus inşası? Irak vakıası’’ (Ed. J.Hippler), Ulus İnşası, İstanbul, 2007
- İskit, T., Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması, İstanbul, 2007
- İşbilen, E., Nükleer Satranç İran ve Nükleer Silahlanma Politikası, İstanbul, 2009
- Johnson, C., Geri Tepki Amerikan İmparatorluğu’nun Bedeli ve Sonuçları, (Çev. ř. ř. Yiğitler), İstanbul, 2006
- Kahraman, H.B., ‘‘Amerika’nın İslam’la dansı’’, Sabah, 8 Nisan 2009.
- Kandemir, N., ‘‘ABD Başkanlık seçimlerinin Türkiye açısından kısa analizi’’, Jeopolitik, Sayı 59, İstanbul, 2008
- Kegley, Jr, C. - Wittkopf, E., American Foreign Policy, New York, 1991
- Kennedy, P., Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri, Ankara, 1996
- Keskin, A., ‘‘İran-Suriye ilişkileri nereye?’’, Stratejik Analiz, Sayı 107, Ankara, 2009
- Keskin, A., ‘‘İran-Rusya İlişkileri Nereye?’’, Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008
- Koç, ř.B., ‘‘Afpak:Obama’nın savaşı’’, Stratejik Analiz, Sayı 109, Ankara, 2009
- Koç, ř.B., ‘‘Yeni ABD Başkanı Barack Obama ve Türk Amerikan İlişkileri’’, Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008

- Koç, Ş.B., ‘‘Obama’nın Güvenlik kabinesi üzerine Notlar’’, Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008
- Koç, Ş.B., ‘‘ SOFA ABD için Irak’ta sonun başlangıcı mı?’’, Stratejik Analiz, Sayı 105, Ankara, 2009
- Koç, Ş.B., ‘‘ABD-PKK ilişkisi üzerine notlar’’, Stratejik Analiz, Sayı 106, Ankara, 2009
- Kongar, E., 21.Yüzyıl’da Türkiye, İstanbul, 2004
- Köni,H., Amerika’nın uluslar arası politikası, İstanbul, 2007
- Köni, H., STV Açık Programı, 8 Nisan 2009 tarihli Konuşması
- Küçük, F., ‘‘Kuzey Kore’nin füze denemesinin bölgedeki dengelere yansması’’, Stratejik Analiz, Sayı 109, Ankara, 2009
- Kürkçüoğlu, Ö., ‘‘Dış politika nedir? Türkiye’deki dünü ve bugünü’’, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 35, Sayı 1, Ankara, 1980
- Laçiner, S., ‘‘Türk-Amerikan ilişkilerinde Ermeni Faktörü’’, Avrasya Dosyası, Cilt 11, Sayı 2, Ankara, 2005
- Latif, H., Çelişkiler projesi BOP ve ABD’nin Türkiye’ye biçtiği rol, İstanbul, 2007
- Lee, S., ‘‘Yeni ABD Başkanı Barack Obama ve Çin’’, Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008
- Lefebvre, M., Amerikan Dış Politikası, İstanbul, 2005
- Mango, A., Türkiye’nin Terörle Savaşı, İstanbul, 2005
- Manisalı, E., ‘‘Türkiye’nin savunma stratejisi ve dış ilişkiler’’, Teori, Sayı 230, İstanbul, 2009
- Musaoğlu, N., ‘‘Atlantikçilik’ten Avrasyacılığa, Neo Avrasyacılıktan günümüz pragmatizm evriliminde Putin Rusyası’nda Bağımsız devletler topluluğu’’, (Ed. O. Kaymakçı), 21.Yüzyılda Rusya, AB ve Türkiye’den Yansımalar, İstanbul, 2007
- Mutlu, S., ‘‘Bölgesel Kürt Yönetimi Bağımsızlık Yolunda’’, Stratejik Analiz, Sayı 109, Ankara, 2009
- Mutlu, S., ‘‘PKK tasfiye edilebilir mi?’’, Stratejik Analiz, Sayı 109, Ankara, 2009
- Nye, J., Yumuşak Güç, İstanbul, 2005
- Obama, B., İnanırsak Başarıyoruz, Çev. Ö.Özdem), İstanbul, 2009
- Oğan, G., ‘‘Özbekistan’ın Afganistan Yaklaşımı ve 6+3 Formülü’’, Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008

- Orhan, O., ‘‘Suriye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Yeni Dönem’’, Stratejik Analiz, Sayı 104, Ankara, 2008
- Özdemir, H., ‘‘Uluslar arası İlişkilerde Güç: Çok boyutlu bir değerlendirme’’ Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 63, Sayı 3, Ankara, 2008
- Özdikmenli, İ.- Ovalı, Ş., ‘‘Irak savaşı sonrasında Liberal dünyanın yapay İkiliği’’, Uluslar arası İlişkiler Dergisi, Cilt 5, Sayı 19, Ankara, 2008
- Özipek, B., ‘‘Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi İç ve Dış Politika’’, Türkiye’nin Politik Tarihi İç ve Dış Politika, (Ed. A. Çaylak- C. Göktepe- M. Dikkaya- H. Kapu) Ankara, 2009
- Özel, S., ‘‘Obama ve Türkiye’’, Sabah, 22 Ocak 2009
- Öztekin, A., Yönetim Bilimi, Ankara, 2002
- Öztürk, O.M., Amerika Çökerken Yeni Kutuplaşma, İstanbul, 2007
- Panitch, L.,-Gındın, S., (Çev. M. Yusufoglu-A. Yazır), The Socialist Register, Sayı 40, İstanbul, 2004
- Parla, T., Türkiye’nin Siyasal Rejimi 1980-1989, İstanbul, 2005
- Parlar, S., Emperyalist Müdahale Doktrinleri ve Nato, İstanbul, 2004
- Pazarcı, H., Uluslar arası Hukuk, Ankara, 2005
- Pirinççi, F., ‘‘Soğuk Savaş Sonrasında ABD’nin Orta Asya Politikası:Beklentiler ve Gerçeklikler’’ Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 63, Sayı 1, Ankara, 2008
- Polat, Z., ‘‘Güney ve Kuzey Kore birleşmeye her gün bir adım daha yaklaşıyor mu?’’, Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009
- Rogers, P., ‘‘Amerika’nın askeri duruşu:İyi niyetli, eşsiz bir emperyalizm’’, (Çev. M.Fırat), Socialist Register, Sayı 40, İstanbul, 2004
- Sabah, ‘‘PKK silah bırakmazsa tedbir alırız’’, 29 Mart 2009.
- Sabah, ‘‘ ABD Başkanı’na ilk protesto’’, 29 Temmuz 2009.
- Sabah, ‘‘Obama iç işimize karışma’’, 26 Haziran 2009.
- Sabah, ‘‘Nevruz mesajıyla İran açılımı yaptı’’, 21 Mart 2009.
- Sabah, ‘‘2011’de Irak’tan Çekileceğiz’’, 23 Temmuz 2009
- Sabah, ‘‘ABD’nin Şam’a Dönüşü’’, 25 Haziran 2009
- Sabah, ‘‘Kuzey Kore yine füze denedi’’, 3 Temmuz 2009.
- Sabah, ‘‘ABD Asker sayısını artırıyor’’, 22 Temmuz 2009.
- Sabah, ‘‘Etnik şiddet yeniden başlarsa planlar değişir’’, 5 Temmuz 2009.
- Sabah, ‘‘Taliban’a Obama hançeri’’, 3 Temmuz 2009.

Sabah, ‘‘Sam amca’nın bütçesi 9 ayda 1 trilyon dolar açıkla rekor kırdı’’, 15 Temmuz 2009.

Sabah, ‘‘ABD silahları Rusya’dan taşıyacak’’, 4 Temmuz 2009.

Sabah, ‘‘START ile başladılar’’, 7 Temmuz 2009.

Sabah, ‘‘Rus silahına veda ABD’ye merhaba’’, 22 Temmuz 2009.

Sabah, ‘‘VIP dolmuşuyla Askeri anlaşma’’, 2 Ağustos 2009.

Sabah, ‘‘Rusya ile tarihi zirvede Stratejik projeler masada’’, 6 Ağustos 2009.

Sabah, ‘‘Türkiye-Ermenistan görüşmeleri önemli’’, 7 Nisan 2009.

Sander, O., Siyasi Tarih 1918-1994, Ankara, 2007

Sander, O., Türkiye’nin Dış Politikası, Ankara, 2006

Sezal, İ., Öncü Sosyologların Kaleminden Sosyoloji, Ankara, 2004

Sezer, S., ‘‘Obama Doğu Akdeniz’e Rum egemenlik mayını döküyor’’, Stratejik Analiz, Sayı 110, Ankara, 2009

Sezer, S., ‘‘Kıbrıs’ta suç ve ceza: Hayali bir itirafın düşündürdükleri’’, Stratejik Analiz, Sayı 106, Ankara, 2009

Sökmen, İ., ‘‘Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi’’, Bahçeşehir Üniversitesi Hükümet ve Liderlik Okulu, İstanbul, 2005

Sümer, G., ‘‘Amerikan dış politikasının kökenleri ve Amerikan dış politik kültürü’’, Uluslar arası İlişkiler Dergisi, Cilt 5, Sayı 19, Ankara, 2008

Taflioğlu, S., ‘‘İran İslam Cumhuriyeti ve muhtemel Amerikan-İsrail Saldırısı’’, Stratejik Analiz, Sayı 106, Ankara, 2009

Tanner, S., Bush’ların Savaşları, İstanbul, 2005

Tansi, D., ‘‘Rusya’nın Ortadoğu açılımı’’, Jeopolitik, Sayı 62, İstanbul, 2009

Tarakçı, N., ‘‘Türkiye ve Dünya’nın 2009 yılı’’, Jeopolitik, Sayı 60, İstanbul, 2009

Taşdemir, F., ‘‘Terörizmle mücadelede Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri’nin benimsediği yaklaşımların karşılaştırmalı bir analizi’’ Avrasya Dosyası, Cilt 14, Sayı 1, Ankara, 2008

Taşpınar, Ö., ‘‘Ortadoğu’da Yeni Dönem’’, Sabah, 25 Mayıs 2009.

Taşpınar, Ö., ‘‘Son gülen Rusya oldu’’, 10 Ağustos 2009.

Tosun, G.E - Tosun, T., Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemleri, İstanbul, 1999

Türker, D., Büyük Tasfiye Operasyonu Amerikan Derin devleti, İstanbul, 2008

Uğur, C., ‘‘Hillary Clinton ziyareti ve Çin-ABD ilişkilerinde yeni dönem’’, Stratejik Analiz, Sayı 107, Ankara, 2009

- Uluçevik, T., ‘‘Obama’yı beklerken düşündüklerimiz’’, Stratejik Analiz, Sayı 108, Ankara, 2009
- Uslu, N., ‘‘1965-1970 dönemi dış politika’’, Türkiye’nin Politik tarihi iç ve dış politika, Ankara, 2009
- Uslubaş, F., ‘‘ Değişen Küresel Dengeler’’, Jeopolitik, Sayı 58, İstanbul, 2008
- Uslubaş, F., ‘‘Obama ile yalancı bahar’’ Jeopolitik, Sayı 63, İstanbul, 2009
- Uslubaş, F., ‘‘Obama’nın öncelikleri ve Küresel Güç denklemi’’, Jeopolitik, Sayı 62, İstanbul, 2009
- Uslubaş, F., ‘‘Obama’lı ABD ve Küresel hakimiyet, Jeopolitik, Sayı 60, İstanbul, 2009
- Wallerstein, I., Amerikan Gücünün Gerileyişi Kaotik bir dünyada ABD, İstanbul, 2004
- Waltz, K.- Ouster, G., (Çev. E. Onulduran) Uluslar arası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi, Ankara, 1982
- Yanardağ, M., Yeni Muhafazakarlar(Neo-Cons), İstanbul, 2004
- Yanık, M., Başkanlık Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, İstanbul, 1997
- Yalçınkaya, H., ‘‘Savaşlarda Asker-Medya İlişkilerinin Geldiği Son Aşama: İliştirilmiş Gazetecilik’’, Uluslar arası İlişkiler Dergisi, Cilt 5, Sayı 19, Ankara, 2008
- Yaraşır, V., İmparatorluğun yeni av sahalrı, İstanbul, 2005
- Yeniçeri, Ö., ‘‘Obama’nın başkan seçilmesi ne anlama geliyor? Türkiye ve dünyayı neler bekliyor?’’, Jeopolitik, Sayı 59, İstanbul, 2008
- Yıldızoğlu, E., Emperyalizm ve Siyasal İslam arasında Türkiye, İstanbul, 2008
- Yılmaz, S., Güç ve Politika, İstanbul, 2008
- Yılmaz, S., ‘‘Uluslar arası ilişkilerde Güç ve Güç dengesinin evrimi’’ Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar dergisi, Cilt 1, Sayı 1, İstanbul, 2008

İNTERNET KAYNAKLARI

- http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=149:tuerk-ve-amerikan-d-politikalarinda-benzerlikler-ve-amerikan-diplomasisinden-alnacak-dersler&catid=98:analizler-abd&Itemid=135 (01.06.2009)
- http://www.arem.gov.tr/proje/yonetim/Dunyada_Kamu_yon/amerika.pdf (01.05.2009)
- <http://arsiv.sabah.com.tr/2009/04/07/haber,1869B343F53E4ADFB5F800333CF79F36.html> (07.04.2009)

<http://www.cnnturk.com/2009/dunya/01/22/guantanamonun.kapatilmasina.onay/510175.0/index.html> (25.02.2009)

http://www.stradigma.com/turkce/haziran2003/makale_03.html (01.05.2009)

http://www.stratejikboyut.com/article_detail.php?id=24 (11.06.2009)

<http://www.ekopolitik.org/public/printnews.aspx?id=940> (2.06.2009)

<http://turkish.turkey.usembassy.gov/media/pdf/hrdemusr2006tr.pdf> (30.05.2009)

<http://www.genbilim.com/content/view/3871/89/> (2.06.2009)

http://www.stradigma.com/turkce/haziran2003/makale_02.html (3.06.2009)

http://www.stratejikboyut.com/article_print.php?id=24 (2.06.2009)

http://bilgesam.com/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=277:amerikan-dis-politikasi-ve-bush-doneminin-istisnailigi&catid=98:analizler-abd&Itemid=121 (3.05.2009)

<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=765> (9.03.2009)

<http://www.ntvmsnbc.com/id/24972159/> (10.07.2009)

<http://www9.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Categoryid=1&Newsid=243514> (25.07.2009)

<http://www.turksam.org/tr/a1608.html> (10.07.2009)

http://www.stratejikboyut.com/article_detail.php?id=24 (2.06.2009)

<http://www.turksam.org/tr/a1610.html> (10.07.2009)

<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=765> (9.03.2009)

<http://www.voanews.com/turkish/2009-07-30-voa11.cfm> (3.08.2009)

<http://www.usakgudem.com/haber/39652/obama-39-dan-irak-39-tan-%C3%A7ekilme-garantisi.html> (5.08.2009)

<http://www.milliyet.com.tr/Dunya/HaberDetay.aspx?aType=HaberDetay&ArticleID=1114008> (6.08.2009)

<http://www.voanews.com/turkish/2009-07-26-voa1.cfm> (6.08.2009)

<http://www.milliyet.com.tr/Dunya/SonDakika.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=1122293> (6.08.2009)

http://orsam.org.tr/tr/trUploads/Etkinlikler/Dosyalar/200939_gundemanaliz.3.web.pdf (07.08.2009)

<http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=223> (07.08.2009)

<http://www.skyturkonline.com/news.jsp?c=1&newsId=81526> (07.08.2009)

<http://www.turksam.org/tr/a1736.html> (07.08.2009)

<http://www.ekopolitik.org/public/printnews.aspx?id=940> (2.06.2009)
<http://www.turksam.org/tr/a1660.html> (5.08.2009)
<http://www.turksam.org/tr/a1680.html> (08.08.2009)
<http://www.voanews.com/turkish/2009-07-24-voa1.cfm> (08.08.2009)
<http://www.voanews.com/turkish/2009-07-27-voa19.cfm> (08.08.2009)
<http://www.voanews.com/turkish/2009-07-28-voa11.cfm> (08.08.2009)
<http://www.turksam.org/tr/a1589.html> (10.08.2009)
<http://arsiv.sabah.com.tr/2009/04/02/haber,71E3A3C88D7442B8AAB4E0C3CF334E26.html> (02.04.2009)
http://www.whitehouse.gov/assets/documents/afghanistan-Pakistan_white_paper.pdf
(10.08.2009)
<http://www.voanews.com/turkish/2009-08-04-voa4.cfm> (10.08.2009)
<http://www.voanews.com/turkish/2009-07-31-voa9.cfm> (10.08.2009)
<http://www.turksam.org/tr/yazdir946.html> (10.08.2009)
<http://www.turksam.org/tr/a1636.html> (10.07.2009)
<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/473956.asp> (10.08.2009)
<http://www.turksam.org/tr/a1675.html> (10.08.2009)
<http://www.turksam.org/tr/a1635.html> (10.07.2009)
http://www.guncelhaber.com/4541028/haber_08_55_obama_%C3%A7in_le_ili%C5%9Fkilerde/ (10.08.2009)
<http://www.voanews.com/turkish/archive/2009-02/2009-02-13-voa17.cfm?moddate=2009-02-13> (10.08.2009)
<http://www.turksam.org/tr/a1603.html> (26.03.2009)
<http://www.turksam.org/tr/a1666.html> (01.06.2009)
<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=1007> (15.07.2009)
<http://www.turksam.org/tr/a1688.html> (10.06.2009)
<http://www.turksam.org/tr/a1713.html> (15.07.2009)
<http://www.kefad.gazi.edu.tr/2005.1/227-240.pdf.pdf> (10.05.2009)
<http://www.osmanli.org.tr/yazi-4-119.html> (15.08.2009)
<http://www.tumgazeteler.com/?a=5162805> (14.08.2009)
http://www.bilgesam.com/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=231:bama-ve-tuerk-d-politikas&catid=98:analizler-abd&Itemid=135 (14.08.2009)
<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=3084&kat2=1> (02.06.2009)

<http://www.turksam.org/tr/a1604.html> (15.08.2009)
<http://www.turksam.org/tr/a1563.html> (09.03.2009)
<http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=257> (15.06.2009)
<http://www9.gazetevatan.com/haberdetay.asp?Categoryid=1&Newsid=231725>
(15.08.2009)
<http://www.cnnturk.com/2009/dunya/04/24/obama.soykirim.demedi.ancak/523963.0/>
(16.08.2009)
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/11508931.asp> (16.08.2009)
http://www.sabah.com.tr/Dunya/2009/08/15/iraktan_cekilme_icin_turkiyeye_gorusuyoruz (18.08.2009)
<http://www.voanews.com/turkish/2009-07-14-voa24.cfm> (19.08.2009)
<http://busam.beykent.edu.tr/haberoku.aspx?haberid=232> (19.08.2009)
<http://www.voanews.com/turkish/2009-08-18-voa14.cfm> (20.08.2009)
<http://www.voanews.com/turkish/2009-08-20-voa7.cfm> (20.08.2009)
<http://www.voanews.com/turkish/2009-08-18-voa10.cfm> (20.08.2009)
<http://www.turksam.org/tr/a1756.html> (20.08.2009)
<http://www.turksam.org/tr/a1753.html> (20.08.2009)

ÖZGEÇMİŞ

16 Ağustos 1984 tarihi, İstanbul ili Şişli ilçesi doğumluyum. İlk, orta ve liseyi İstanbul'da tamamladıktan sonra Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi bölümüne kaydoldum. Bu bölümden 2007 yılında mezun oldum. Aynı yıl, Beykent Üniversitesi Uluslar arası ilişkiler ana bilim dalında yüksek lisans eğitimime başladım.

Özel ilgi alanlarım Felsefe, Tarih ve edebiyattır.

Yabancı dilim İngilizce olup, bekâırım.

Aday: Mehmet Kaan Önem